

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMETTÜAT DEFTERLERİ'NE GÖRE

HAKALA NAHİYESİ'NİN

SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI(1844-1845)

Hazırlayan

Harun DOĞRU

Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Necati ÇAVDAR

TOKAT-2014

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMETTÜAT DEFTERLERİ'NE GÖRE

HAKALA NAHİYESİ'NİN

SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI(1844-1845)

Hazırlayan

Harun DOĞRU

Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Necati ÇAVDAR

TOKAT-2014

TEMETTÜAT DEFTERLERİ'NE GÖRE
HAKALA NAHİYESİ'NİN
SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI(1844-1845)

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 30/ 06/ 2014

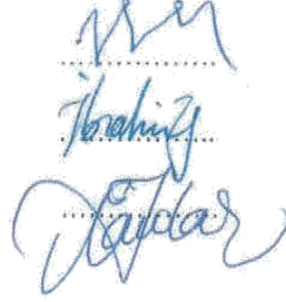
Jüri Üyeleri(Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan: Yrd. Doç. Dr. İbrahim AYKUN

Üye: Yrd. Doç. Dr. İbrahim SERBESTOĞLU

Üye: Yrd. Doç. Dr. Necati ÇAVDAR

İmzası

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 19/ 06/ 2014 tarih ve 17/ 09 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ali AÇIKEL

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

(19/ 06/ 2014)

Harun DOĞRU

İmza

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamız süresince maddi ve manevi desteğini esirgemeyen Sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Necati ÇAVDAR' a, yakın ilgisi ve bana vermiş olduğu özgüven ve inançtan dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans çalışmalarımın her aşamasında bana bilgi ve birikimleriyle yardımcı olan ve yol gösteren çok değerli Yrd. Doç. Dr. İbrahim SERBESTOĞLU ve Yrd. Doç. Dr. Turan AÇIK' a teşekkür ediyorum.

Sabrı ve saygısıyla bu süreçte bana büyük güç veren sevgili eşime ve ümit kaynağım evlatlarıma da çok teşekkür ediyorum.

ÖZET

Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devleti'nde yeni bir dönemin resmen ilanıydı. Merkezileşme çabalarının öne çıktığı bu dönemde idari, mali, askeri alanlarda pek çok yenilik hayata geçirilmeye çalışıldı. Vergilerin, kişisel kazançta göre tahsil edilmesi, diğer bir ifadeyle vergi adaletinin sağlanması da Tanzimat'ın temel hedeflerden birisiydi. Babıâli, 1840'lı yıllarda taşrada temettüat sayımları yaptırarak ahalinin gelirini ve bu gelirlere tahsil edilecek vergileri tespit etmeye çalıştı. Sayımların sonucu mahalle ve köy bazında tutulan defterlerle merkeze bildirildi. Osmanlı sosyal ve ekonomik tarihi açısından önemli bilgiler içeren Temettüat Defterleri, ait olduğu bölgenin nüfus, ziraat, meslek, hayvancılık, kullanılan isimler, lakaplar, sıfatlar gibi oldukça ayrıntılı bilgilerini ihtiva etmektedir ve son dönemlerde tarihçilerin büyük ilgisini çekmektedir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan Hakala Nahiyesi temettüat defterlerine dayalı olarak hazırlanan çalışmamız, Osmanlı taşrasında bir nahiyenin sosyal ve ekonomik durumuna ayna tutmayı amaçlamaktadır. Öncelikle transkripsiyonları yapılan defterlerden elde edilen bilgiler analitik bakışla tasnif edilmiş ve grafik ve tablolarla görselleştirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tanzimat, Temettüat Defterleri, Nahiye, Hakala, Suluova.

ABSTRACT

The rescript of Gülhane was an official declaration of a new era in the Ottoman Empire. In this period of centralization, many reforms in administrative, financial and military fields were tried to be implemented. That the taxes collected by personal income, in other words, the fairness of tax provision was one of the main purposes of the Rescript of Gülhane. In 1840s in the provinces, Babiâli tried to determine the income of the people and the taxes to be collected by having the Temettuat books counted. The results of the counts were reported to the center with the books kept on the basis of neighbourhoods and villages. Temettuat books containing significant information about the social life and history of the Ottoman and highly detailed information such as the, occupations, farming, the names used, nicknames, population, agriculture of the regions where they belong have been a great interest for the historians in recent years.

Our study based on the Hakala sub-district temettuat books in the Prime Ministry Ottoman Archives aims to mirror the social and economic situation of a sub-district in the Ottoman provinces. First, the information obtained from transcription of the transcribed Temettuat books and disaggregated with an analytical perspective has been tried to be visualized with graphics and tables.

Keywords: The Rescript of Gülhane, Temettuat books, Sub-district, Hakala, Suluova.

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar.....	viii
ŞEKİLLER.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ	1
2. HAKALA TEMETTÜAT DEFTERLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	6
3. HAKALA NAHİYESİNİN TARİHÇESİ.....	8
4. SOSYAL YAPI.....	11
4.1.NAHİYE VE KÖYLERİNDE GENEL NÜFUS YAPISI.....	11
4.2. HANE REİSLERİNİN ADLARI.....	15
4.2.1. Erkek Hane Reislerinin Adları.....	15
4.2.2. Kadın Hane Reislerinin Adları.....	18
4.3. KULLANILAN SIFATLAR VE LAKAPLAR.....	19
4.3.1. Sıfatlar.....	19
4.3.1.1. Fiziki Özellik Belirten Sıfatlar.....	25
4.3.1.2. Sosyal Durum Belirten Sıfatlar.....	26
4.3.1.3. Meslek Belirten Sıfatlar.....	27

4.3.1.4. <i>Memleket Belirten Sıfatlar</i>	29
4.3.1.5. <i>Diğer Sıfatlar</i>	30
4.3.2. <i>Lakaplar</i>	30
4.3.2.1. <i>Fiziki Özellik Belirten Lakaplar</i>	38
4.3.2.2. <i>Meslek Belirten Lakaplar</i>	41
4.3.2.3. <i>Sosyal Durum Belirten Lakaplar</i>	43
4.3.2.4. <i>Memleket Belirten Sıfatlar</i>	44
4.3.2.5. <i>Baba Adına Göre Verilen Lakaplar</i>	45
4.3.2.6. <i>Diğer Lakaplar</i>	46
4.4. MESLEKLER	47
5. EKONOMİK YAPI	56
5.1. GELİR DAĞILIMI	56
5.2. TOPRAK DAĞILIMI	64
5.2.1. Genel Toprak Dağılımı.....	64
5.2.2. Üretim Yapılan Toprak Dağılımı.....	69
5.3. HAYVANCILIK	72
5.3.1. Genel Dağılım.....	72
5.3.2. Küçükbaş Hayvan Dağılımı.....	74
5.3.3. Büyükbaş Hayvan Dağılımı.....	77
5.3.4. Yük ve Binek Hayvanı Dağılımı.....	80
5.3.5. Arıcılık.....	83
6. VERGİ	86

7. SONUÇ.....	90
KAYNAKLAR.....	92
EKLER.....	96
ÖZGEÇMİŞ.....	109

TABLOLAR

Tablo 2. 1. Hakala Nahiyesi ve Köylerine Ait Temettüat Defter Numaraları Tablosu...	6
Tablo 4. 1. 1844 Yılı Hakala Nahiyesi ve Köylerinin Tahmini Nüfus Tablosu.....	12
Tablo 4. 2. Erkek Hane Reisleri İsim Tablosu.....	16
Tablo 4. 3. Kadın Hane Reisleri İsim Tablosu.....	19
Tablo 4. 4. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Kullanılan Sıfatlar Tablosu.....	20
Tablo 4. 5. Sosyal Durum Belirten Sıfatlar Tablosu.....	26
Tablo 4. 6. Meslek Belirten Sıfatlar Tablosu.....	27
Tablo 4. 7. Memleket Belirten Sıfatlar Tablosu.....	29
Tablo 4. 8. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Kullanılan Lakaplar Tablosu.....	31
Tablo 4. 9. Fiziki Özellik Belirten Lakaplar Tablosu.....	38
Tablo 4. 10. Meslek Belirten Lakaplar Tablosu.....	41
Tablo 4. 11. Sosyal Durum Belirten Lakaplar Tablosu.....	44
Tablo 4. 12. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Yapılan Meslekler Tablosu.....	53
Tablo 5. 1. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Gelir Dağılımı Tablosu.....	57
Tablo 5. 2. Köy Bazında Gelir Dağılımı Tablosu.....	59
Tablo 5. 3. Nahiye ve Köylerinde İkamet Etmeyen Ancak Buralarda “Emlak, arazi ve temettüatı olan” Kişilere Ait Gelir Dağılımı Tablosu.....	62
Tablo 5. 4. Toprak Dağılımı Tablosu.....	65
Tablo 5. 5. Nahiye ve Köylerinde İkamet etmeyen Ancak Buralarda “Emlak, arazi ve temettüatı olan” Kişilere Ait Toprak Dağılımı Tablosu.....	67
Tablo 5. 6. Üretim Yapılan Toprak Dağılımı Tablosu.....	70
Tablo 5. 7. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Yetiştirilen Hayvan Dağılımı Tablosu.....	73

Tablo 5. 8. Küçükbaş Hayvan Dağılımı Tablosu.....	75
Tablo 5. 9. Büyükbaş Hayvan Dağılımı Tablosu.....	79
Tablo 5. 10. Yük ve Binek Hayvanı Dağılımı Tablosu.....	82
Tablo 5. 11. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Arı Kovanı Dağılımı Tablosu.....	83
Tablo 6. 1. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Vergi Dağılımı Tablosu.....	87

ŞEKİLLER

Şekil 3. 1. 1530 Tarihinde Amasya Livâsı Haritası.....	10
Şekil 4. 1. Hakala Nahiyesi ve Köylerinin 1844 Yılına Ait Tahmini Nüfus Grafiği.....	15
Şekil 4. 2. Erkek Hane Reisleri İsim Grafiği.....	18
Şekil 4. 3. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Kullanılan Sıfatlar Grafiği.....	24
Şekil 4. 4. Fiziki Özellik Belirten Sıfatlar Grafiği.....	25
Şekil 4. 5. Sosyal Durum Belirten Sıfatlar Grafiği.....	26
Şekil 4. 6. Meslek Belirten Sıfatlar Grafiği.....	29
Şekil 4. 7. Memleket Belirten Lakaplar Grafiği.....	45
Şekil 4. 8. Baba Adına Göre Verilen Lakaplar Grafiği.....	46
Şekil 5. 1. Üretim Yapılan Toprak Dağılımı Grafiği.....	69
Şekil 5. 2. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde İkamet Etmeyen Ancak Buralarda “Emlak, arazi ve temettüatı olan” Kişilere Ait Üretim Yapılan Toprak Dağılımı Grafiği.....	71
Şekil 5. 3. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Yetiştirilen Hayvan Dağılımı Grafiği.....	72
Şekil 5. 4. Küçükbaş Hayvan Dağılımı Grafiği.....	75
Şekil 5. 5. Büyükbaş Hayvan Dağılımı.....	78
Şekil 5. 6. Yük ve Binek Hayvanı Dağılımı Grafiği.....	81
Şekil 6. 1. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Vergi Dağılımı Grafiği.....	89

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.t.	adı geçen tez
BOA.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
B.Ü.	Balıkesir Üniversitesi
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
DİA.	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Ed.	Editör
H.	Hicri
İÜİFM.	İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
M.	Miladi
ML. VRD. TMT. d	Maliye Varidât Muhasebesi Temettüat Defterleri
OTAM.	Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi
S.	Sayı
s.	Sayfa
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
tdk.	Türk Dil Kurumu
TMT.	Temettüat
TTK.	Türk Tarih Kurumu
vb.	ve benzeri

1.GİRİŞ

Sözlükte “düzenlemek, sıraya koymak, ıslah etmek” anlamındaki tanzim kelimesinin çoğulu olan Tanzimat, yönetimde gelişme, modernleşme, idareyi yeniden organize etme demektir. 3 Kasım 1839’da Gülhane Hatt-ı Hümayunu’nun ilanıyla başlayan Tanzimat döneminin, genel olarak Meclis-i Mebusan’ın kapatıldığı 1878 yılında sona erdiği kabul edilir.¹ Tanzimat’ın hedefi haklar, maliye, askerlik, maarif ve idare alanlarında, Gülhane Hattı’ndaki genel prensiplere uygun bir düzen kurmaktır.² Ancak Tanzimat dönemiyle birlikte Osmanlı Devleti’ndeki en önemli değişiklikler mali alanda olmuştur.

Osmanlı Devleti’nde mali sıkıntıların başlangıç tarihi 16. yüzyılın sonlarına kadar götürülebilir. Bu yüzyılın ortalarında devlet azami sınırlarına ulaşmış, savaşlar sonunda elde edilen gelirler azalmıştır. Ayrıca savaş teknolojisi değişmiş ve buna bağlı olarak Osmanlı ordusunun eski gücü kalmamıştır. Bu durum yüzyılın sonuna doğru girilen savaşların uzamasına, 17. yüzyılda yenilgilere ve 18. yüzyılda geniş toprak kayıplarına neden olmuştur. 17. yüzyıldan itibaren tımarlı sipahilerin sayısı azalmış, yeniçerilerin sayısı artmış, bunların maaşlarını ödemek için konan vergiler köylünün zor durumda kalmasına ve yerlerini terk edip şehirlere göçmesine neden olmuştur. Tımar sistemi ve askeri düzen bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Avrupa’da meydana gelen gelişmeler, buradaki devletlerin ekonomisini canlandırmış ancak Osmanlı Devleti’nde fiyatların artmasına, enflasyonun ortaya çıkmasına ve vergilerde ciddi erimelere sebep olmuştur. Mali durumun düzeltilmesi için, 16. yüzyıldan Tanzimat’a kadar vergilerin artırılması, iltizam gibi yeni vergi toplama usullerinin kullanılması, iç hazineden merkez hazineye kaynak aktarılması, dış borçlanma teşebbüsleri gibi birçok yol denenmiş ancak istenen faydalar bir türlü elde edilememiştir.³

Gülhane Hatt-ı Hümayunu’yla Osmanlı Devleti’ndeki görev tanımları, modern prensiplere göre yeniden tanımlanmıştır. Temel hedefi devletin güçlendirilmesi olan bu

¹Ali Akyıldız, “Tanzimat”, *DİA*, C.40, 2011, s.1-2.

²E. Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, C.V, Ankara, 1999, s.172.

³Coşkun Çakır, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, Küre Yayınları, İstanbul, 2001, s.17-21.

yapılanmada⁴ mali alandaki hedefler iltizam usulünün kaldırılması, vergilerde adaletin sağlanması ve bir gider bütçesinin hazırlanması olarak belirlenmiştir.⁵

Bu amaçla gerçekleştirilen “Emlak ve Arazi ve Temettüat” sayımlarıyla da 9 katalog halinde ve sayısı 17.747’yi bulan defterler serisi oluşmuştur. Bu sayı Maliyeden Müdevver ve Kepeci Tasnifi’nden Temettüat Defterleri’nin eklenmesiyle daha da artmaktadır. Temettüat defterleri Tanzimat’ın uygulandığı bölgelerde yapılan tahrirler neticesinde oluşturulmuştur. Bu tahrirlerin yapılması ve uygulanması ile ilgili işleri yürütmek amacıyla muhassıllık teşkilatı kurulmuştur. Muhassılların görev ve sorumluluklarını belirleyen bir talimat-ı seniyye, Meclis-i Vâlâ tarafından 25 Ocak 1840 tarihinde düzenlenmiştir. Tahrir usulü, bu talimatın dördüncü bendinde belirtilmiştir.⁶ Muhassıl “hasıl eden, husule getiren” demektir. Muhassıl-ı Emval, Tanzimat ilkelerini uygulamak amacıyla, genel ifadesiyle “tahsildar” olarak görevlendirilen maliye memurudur.⁷

Merkezden görevlendirilen muhassılların vazifeleri arasında devlet varidatının kontrolü ve tespiti, vergilerin düzenlenmesi ve toplanması, devlet memurlarının yollukları ve buldukları yerlerde işleri yürütebilecek bir meclis kurma gibi konular vardı. Bu doğrultuda görev alanlarındaki herkesi isim, lakap, sıfat ve şöhretleriyle birlikte yazarak, sahip oldukları emlak, arazi ve hayvanlarını defterlere kaydetmişlerdir. Esnaf ve tüccarların ise bir yıllık tahmini temettüatları bu defterlere yazılmıştır. Tüm bu işlemler yapılırken herkese eşit davranılmasına ve herkesin vereceği vergiyi bilmesine önem gösterilmiştir. Muhassıllar vazifelerini yerine getirirken onlara defter nazırları, mukayyidler ve meclis üyeleri de yardım etmişlerdir. 1842 yılında muhassıllık kaldırıldıktan sonrada bu kişilerin kayıt işlerindeki görevleri devam etmiştir. Temettüat defterlerinin yazımında eskiden vergiden muaf olan müftü, imam, gayrimüslim din adamları gibi görevlilerin direnişi, esnaftan alınan ihtisab vergisi yerine temettüat

⁴Ayla Efe, “Tanzimat’ın Eyalet Reformları 1840-64: Silistre Örneği”, *Karadeniz Araştırmaları*, C.6, S. 22, 2009, s.109.

⁵Çakır, a.g.e. , s.22.

⁶Said Öztürk, “Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.1,S.1, 2003, s.287-289.

⁷Ayla Efe, *Muhassıllık Teşkilatı*, Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, s. 8.

vergesi getirilmesi, yazım alanının genişliği, konar-göçer aşiretlerin yazımındaki zorluklar ve yapılan yolsuzluklar gibi sorunlarla karşılaşmıştır.⁸

Oluşturulmasındaki tüm bu zorluklar ve güvenilirliği ile ilgili bazı soru işaretlerine rağmen Temettüat defterlerinden, dönemin sosyal ve ekonomik yapısı hakkında elde ettiğimiz bilgiler Tahrir defterlerinden daha kapsamlıdır. Demografik yapı hakkında ele ettiğimiz bilgiler ise nüfus defterleri kadar önemli değilse de çıkarılabilecek sonuçlar açısından mükemmeldir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilen ve 1988 yılında kataloglanarak araştırmacıların istifadesine sunulan Temettüat defterleri bu gün daha fazla önem arz eder bir konuma ulaşmıştır.⁹

Temettü kelimesi *kâr etme, fayda görme* anlamındadır.¹⁰ Temettüat vergisi ise herkesin kazancına göre alınan vergi demektir.¹¹ Temettüat defterlerinin büyük çoğunluğu 1261(1845) yılına aittir. Bu defterler tasnif edilip araştırmalara açılmadan önce ilk defa Tefvik Güran tarafından kullanılmıştır. Temettüat defterleri şehirler ve birden fazla mahallesi olan köyler için her mahalleye bir defter, mahallesi olmayan köyler için ise köy adına bir defter şeklinde düzenlenmiştir. Müslüman ve gayrimüslimlere ait defterler ayrılmış, sadece Müslümanların olduğu yerlerde bu belirtilmediği halde gayrimüslimlerin olduğu yerlerde defterin başında Müslüman veya gayrimüslimlere ait olduğu belirtilmiştir. Temettüat sayımları mahalli yöneticiler tarafından yapılmış olup 1256(1840) yılında yapılan sayımlardan muhassıllar sorumludur. 1261(1845) yılında sistemde değişiklik yapılmış ve Müslümanların yazılması birinci ve ikinci muhtarlarla köy imamlarına, gayrimüslimlerin yazılması varsa kocabaşılara papazlara bırakılmış ve defterlerin sonuna bunların mühürleri basılmıştır.¹²

Temettüat defterleri fonksiyonel amaçlarla hazırlanmıştır ve Tanzimat reformlarının bir yan ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Temettüat sayımlarında her hane için elde edilen bilgiler dört grupta toplanmıştır:

⁸Nuri Adıyeye, "Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri", *OTAM*, 2000, S.11, s.784-785.

⁹Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri", *Bellekten*, C.LIX, S.225, Ankara, 1995, s.395.

¹⁰Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türki*, Çağrı Matbaası, 7.Baskı, İstanbul, 1999, s. 437.

¹¹Ayşe Özdemir Kızıllıkan, "Osmanlı Vergi Düzeninde Temettüat Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.20, 2008, s.60.

¹²Kütükoğlu, a.g.m. , s.395-398

1-Kişilik Bilgileri:

a)Hane reisinin adı ve unvanı

b)Hane reisinin mesleği

2-Vergiler:

a)Bir yıl içinde, hane reisinin ödediği bir tür gelir vergisi olan “Vergi-yi Mahsusa” nın, kuruş olarak miktarı.

b)Hane reisi gayrimüslim ise aile üyelerinin ödemeleri gereken cizye kâğıtlarının tür ve sayıları.

c)Aynen ödenen aşar vergisinin ürünler itibarıyla miktarı ve parasal karşılığı.

d)Nakden ödenen aşar vergisinin parasal değeri.

3-Taşınır ve Taşınmaz Mallar:

Temettüat sayımlarında hanenin sahip olduğu veya tasarrufu altında tuttuğu üç grup servete yer verilmiştir.

a)Hanenin sahip olduğu veya tasarrufunda olan ekilen veya nadasa bırakılmış tarlanın, bahçenin, bağ ve çayırın dönüm olarak miktarı.

b)Haneye ait küçükbaş ve büyükbaş hayvanların cinsi ve sayısı.

c)Hanenin değirmen, dükkân, kışlak ve benzeri taşınmaz malları varsa sayısı ve birim büyüklüğü.

4-Gelirler:

a)Haneye ait olan veya tasarrufunda tuttuğu, yukarıda belirtilen taşınır veya taşınmaz malların bir yıl içinde sağladığı hâsılat veya kira gelirleri.

b) Hane reisi ve hane üyelerinin esnaflık, ticaret veya emek faaliyetlerinden gelirleri.¹³

Öncelikle Ankara, Aydın, Edirne, Hüdavendigâr, Konya, Sivas, Rumeli, Biga, Silistre, Selanik ve Vidin eyaletlerinde uygulanan Tanzimat uygulamaları ülkenin tamamına yayılamamıştır. Dolayısıyla Osmanlı Eyaletleri'nin tamamının Temettüat Defterleri bulunmamaktadır.¹⁴

Osmanlı araştırmaları ülkemizde ve dış dünyada hızla gelişip büyümektedir. Bu araştırmalarda en büyük kaynak sayısı milyonlara ulaşan belgeleri ihtiva eden Osmanlı Arşivi'dir. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Osmanlı Arşivi 1986 yılında yeniden yapılanmaya başlayarak asırlık zenginlikleri araştırmacılarla buluşturup Osmanlı araştırmalarının yeni ufuklara açılmasını sağlamıştır.¹⁵ Bu kapsamda birçok üniversite tarafından yüksek lisans ve doktora tez çalışması olarak yaptırılan Temettüat defterleri, 19. yüzyıl Osmanlı tarihinin anlaşılmasında büyük faydalar sağlayacaktır.

Bu çalışmamız Amasya sancağına bağlı Hakala nahiyesine ait, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki Temettüat defterleri kaynaklıdır. 1844 yılında imparatorluğun büyük bir kesiminde yapılan "Emlak ve arazi ve hayvanat ve temettüat defterleri" adı verilen tahrirlerinin¹⁶ bir parçası olarak, Anadolu'nun kuzeyinde küçük bir kırsal yerleşim yeri olan Hakala nahiyesi ve köylerine ait temettüat defterleri ortaya çıkmıştır. Böylece bu defterlerdeki bilgiler doğrultusunda, önemli bir tarım ve hayvancılık merkezi olduğu anlaşılan bölge hakkında birçok değerlendirme yapma imkânı doğmuştur. Günümüzde de önemli bir ticaret, tarım ve hayvancılık merkezi durumunda olan Hakala(Suluova) ile ilgili bu çalışmamızla, bundan önce yapılan çalışmalara bir ek yapılması, bundan sonraki çalışmalara da bir katkı sunulması amaçlanmıştır.

Temettüat kelimesinin yazımı ile ilgili olarak temettuat, temettuât, temettüât gibi birçok farklı uygulama olduğu görülmektedir. Bizim çalışmamızda Mübahat Kütükoğlu'nun yazım şekli esas alınarak bu kelime "Temettüat" şeklinde kullanılmıştır.

¹³Tevfik Güran, "19. Yüzyıl Temettüat Tahrirleri", *Osmanlı Devletinde Bilgi ve İstatistik*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 2000, s.75-78

¹⁴İsmail Aslan, "XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuat Defterleri'nin Yeri: İğdiç (Selimağa Köyü) Temettuat Defteri Örneği", *B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 8, C. 5, 2002, s.60.

¹⁵Öztürk, a.g.m., s.287

¹⁶Tevfik Güran, "On Dokuzuncu Yüzyıl Ortalarında Ödemiş Kasabasının Sosyo-Ekonomik Özellikleri", *İÜİFM*, C. 41, S. 1-4, İstanbul, 1985, s.302.

2. HAKALA TEMETTÜAT DEFTERLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Hakala temettüat defterleri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde(BOA.), Maliye Varidat Muhasebesi Temettüat Defterleri(MLD. VRD. TMT. d) koduyla tasnif edilmiş 25 adet defterden oluşmaktadır. Bu defterler toplam 156 sayfadır. Defterlere MLD. VRD. TMT. d. genel koduyla, 12893, 12894, 12895, 12897, 12899, 12918, 12919, 12930, 12948, 12949, 12950, 12969, 12975,12976, 12977, 12985, 12991, 13001, 13003, 13004, 13005, 13011, 13031, 13032, 13035 numaraları verilmiştir. Defterlerin numaraları arasında atlamalar olduğu görülmektedir. Bu atlamaların kâtip hatalarından kaynaklandığı, henüz tasnif edilmemiş belgeler arasında olabileceği, kaybolduğu veya okunamaz halde bulunduğu gibi¹⁷ farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak bu numaralar arşivin verdiği kodlardır ve 12895 nolu defter Hakala nahiyesine bağlı Alevi karyesine aitken 12896 nolu defter Ezinepazar'a ve 12897 nolu defter yine Hakala'ya aittir. Dolayısıyla defter numaraları arasındaki atlamaların arşivleme yönteminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bu defterlerden 1 tanesi Hakala nahiyesine diğerleri bağlı köylere aittir.

Tablo 2. 1. Hakala Nahiyesi ve Köyllerine Ait Temettüat Defter Numaraları Tablosu.

Sıra No	Yerleşim Yeri	Defter Numarası
1	Mirahur	12893
2	Kolay	12894
3	Alevi	12895
4	Bozyeni	12897
5	Uzunoba	12899
6	Eraslan	12918
7	Firuz	12919
8	Hakala	12930
9	Abdulgani	12948
10	Sinezi	12949
11	Gödelez	12950

¹⁷Ömer Faruk Arslan, *Temettüat Defterlerine Göre(1844-1845) Havza'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s.10.

12	Harmanağılı	12969
13	Arucak	12975
14	Eymür	12976
15	Bayırlı	12977
16	Lap	12985
17	Değirmen Deresi	12991
18	Kazanlı	13001
19	Hacı Bayram	13003
20	Cürlü	13004
21	Deveci	13005
22	Öyük	13011
23	Dere	13031
24	Kulu	13032
25	Saluca	13035

İncelediğimiz defterler M. 1844-1845(H. 1260-1261) yıllarında, Sivas eyaletinin Amasya sancağına bağlı Hakala nahiyesi ve köylerinde yapılan tahrirler sonucunda oluşturulmuştur. Bu tahrirler neticesinde her hanenin “emlak, arazi, hayvanat ve temettüatı” tespit edilmiştir. Her haneye, “Hane 1, Numara 1” şeklinde sırasıyla numaralar verilmiş ve hane reisinin adı unvanı, lakabı veya sıfatıyla birlikte en başa yazılmıştır. Buranın üstüne, sayfaya dik olarak yetiştirdiği ürünler, mesleği ve vergi-yi senevîsi ile aşar vergisi, altına da sahip olduğu toprak, bağ, bahçe, hayvanlar ve bunlardan elde ettiği temettüat yazılmıştır. Haneye ait bilgilerin en altında ise bir yıllık toplam varidatı bulunmaktadır.

Her defterin sonuna köyün yıllık toplam temettüatı ve vergisi yazılmış, bunların altına sayımı ve tahsilâtı yapan birinci muhtar, varsa ikinci muhtar ve imamın mühürleri basılmıştır. Bunlardan herhangi birinin mührü yoksa veya kaybolmuşsa defterin sonunda belirtilmiştir.

3-HAKALA NAHİYESİNİN TARİHÇESİ

Hakala ilkçağlardan itibaren yerleşim alanı olarak kullanılmıştır. Bölgede bulunan höyükler, çanak, çömlek ve değişik silahlar yerleşik yaşamın kanıtı olarak görülmektedir. Pontus Krallığı'nın yıkılmasından sonra, Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyetine giren bölge, bu devletin ikiye bölünmesinden sonra Bizans İmparatorluğuna geçmiştir. 711 yılından sonra Müslüman Araplarla Bizans arasında birkaç defa el değiştirmiş olsa da Amasya/Suluova bölgesi Türklerin Anadolu'yu fethine kadar Bizans hâkimiyetinde kalmıştır. Sultan Alpaslan'ın Anadolu'yu fetih ile görevlendirdiği komutanlarından İbn-i Taylu Danişmend Ahmed Gazi, 1071-1074 yılları arasında Kayseri, Zamantı, Sivas, Develi, Tokat, Niksar ve Amasya'yı alarak burada bir beylik kurmuştur. Böylece yaklaşık 700 yıl süren Bizans hâkimiyeti sona ermiş ve Amasya/Suluova bölgesinde Türk-İslam hâkimiyeti başlamıştır.¹⁸

Anadolu Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan, Danişmend hâkimiyetine son vererek bölgeyi topraklarına katmıştır(1175).¹⁹ 1243 yılında yapılan Köseadağ Savaşından sonra bölge Moğol hâkimiyetine girmiş ve Moğollar 1341 yılına kadar atadıkları valiler aracılığıyla yönetimlerini devam ettirmişlerdir. Daha sonra bölgede sırasıyla Eretna Devleti, Amasya Emiri Hacı Şadgeldi ve Kadı Burhaneddin Ahmed hüküm sürmüştür.²⁰ 1393 yılında, Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid, Amasya/Suluova bölgesini alarak, oğlu Çelebi Mehmed'i buraya sancak beyi olarak atamıştır.²¹ 1402 Ankara Savaşı'nda Yıldırım Bayezid'in yenilerek Timur'a esir düşmesinden sonra, emrindeki kuvvetlerle savaşa katılmış olan Çelebi Mehmed Amasya'ya çekilmiştir.²² Timur'un Amasya'ya emir olarak atadığı ve Hakala'ya yerleşerek burayı kendisine merkez edinen Kara Devlet Şah'ı burada yapılan savaşta yenen Çelebi Mehmed, Amasya'ya yerleşerek Osmanlı Devletinin bütünlüğünü tekrar sağlamak için mücadeleye başlamıştır. Kara Devlet Şah'ın merkez olarak kendisine Hakala'yı seçmiş olması köyün o günkü

¹⁸Cevat Ekici(Ed.), *Tarihten Geleceğe Suluova*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü-T.C. Suluova Kaymakamlığı, Ankara, 2010, s.121-122.

¹⁹Yunus Zeyrek, "Amasya'nın Türkler Tarafından Fethi ve Türk Yönetiminin Kurulması", *Amasya İl Yıllığı* (Ed. Yavuz Bayram), T.C. Amasya Valiliği, Ankara, 2007, s.161.

²⁰Adnan Gürbüz, "Osmanlı Klasik Döneminde Amasya", *Amasya İl Yıllığı* (Ed. Yavuz Bayram), T.C. Amasya Valiliği, Ankara, 2007, s.165.

²¹İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 10. Baskı, C.1, Ankara, 2011, s. 278.

²²İlhan Şahin- Feridun Emecen, "Amasya", *DİA*, C.3, 1991, s.1.

gelişmişlik düzeyini göstermesi açısından önemlidir.²³ Osmanlılar döneminde Amasya şehzade sancağı olmasının yanında bir ilim ve kültür merkezide olmuştur. Bu dönemde Hakala'dan çıkan ilim adamları Amasya'nın ilim ve kültürüne büyük katkılar sağlamıştır.²⁴

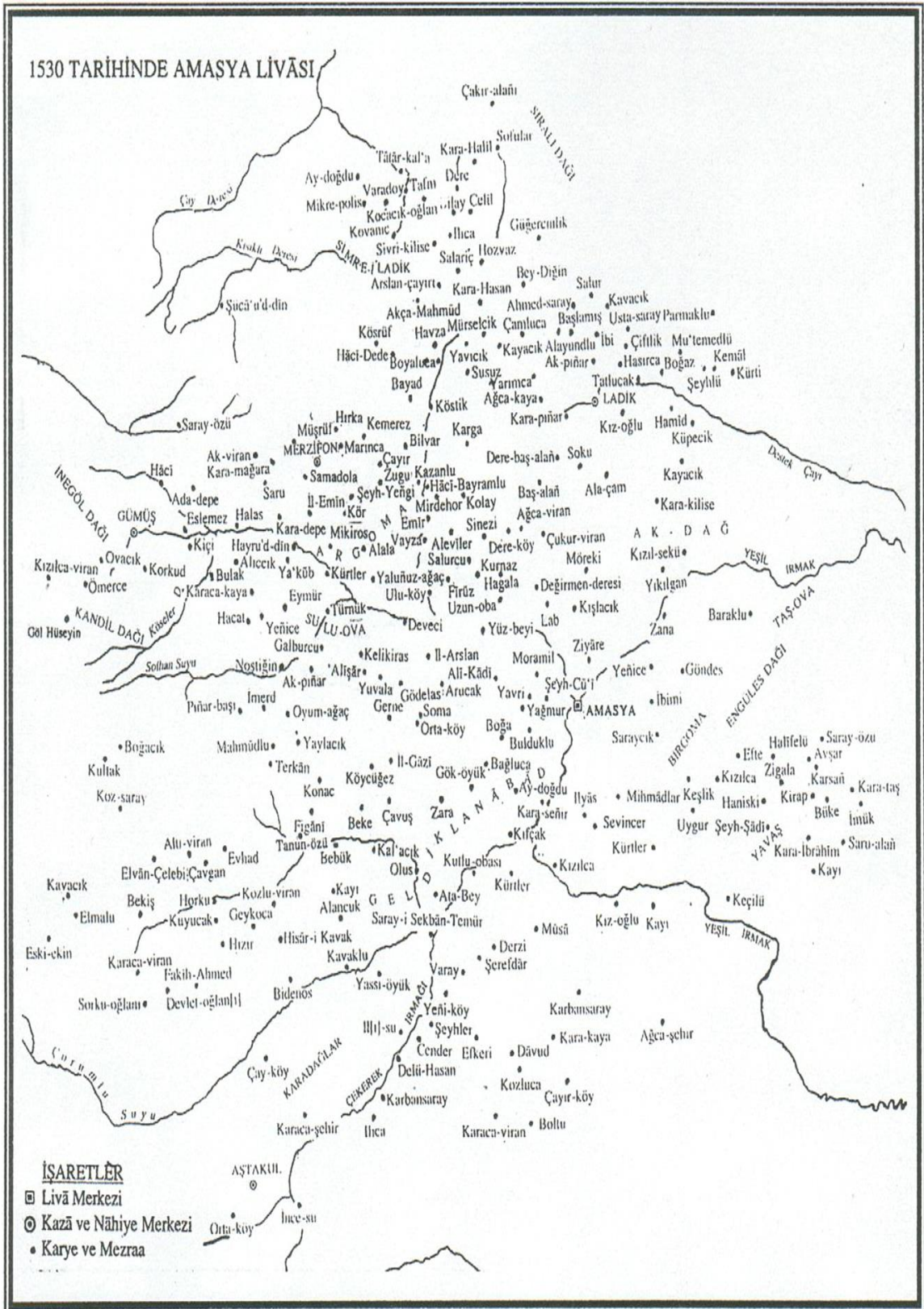
Amasya tarihiyle, aynı süreçleri paylaştığını daha önce belirttiğimiz Hakala nahiyesi, Amasya'nın kuzey tarafında olup, merkezi Hakala köyüdür. Nahiyenin eski adı Argoma-Suluova iken H.745(M.1344-1345) tarihlerinden sonra Hakala ismi kullanılmaya başlanmıştır. Eskiden mühim ve gelişmiş bir yerleşim yeri olan Hakala köyü, düz bir alanda kurulmuş olup doğu ve kuzey tarafları engebeldir. Burada es-Seyyid Necmeddin Yahya er-Rifai hazretleri H.764(M.1363-1364) yılında bir zaviye yapmış ve H.771(M.1369-1370) yılında da buraya ait bir vakıf kurmuştur. Bu köyde ikamet eden Türkmen aşireti reislerinden Hacı Mehmed Bey, Kara Devlet Şah'a karşı Çelebi Mehmed'e yardım etmiştir. Hacı Mehmed Bey'in kızı Ayşe Hatun tarafından bir cami ve sülalesinden Kasım Bey tarafından bir medrese ve hamam inşa ettirilmiştir(H.868/M.1463-1464). Hacı Beyzade Mirza Bey H.935(M.1528-1529) yılındabir cami ve Hacı Beyzade Muhyiddin Bey H.947(M.1540-1541) yılında bir medrese ve bir hamam yaptırarak bunlara ait bir vakıf kurmuş ve Amasya'da Kumacık hamamının batı tarafında bulunan bir arsayı vakfetmiştir. Yine Hacı Beyzadelerden Mirza Beyzade Mustafa Bey, nahije dâhilinde bulunan Kuşçu köyünde, bir cami yaptırmış ve bu camiye ait bir vakıf kurmuştur. Bu nahiyeden özellikle Hacı Bey sülalesinden pek çok kişi Osmanlı devlet kademelerinde önemli görevler almıştır.²⁵ Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde Kağala olarak geçen Hakala köyünün ismi, Cumhuriyet döneminde Yolpınar köyü olarak değiştirilmiştir.²⁶ Bu günkü Suluova ilçesi ise daha kuzey-batı'da kurulmuştur ve Hakala nahiyesi ve köyleri olarak incelediğimiz yerleşim yerlerinin büyük kısmı da bu ilçeye bağlanmıştır.

²³Ekici, a.g.e. , s.234.

²⁴Ekici, a.g.e. , s.123.

²⁵A.Hüseyin Hüsameddin Yasar, *Amasya Tarihi*, Yayına Hazırlayan: Doç. Dr. Mesut AYDIN, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, C.1, Amasya, 2007, s.234-236

²⁶Ekici, a.g.e., s.234.

Şekil 3. 1. 1530 Tarihinde Amasya Livâsı Haritası (Kaynak: *Tarihten Geleceğe Suluova* (Ed. Cevat Ekici), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü-Suluova Kaymakamlığı, Ankara, 2010.)

4- SOSYAL YAPI

4.1.NAHIYE VE KÖYLERİNDE GENEL NÜFUS YAPISI

Araştırmacılar, toplumların gerçek vaziyetlerini, o toplumu oluşturan nüfusun özelliklerini ortaya koyarak gösterebilirler. Yeniçağla birlikte batıdaki toplum bilimciler nüfus üzerinde araştırmalarda bulunmuşlar ve neredeyse tüm ülkelerde bilimsel şekillerde nüfus sayımları yapılmıştır. Böylece sayım sonuçları ile ilgili değerlendirmeler yapılarak sorunlara çözüm yolları aranmıştır.²⁷

Tarih kavramı devletlerin oluşumu, milletler arasındaki mücadeleler ve neticesinde gelişen fetihler, din ve mezheplerin yayılış şekilleri, teşkilat ve kurumların değişen özellikleri, sosyal sınıflar arasındaki münasebetler, tarımsal yapının bozulması, isyanlar, ekonomik ve teknik gelişmeler gibi birçok olayı kapsamaktadır. Bütün bunların nüfus ile ilgili araştırma ve değerlendirmeler yapılmadan izah edilmesi ise mümkün değildir.²⁸

Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren nüfus sayımlarını titizlikle ele alan bir politika takip etmiştir. Özellikle 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, başta yeni fethedilen yerler olmak üzere tüm ülkede sayımlar yapılarak, bilgiler kayıt altına alınmıştır. Tımar sisteminin gereği olarak yapılan sayımlar, vergi ve asker toplamada kullanılmıştır. 16. yüzyılda da ihtiyaç duyuldukça yapılan bu sayımlarda, birim olarak hane alınmış ve yalnızca erkek nüfus yazılmıştır. 17. ve 18. yüzyıllarda tımar sistemi bozulmuş, çift bozma ve büyük kaçgun gibi olaylar yaşanmış, şehirlerin nüfusları artmış ve dolayısıyla düzenli sayımlar yapılamamıştır.²⁹ 19. yüzyıldan itibaren imparatorluğun dağılma sürecine girmesiyle birlikte nüfus, arazi ve mal-mülk sayımı yeniden önem kazanmıştır.³⁰

Temettüat defterleri, 19. yüzyılın ilk yarısı için çok önemli bilgiler vermektedir. İstatistiksel veriler yanında, toplumsal yaşama ait önemli bilgiler veren bu defterler, nüfus tespiti açısından da çok anlamlı bilgiler içermektedir. Bu dönem, temettüat

²⁷Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Osmanlı Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1997, s.44.

²⁸Ömer Lûtfi Barkan, "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, C.10, İstanbul, 1953, s.2.

²⁹Abdullah Saydam, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, Kemal Ofset Matbaacılık, Trabzon, 1995, s.144-145.

³⁰Musa Çadırcı, a.g.e. , s.45.

defterlerindeki hane sayıları ile nüfus defterlerindeki hane sayıları, çok büyük yakınlık göstermektedir. Milas'a ait temettüat defterleri ve nüfus defterleri incelendiğinde, şu benzerlikler tespit edilmiştir.³¹

Mahalle/Köy Adı	Temettüat Hane Sayısı	Nüfus Defteri Hane Sayısı
Burgaz Mahallesi	72	73
Gümüşlük Mahallesi	15	20
Hoca Bedreddin Mahallesi	105	107
Kalınağıl Karyesi	46	53
Tuzabad Karyesi	86	90

Bu benzerlik Hakala'ya ait nüfus defterleri ve temettüat defterleri arasında da bulunmaktadır. 1840 yılında yapılan nüfus sayımına göre Hakala nahiyesi ve köylerinde toplam 471 hane bulunmaktadır.³² Bizim incelediğimiz Hakala nahiyesi ve köylerine ait temettüat defterlerindeki hane sayısı ise 463'tür.

Bizde Hakala temettüat defterleri üzerinden yapacağımız değerlendirmelerle, dönemin tahmini nüfusu hakkında bilgiler vereceğiz. Birim olarak hanenin alındığı ve hane reisinin adının belirtildiği bu sayımlarda, tahmini nüfusu hesaplamak amacıyla, Ömer Lûtfi Barkan tarafından yapıldığı gibi hane nüfusunu 5 kişi olarak kabul edeceğiz.³³ Defterlerde Hakala nahiyesi ve bağlı yirmi dört köy hakkında bilgiler verilmektedir. Nahiye ve köylere ait tahmini nüfus aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 4. 1. 1844 Yılı Hakala Nahiyesi ve Köylerinin Tahmini Nüfus Tablosu.

Sıra No	Defter No	Yerleşim Yeri	Hane Sayısı	Tahmini Nüfus
1	12893	Mirahur	26	130
2	12894	Kolay	25	125

³¹Nuri Adıyeke, "Temettüat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri", *OTAM*, 2000, S.11, s.784-785.

³²Salih Kahraman-Fevzi Gür, *Amasya Nüfus Defterleri 1840*, Amasya Belediyesi Kültür-Sanat Yayınları, İstanbul, 2012, s. 78.

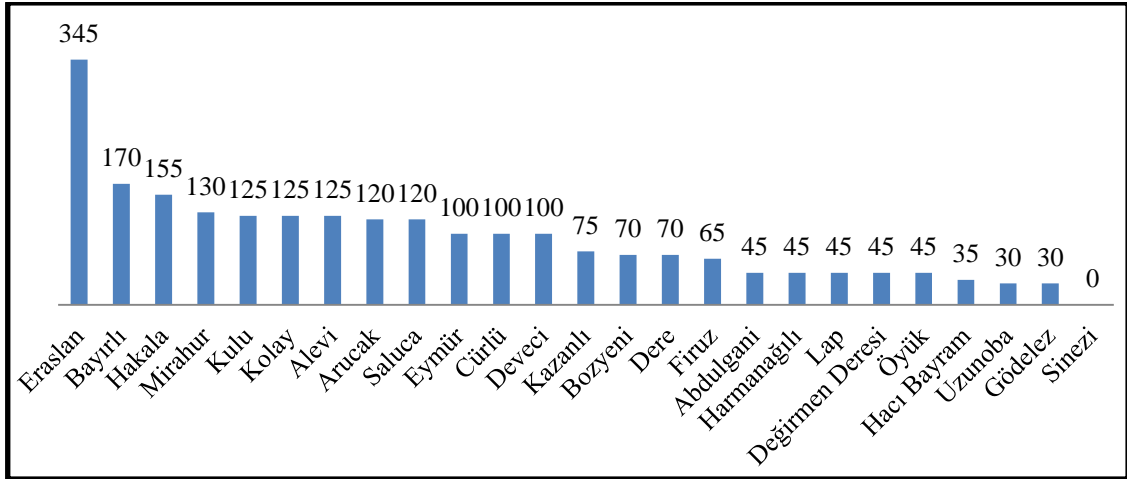
³³Barkan, a.g.m. , s.12.

3	12895	Alevi	25	125
4	12897	Bozyeni	14	70
5	12899	Uzunoba	6	30
6	12918	Eraslan	69	345
7	12919	Firuz	13	65
8	12930	Hakala	31	155
9	12948	Abdulgani	9	45
10	12949	Sinezi	-	-
11	12950	Gödelez	6	30
12	12969	Harmanağlı	9	45
13	12975	Arucak	24	120
14	12976	Eymür	20	100
15	12977	Bayırlı	34	170
16	12985	Lap	9	45
17	12991	Değirmen Deresi	9	45
18	13001	Kazanlı	15	75
19	13003	Hacı Bayram	7	35
20	13004	Cürlü	20	100
21	13005	Deveci	20	100
22	13011	Öyük	9	45
23	13031	Dere	14	70

24	13032	Kulu	25	125
25	13035	Saluca	24	120
Toplam	-	-	463	2315

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, 1844 yılında Hakala nahiyesi ve dâhilindeki 25 yerleşim biriminde, toplam 463 hane bulunmaktadır. 12949 nolu defterin ait olduğu Sinezi köyünde, yerleşik bir hane yazılmadığından dolayı, buranın sadece ismi ve defter nosu belirtilip, hane ve tahmini nüfus rakamları sıfır olarak kabul edilmiştir. 13005 nolu defterin ait olduğu Deveci köyünde, 10 numaralı hanenin sonuna eklenen “Karye-i mezbur sakinlerinden Karış Mustafa’nın yetimlerinin emlak ve arazi ve temettü’ü” ayrı bir hane olarak kaydedilmemiştir. Ancak hane birim kabul edilerek bu kayıtlar yapıldığından ve daha doğru sonuçlara ulaşılacağı düşüncesiyle, bizim değerlendirmelerimizde, bu kayıt Deveci köyünün hane sayısı ve nüfusuna eklenmiştir. Aynı şekilde Kulu köyüne ait 13032 nolu defterde “ Mahalli aherde bulunan kesanların karye-i mezburda bulunan emlakı ve arazisi” başlığıyla, 24 nolu haneden sonra yazılan kısımda, Merzifon kazası Maranca köyünden Ali Efendi’nin köyde ikamet ettiği ve imamlık yaptığı belirtilmiş ancak burası ayrı bir hane olarak eklenmemiştir. Hem köyde ikamet etmesi hem de imamlık gibi önemli bir vazifeyi yapması nedeniyle, değerlendirmelerimizi yaparken burası da Kulu köyündeki hane sayısına ve nüfusuna eklenmiştir.

Hakala nahiyesinin tahmini nüfusu 2315 kişidir. Gayrimüslimlere ait, herhangi bir hane bilgisi mevcut değildir ancak nahiye dâhilinde emlak, arazi veya temettüatı bulunup, başka yerleşim yerlerinde ikamet eden gayrimüslim şahıslara ait kayıtlar bulunmaktadır. Örneğin, Arucak köyüne ait 12975 nolu defterin, “Mahalli aherde olan kesanların karye-i mezburda olan emlak ve arazi ve temettüatlarının miktarı” başlıklı son kısmında, “Amasya’da Gümüşlüoğlu mahallesi mütemekkinlerinden, Kasap Kara Yılanoğlu zımminin karye-i mezburda olan emlakı” şeklinde, bu köyde ikamet etmeyen ancak burada emlakı olan, gayrimüslim bir şahsa ait temettüat bilgileri yazılmıştır.

Şekil 4.1.: Hakala Nahiyesi ve Köylerinin 1844 Yılına Ait Tahmini Nüfus Grafiği.

En kalabalık nüfus Eraslan köyünde, en az nüfus ise Uzunoba ve Gödelez köylerindedir. Hakala nahiyesi ve Eraslan, Bayırlı, Mirahur, Kolay, Alevi, Arucak, Kulu, Saluca, Eymür, Cürlü ve Deveci köylerinin 100 ve 100'ün üzerinde nüfusa sahip, yerleşim yerleri olduğu görülmektedir. Abdulgani, Harmanağlı, Lap, Değirmen Deresi, Öyük, Hacı Bayram, Uzunoba, Gödelez ve Sinezi köylerinin ise nüfusları 50'nin altındadır.

Osmanlı Devleti'nde nüfusa ait güvenilir bir sayım ve istatistik 1890'lı yıllarda yapılabilmıştır.³⁴ Temettüat defterlerinden elde ettiğimiz yukarıdaki veriler, bazı eksikliklerine rağmen, bize Hakala nahiyesi ve köylerinin nüfusu hakkında değerlendirmeler yapabilme imkânı sağlamıştır.

4.2. HANE REİSLERİNİN ADLARI

4.2.1. Erkek Hane Reislerinin Adları

Temettüat defterleri aile adlarının yanında, yörede kullanılan isimler açısından da çok önemli bir kaynaktır.³⁵ Birim olarak hanenin kabul edildiği temettüat sayımlarında, hane reislerinin adıyla birlikte, unvan ve lakapları da yazılmıştır. Hakala nahiyesi ve köylerinde ikamet eden, gayrimüslim bir hane reisi kayıtlı olmadığından,

³⁴Nuri Akbayar, "Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Devlet Nüfusu", *Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul, 1985, s.1245.

³⁵Kütükoğlu, a.g.m. , s. 401.

Müslüman hane reislerinin isimleri üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Hane reisi olarak kayıt edilen isimler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 4. 2. Erkek Hane Reisleri İsim Tablosu.

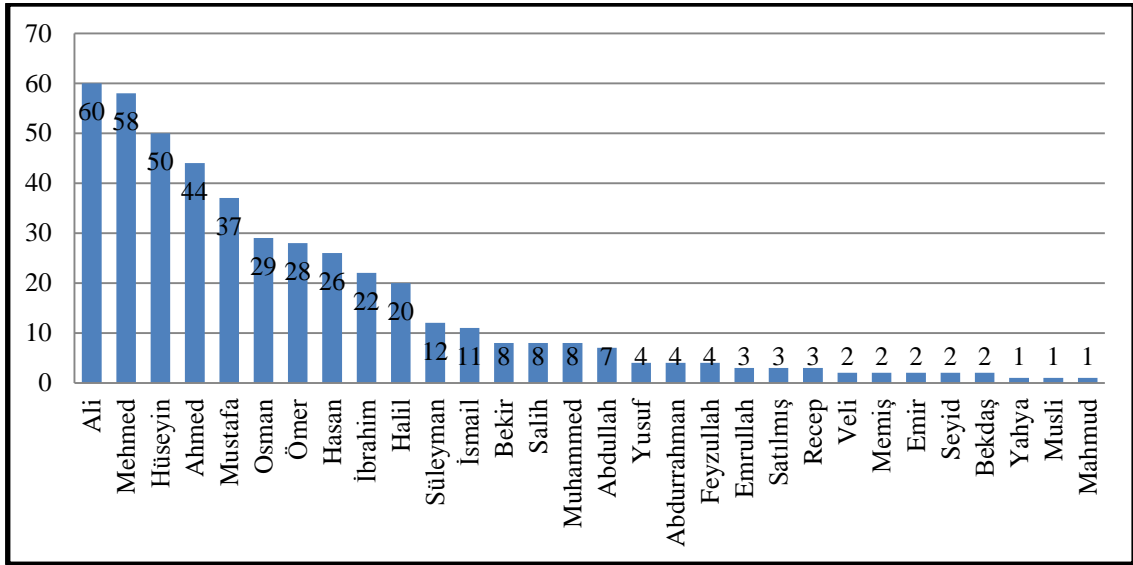
Sıra No	Kullanılan Ad	Kullanılma Adeti	Yüzdellik Oran
1	Ali	61	%12,8
2	Mehmed	58	%12,2
3	Hüseyin	50	%10,5
4	Ahmed	44	%9,2
5	Mustafa	37	%8
6	Osman	29	%6,1
7	Ömer	28	%5,9
8	Hasan	26	%5,5
9	İbrahim	22	%4,6
10	Halil	20	%4,2
11	Süleyman	12	%2,3
12	İsmail	11	%2,3
13	Muhammed	8	%1,7
14	Salih	8	%1,7
15	Bekir	8	%1,7
16	Abdullah	7	%1,5
17	Feyzullah	4	%0,8
18	Abdurrahman	4	%0,8
19	Yusuf	4	%0,8
20	Emrullah	3	%0,6
21	Satılmış	3	%0,6
22	Recep	3	%0,6
23	Veli	2	%0,4

24	Memiş	2	%0,4
25	Emir	2	%0,4
26	Seyid	2	%0,4
27	Bekdaş	2	%0,4
28	Yahya	1	%0,2
29	Musli	1	%0,2
30	Mahmud	1	%0,2
31	Emrah	1	%0,2
32	Himmat	1	%0,2
33	Mehmed Ali	1	%0,2
34	Feyzi	1	%0,2
35	Salim	1	%0,2
36	Eyüb	1	%0,2
37	Cafer	1	%0,2
38	Hadi	1	%0,2
39	Sadık	1	%0,2
40	Emin	1	%0,2
41	Selim	1	%0,2
42	Musa	1	%0,2
43	Halil Ahmed	1	%0,2

Tabloda, Hakala nahiyesi ve köylerinde kullanılan, 43 farklı erkek ismi içerisinde en çok kullanılanın %12,8'lik oranla Ali olduğu görülmektedir. Bu ismi Mehmed, Hüseyin, Ahmed, Mustafa, Osman ve Ömer isimleri takip etmektedir.

Kullanılan isimlerin büyük çoğunluğu Arapça kökenlidir. Anadolu'nun birçok yöresinde olduğu gibi, Peygamber Efendimiz(s.a.v.)'in isminin Türkçeleşmiş şekilleri

olan Mehmed, Ahmed, Mahmud isimleri, burada da en sık kullanılan isimlerdendir. Ayrıca Ehl-i Beyt'e ait Ali, Hasan, Hüseyin isimleri de yoğun olarak kullanılmıştır.³⁶

Şekil 4. 2. Erkek Hane Reisleri İsim Grafiği.

İncelediğimiz defterlerdeki bazı hane reisleri, 12895 nolu Alevi köyüne ait defterin 6 numaralı hanesinde olduğu gibi “Kara Ali oğlu Emrah ve karındaşı Ali ve Mustafa’nın emlak ve arazi ve temettüatı” şeklinde kayıt edilmiştir. Bu tür kayıtlarda, hane reislerinin isimleri değerlendirilirken, “Emrah, Ali ve Mustafa” isimlerinin her biri ayrı sayılmıştır. Dolayısıyla hane reisi sayısı ile hane sayıları arasında bir farklılık oluşmuştur.

Kullanılan 43 farklı isimden, ilk beş sırayı oluşturan Ali, Mehmed, Hüseyin, Ahmed ve Mustafa isimleri toplamda %52,7’lik oranla, tüm isimlerin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Mehmed Ali ve Halil Ahmed isimleri birer defa kullanılmıştır. Bu oran, çift isim kullanımının düşük olduğunu göstermektedir.

4.2.2.Kadın Hane Reislerinin Adları

Hakala nahiyesi ve köylerine ait Temettüat defterlerinde, hane reisi olarak kaydedilen 43 farklı erkek isminden başka, 4 adet hane reisi olarak kaydedilen kadın ismi bulunmaktadır. Bu kadınlara ait isimler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

³⁶ Arslan, a.g.t. , s. 23.

Tablo 4. 3. Kadın Hane Reisleri İsim Tablosu.

Sıra No	Kullanılan Ad	Kullanılma Adeti
1	Kara Hasan oğlu Süleyman ve hemşiresi ve validesi	1
2	Sekmanoğlu'nun kerimleri	1
3	Öksüz Mehmed'in oğlu Ahmed'in hemşiresi	1
4	Mehmed Bey'in kerimesi Fatma kadın	1

Tabloda görüldüğü gibi, hane reisi olarak kaydedilen kadınlardan sadece, 13035 nolu defterin ait olduğu Saluca köyünde, 6 numaralı hanede kayıtlı “Fatma kadın” kendi ismiyle kayıt edilmiştir. Diğer kadınlar ise, tanınmış kişilerle olan akrabalıkları belirtilerek kayıt edilmiştir. Kadın hane reislerinin, bu şekilde kaydedilmesinden aile yapısının ataerkil yani erkek hâkim bir yapıya sahip olduğu sonucuna da ulaşılabilir.

Ayrıca yukarıda belirtildiği gibi, 13005 nolu Deveci köyüne ait defterde, 10 numaralı hanenin sonuna yazılan, “Karye-i mezbur sakinlerinden Karış Mustafa'nın yetimlerinin emlak ve arazi ve temettüatı” şeklinde, hane reisinin isminin yazılmadığı ve erkek veya kadın olduğu belli olmayan, bir kayıta bulunmaktadır.

4.3. KULLANILAN SIFATLAR VE LAKAPLAR

4.3.1. Sıfatlar

Hane reisleri, temettüat defterlerine kaydedilirken, belirgin özelliklerini ifade eden ve toplumda tanınmalarını sağlayan, bir sıfat veya lakap, isimlerinin başına veya sonuna eklenmiştir. Türk Dil Kurumu'na ait Büyük Türkçe Sözlükte, sıfat kelimesinin tanımı: *1. Bir kimsenin görev, ödev, toplumsal veya hukuki bakımdan yeri ve özelliği. 2. Bir adı nicelik, nitelik, yer, sıra vb. bakımından, belirten kelime ön ad. 3. Yüz, kılık ve*

dış görünüşü.³⁷ şeklinde yazılmıştır. Aşağıdaki tabloda, yerleşim yerlerine göre kullanılan sıfatlar ve kullanım adeti belirtilmiştir:

Tablo 4. 4. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Kullanılan Sıfatlar Tablosu.

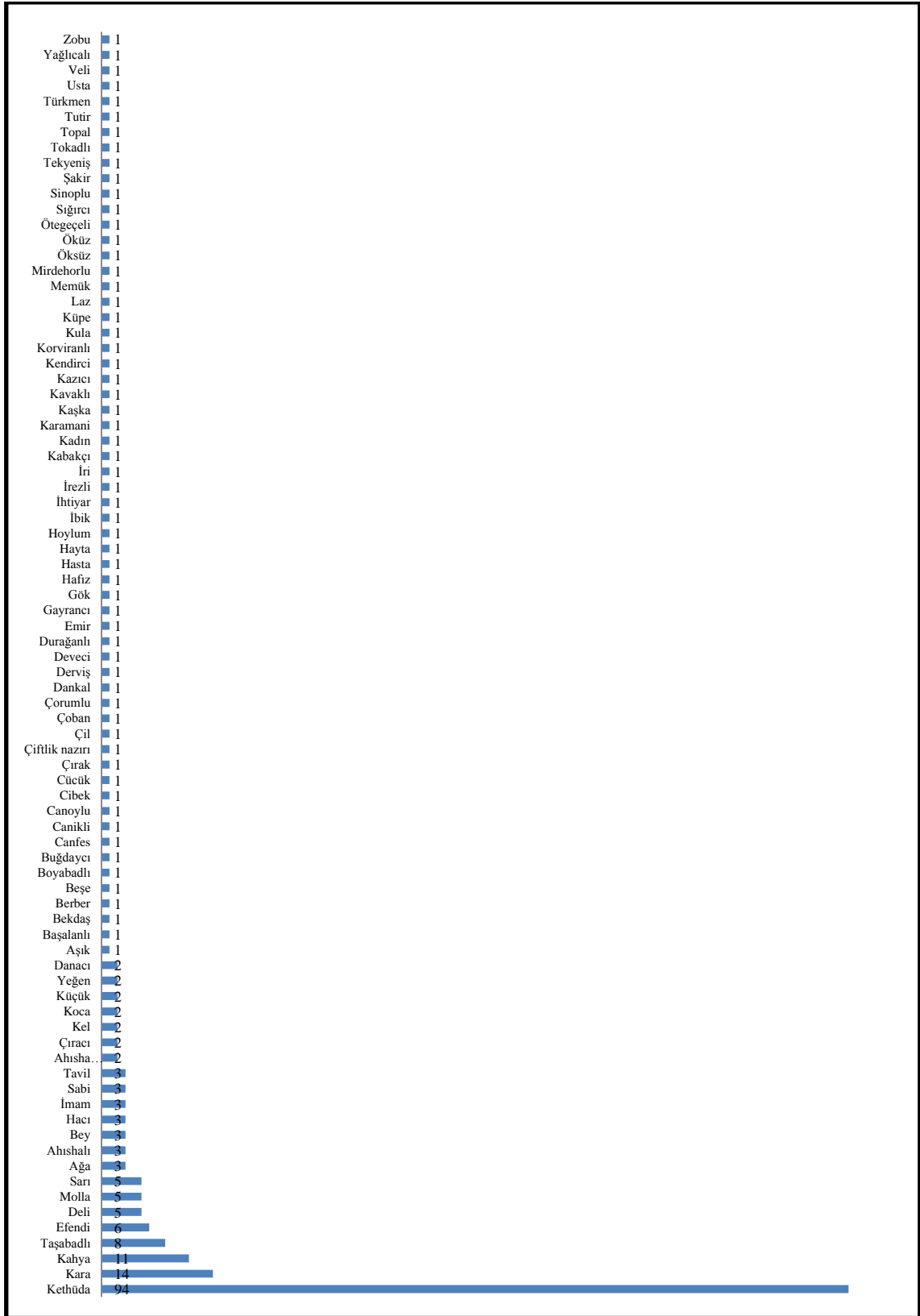
Sıra No	Yerleşim Yeri	Kullanılan Sıfat	Kullanım Adeti
1	Mirahur	Kethüda	8
		Kula	1
2	Kolay	İri	1
		Kethüda	7
		İhtiyar	1
		Deli	1
		Kel	1
		Cibek	1
		Şakir	1
		Danacı	1
3	Alevi	Kethüda	10
		Sarı	1
		Çorumlu	1
		Yeğen	1
		Küçük	1
		Kara	1
		Canfes	1
		İmam	1
4	Bozyeni	Kethüda	2
		Ahışalı	1
		Sığırıcı	1
		Ahışa muhaciri	1
5	Uzunoba	Kethüda	2
		Çiftlik nazırı	1
		Ağa	1
		Deli	1
6	Eraslan	Tutir	1
		Öksüz	1

³⁷ Büyük Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr.

		Hayta	1
		Kethüda	11
		Durağanlı	1
		Sarı	2
		Efendi	2
		Hacı	1
		Ahışha muhaciri	1
		Ahışhalı	2
		Kara	1
		Korviranlı	1
		Yeğen	1
		Koca	1
		Sabi	1
		Kabakçı	1
		Mirdehorlu	1
		Molla	1
		Canoylu	1
		Küçük	1
7	Firuz	Kethüda	4
		Kavaklı	1
		Bey	1
		İrezli	1
		Efendi	1
		İmam	1
8	Hakala	Hacı	1
		Çıracı	2
		Taşabadlı	6
		Karamani	1
		Kel	1
		İbik	1
		Zobu	1
		Kâhya	2
9	Abdulgani	Kâhya	2
		Türkmen	1
		Sabi	1
10	Sinezi	-	-
11	Gödelez	Kethüda	2
12	Harmanağlı	Kethüda	1
		Kâhya	1
		Laz	1
		Çil	1
13	Arucak	Kâhya	3

		Kara	2
		Tavil	2
		Çoban	1
		Beşe	1
		Derviş	1
		Sarı	1
		Koca	1
14	Eymür	Kethüda	8
		Tavil	1
		Topal	1
		Memük	1
		Buğdaycı	1
		Kendirci	1
		Ötegeçeli	1
		Kara	2
		Bey	1
		Ağa	1
15	Bayırlı	Kethüda	13
		Kara	4
		Molla	1
		Efendi	1
		İmam	1
16	Lap	Kara	1
		Tekyeniş	1
		Kethüda	2
17	Değirmen Deresi	Kethüda	6
		Kara	1
		Tokadlı	1
		Gayrancı	1
		Molla	1
		Taşabadlı	1
18	Kazanlı	Kethüda	4
		Veli	1
		Kazıcı	1
		Sinoplu	1
		Efendi	1
19	Hacı Bayram	Kethüda	1
20	Cürlü	Kethüda	2
		Boyabadlı	1
		Deveci	1
		Kara	1

		Hoylum	1
		Çırak	1
		Bey	1
		Hafız	1
21	Deveci	Berber	1
		Ağa	1
		Hasta	1
		Cücük	1
		Kâhya	1
		Canikli	1
		Deli	1
		Kara	1
		Sabi	1
22	Öyük	Kethüda	4
		Âşık	1
		Emir	1
		Kaşka	1
		Gök	1
23	Dere	Kethüda	4
		Küpe	1
		Dankal	1
		Daneci	1
		Başalanlı	1
24	Kulu	Kâhya	1
		Hacı	1
		Kethüda	2
		Öküz	1
		Bekdaş	1
		Deli	1
		Usta	1
		Molla	1
		Efendi	1
25	Saluca	Kadın	1
		Taşabadlı	1
		Yağlıcalı	1
		Sarı	1
		Kâhya	1
		Deli	1
		Molla	1
		Kethüda	1

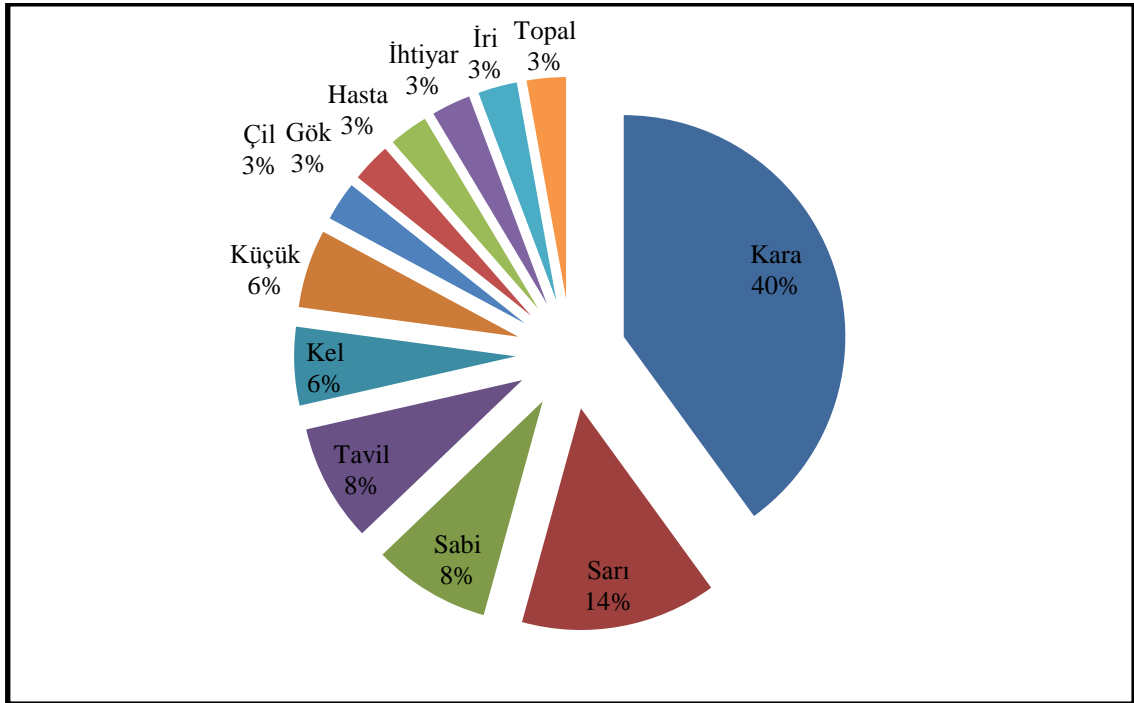
Şekil 4. 3. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Kullanılan Sıfatlar Grafiği.

Hakala nahiyesi ve köylerinde toplam 82 farklı sıfat kullanılmıştır. Bizim bu çalışmamızda kullanılan sıfatlar, hane reislerinin fiziki özellikleri, meslekleri, sosyal durumları ve memleketlerine göre verilen sıfatlar şeklinde dört gruba ayrılarak değerlendirilmiştir.

4.3.1.1. Fiziki Özellik Belirten Sıfatlar

Fiziki özellikler arasında ten, saç, sakal ve göz rengi, herhangi bir sakatlıktan kaynaklanan özürlü, yaş olarak büyüklük veya küçüklük vb. hususlar sayılabilir.³⁸ Hakala nahiyesinde fiziki özellik olarak en çok kullanılan sıfat, kişilerin ten rengi nedeniyle kendilerine verilmiş olduğunu düşündüğümüz kara sıfatıdır. Bu sıfat toplam 14 defa kullanılmıştır. Kara sıfatına en çok rastlanan yerleşim yeri Bayırlı köyüdür. Köyde kullanıldığını belirlediğimiz 20 adet sıfattan, 4 adeti kara sıfatıdır.

Kara sıfatından sonra en çok kullanılan ve yine ten rengi sebebiyle verilmiş olduğunu düşündüğümüz sıfat sarı sıfatıdır. Bu sıfatı sabi ve tavil sıfatları takip etmektedir. Tavil'in burada, uzun boylu anlamında kullanıldığı kabul edilmiştir. Fiziki özellik belirten diğer sıfatlar ise kel, küçük, çil, gök, hasta, ihtiyar, iri ve topaldır.

Şekil 4. 4. Fiziki Özellik Belirten Sıfatlar Grafiği.

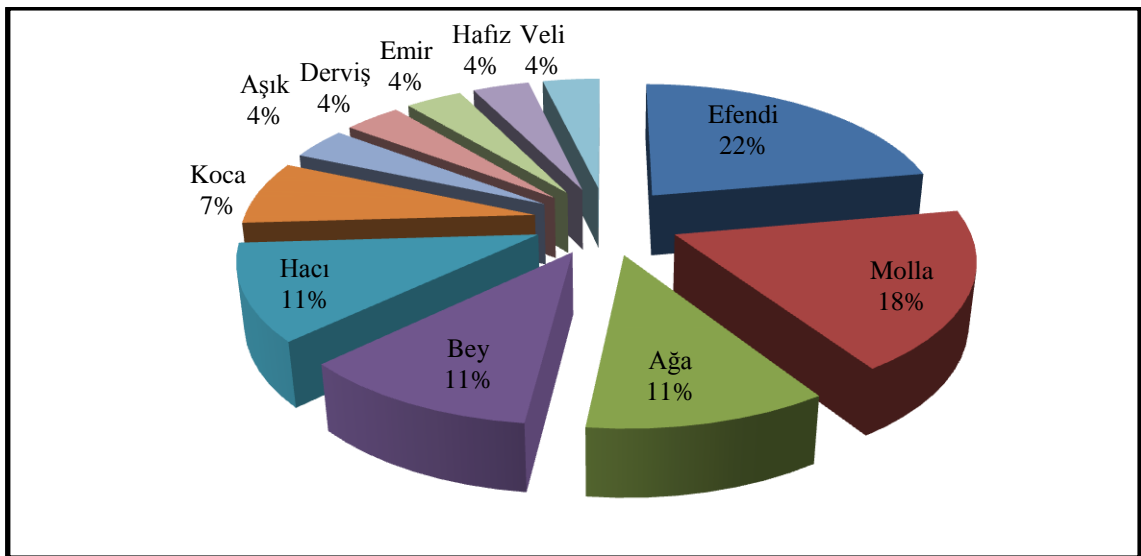
³⁸Mübahat S. Kütükoğlu, *Menteşe Sancağı 1830(Nüfus ve Toplum Yapısı)*, TTK. , Ankara, 2000, s.98.

4.3.1.2. Sosyal Durum Belirten Sıfatlar

Bey, ağa, efendi, molla vb. sıfatlar kişinin sosyal durumunu belirten sıfatlardır. Hakala temettuat defterlerinde, bu sıfatların 11 farklı kullanımına rastlanmıştır. En fazla kullanılanlar ise 5'er defa ile Efendi ve Molla'dır. Efendi sıfatı Eraslan köyünde 2 defa kullanılmıştır. Bunları 3'er defa kullanılan Ağa, Bey, Hacı ve Koca takip etmektedir. Âşık, Derviş, Emir, Hafız ve Veli sıfatları ise 1'er defa kullanılmıştır.

Tablo 4. 5. Sosyal Durum Belirten Sıfatlar Tablosu.

Sıra No	Kullanılan Sıfat	Kullanıldığı Yerleşim Yeri/Yerleri	Kullanım Adeti
1	Efendi	Bayırlı, Kazanlı, Eraslan(2), Firuz, Kulu	6
2	Molla	Bayırlı, Değirmen Deresi, Kulu, Saluca, Eraslan	5
3	Ağa	Deveci, Uzunoba, Eymür	3
4	Bey	Cürlü, Firuz, Eymür	3
5	Hacı	Kulu, Eraslan, Hakala	3
6	Koca	Eraslan, Arucak	2
7	Âşık	Öyük	1
8	Derviş	Arucak	1
9	Emir	Öyük	1
10	Hafız	Cürlü	1
11	Veli	Kazanlı	1

Şekil 4. 5. Sosyal Durum Belirten Sıfatlar Grafiği

4.3.1.3. Meslek Belirten Sıfatlar

Kethüda, Kâhya, İmam, Çıracı, Danacı, Berber, Beşe vb. sıfatlar, meslek belirten sıfatlardır. Hakala nahiyesi ve köylerinde 18 farklı mesleğe ait sıfat kullanılmıştır. Meslekle ilgili en çok kullanılan sıfat, 94 defa kullanıldığını tespit ettiğimiz kethüdadır.

Kethüda, Osmanlı devlet ve esnaf teşkilatında bazı görevliler için kullanılan bir unvan'dır. Kethüda ve kâhya kelimeleri aynı anlamda kullanılmakla birlikte, devlet işlerinde görevli olan kişileri ifade eden kethüda daha eskidir. Çok uzun bir geçmişe sahip olan kelimenin, Türk devletlerindeki ilk kullanımı 18. yüzyılda Anadolu Selçukluları'nda görülmektedir. Osmanlılarda kâhya, sivil kuruluşlarda çalışan hizmetliler için kullanılmış, devlet işlerinde çalışanlar için pek kullanılmamıştır.³⁹

Hakala nahiyesi ve köylerine ait incelediğimiz defterlerdeki, kethüda kelimesinin, kâhya kelimesi ile aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bölge tarıma uygun ve sulama imkânlarının olduğu bir alandır ve bu günde bu özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla burada kethüda, büyük çiftliklerde çalışan ve işleri yürüten kişilere verilen bir unvandır. En fazla bu unvanın kullanılması ise hem birçok çiftlik olduğunu, hem de en önemli geçim kaynağının tarım olduğunu göstermektedir.

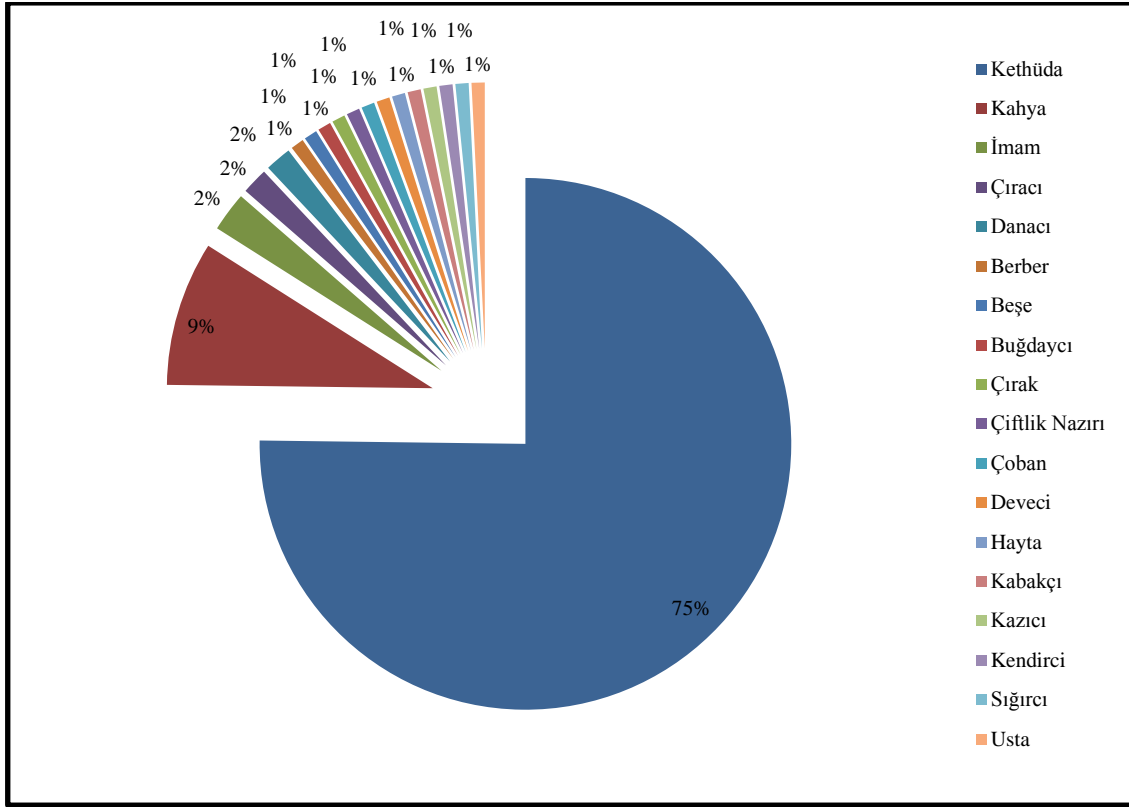
Benzer bir meslek olan kâhya'lık ise 11 adetle en çok yapılan ikinci meslektir. Bu meslekleri imam, çıracı ve danacı takip etmektedir. Aşağıdaki tabloda gösterdiğimiz, diğer mesleklere ise 1'er kez rastlanmıştır.

Tablo 4. 6. Meslek Belirten Sıfatlar Tablosu.

Sıra No	Kullanılan Sıfat	Kullanım Adeti
1	Kethüda	94
2	Kâhya	11
3	İmam	3
4	Çıracı	2

³⁹Mehmet Canatar, "Kethüda", *DİA.*, C.25, 1991, s.332

5	Danacı	2
6	Berber	1
7	Beşe	1
8	Buğdaycı	1
9	Çırac	1
10	Çiftlik Nazırı	1
11	Çoban	1
12	Deveci	1
13	Hayta	1
14	Kabakçı	1
15	Kazıcı	1
16	Kendirci	1
17	Sığırcı	1
18	Usta	1

Şekil 4. 6. Meslek Belirten Sıfatlar Grafiği

4.3.1.4. Memleket Belirten Sıfatlar

Bunlar Taşabadlı, Ahışalı, Başalanlı, Boyabadlı vb. sıfatlardır. İncelediğimiz defterlerde 17 farklı memleket belirten sıfat tespit edilmiştir. Bu sıfatlar içerisinde en çok kullanılan Taşabadlı sıfatıdır. Bu sıfat toplamda 8 defa kullanılmıştır. Ahışalı 3 defa, Ahışa Muhaciri ise 2 defa kullanılmıştır. Diğer sıfatlar ise 1'er defa kullanılmıştır.

Tablo 4. 7. Memleket Belirten Sıfatlar Tablosu.

Sıra No	Kullanılan Sıfat	Kullanılma Adeti
1	Taşabadlı	8
2	Ahışalı	3
3	Ahışa Muhaciri	2
4	Başalanlı	1
5	Boyabadlı	1
6	Canikli	1

7	Canoylu	1
8	Çorumlu	1
9	Durağanlı	1
10	İrezli	1
11	Kavaklı	1
12	Korviranlı	1
13	Mirdehorlu	1
14	Ötegeçeli	1
15	Sinoplu	1
16	Tokadlı	1
17	Yağlıcalı	1

4.3.1.5. Diğer Sıfatlar

Yukarıda belirtilen sıfatlardan başka, kişilerin farklı özelliklerini belirten bazı sıfatlar da kullanılmıştır. Bunlar deli, yeğen, bekdaş, canfes, cücük vb. sıfatlardır. Bu sıfatlar içerisinde en fazla kullanılan 5 defa kullanıldığını tespit ettiğimiz deli sıfatıdır. Yeğen sıfatı 2 defa, diğer sıfatlar ise 1'er defa kullanılmıştır.

4.3.2 Lakaplar

Hakala nahiyesi ve köylerinde kişinin mesleğini, baba adını, fiziki bir özelliğini veya sosyal hayattaki durumunu yansıtan lakaplar kullanılmıştır. Bunlar Hasanoğlu, Karabıçakoğlu, Hatiboğlu, Deli Mehmedoğlu, Densizoğlu, Araboğlu, Akayaoğlu, Mollaoğlu vb. lakaplardır.

Lakap, bir kimseye asıl adından ayrı olarak sonradan takılan ikinci ad; şeref payesi; halife ve sultanların hâkimiyet alameti anlamındadır. Anadolu'da ailelerin mutlaka bir lakabı vardı. Bu lakap çekirdek aile için değil, akrabalık bağı olan bir sülaleye aitti. Toplumda bu sebeple herkes lakabıyla tanınırdı. Soyadı kanununun kabulü(1934) ve 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ortaya çıkan yoğun göç olayları

gibi sebeplerle kullanımı azalan bu lakaplardan uygun olanlar aynen veya küçük değişikliklerle soyadı olarak alınmıştır.⁴⁰

Tablo 4. 8. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Kullanılan Lakaplar Tablosu.

Sıra No	Yerleşim Yeri	Kullanılan Lakap	Kullanım Adeti
1	Mirahur	Çoban Hasanoğlu	1
		Karabıçakoğlu	1
		Hatiboğlu	1
		Deli Mehmedoğlu	1
		Muslioğlu	1
		Densizoğlu	1
		Dikkulakoğlu	3
		Hamzaoğlu	1
		Kuşkulakoğlu	1
		Muslioğlu	1
		Kürtoğlu	1
		Seydinoğlu	1
		İzzetoğlu	2
		Kel Osmaoğlu	1
		Kâhyaoğlu	1
		Musaoğlu	1
		Cenned Mehmedoğlu	1
		Ömer Kocaoğlu	1
Kethüdaoğlu	2		
İnce Bekiroğlu	1		
2	Kolay	Araboğlu	1
		Akayaoğlu	1
		Mollaoğlu	1
		Akabalıoğlu	2
		Seyid Ahmedoğlu	1
		Kefencioğlu	1
		Öksüz Mehmedoğlu	1
		İsaoğlu	2
		Somuncuoğlu	1
		Cedidoğlu	1
		Cinoğlu	1
		Dedeoğlu	1
		Madenoğlu	1
		Popuroğlu	1
		Abdullah Kethüdaoğlu	1
		Bekir Kethüdaoğlu	1
Uyuzoğlu	1		
3	Alevi	Bekiroğlu	1
		Odçuoğlu	2

⁴⁰Nebi Bozkurt, "Lakap", *DİA.*, C.7, 1991, s.65-67.

		Süleyman Kehüdaoğlu	1
		Kara Alioğlu	1
		Kuru Hüseyinoğlu	1
		Tatar Abdullahoğlu	1
		Çadırcıoğlu	1
		Süleymanoğlu	1
		Karabıçakoğlu	1
		Koca Mehmedoğlu	1
		Kürtoğlu	1
		Tatar Alioğlu	1
		İskefsurluoğlu	1
		Kel Alioğlu	1
		Kırgüllüoğlu	1
		Alibazoğlu	1
4	Bozyeni	Ayrancıoğlu	1
		Kutoğlanoğlu	1
		Pehlivanoglu	1
		Eski Haliloğlu	1
		Hacı İsmailoğlu	1
		Kara Osmanoglu	2
		Cincioğlu	1
		Zilelioğlu	1
		Harputluoğlu	1
5	Uzunoba	Alioğlu	1
		Türkmenoğlu	1
		Kara Yusufoglu	1
		Dolakoğlu	1
6	Eraslan	Kel Hasanoğlu	3
		Tutik Ahmedoğlu	1
		Ladikli Sofioğlu	1
		Kartaloğlu	4
		Musa Kethüdaoğlu	1
		Karagözoğlu	1
		Köstekoğlu	1
		Sarı Ahmedoğlu	1
		İlazoğlu	1
		Hacı İsmailoğlu	2
		İbrancıoğlu	1
		Kula Osmanoglu	1
		Şeytanoğlu	1
		Köse Mehmedoğlu	1
		İmamoğlu	1
		Araboğlu	1
		Küçük Osmanoglu	1
		Kırbıyıkoglu	1
		Köse Alioğlu	1
		Köse İbrahimoglu	1
		Sadikoğlu	1
		Hucunoğlu	2

		Turicioğlu	1
		Kalpaklıoğlu	1
		Kel Osmanoğlu	1
		Kel Muhammedoğlu	1
		Azmanoğlu	1
		Madenoğlu	1
		Bekiroğlu	1
		Muhammed Kethüdaoğlu	1
		Bekir Kethüdaoğlu	1
		Suyazoğlu	1
		Perigözoğlu	4
		Deli Mehmedoğlu	1
		Varaylıoğlu	1
		Ak Alioğlu	1
		Kel Hüseyinoğlu	1
		Kırdıkaçtıoğlu	1
		Gecelioğlu	1
		Keleşoğlu	1
		Recepoğlu	1
		Cılbakoğlu	1
		Çataloğlu	1
7	Firuz	Boramedoğlu	3
		Genç Alioğlu	1
		Cevherzade	1
		Cındıkoğlu	1
		Kara Hasanoğlu	2
		Kel Hasanoğlu	1
		Yusufoğlu	1
8	Hakala	Bıyıklıoğlu	1
		Emiroğlu	1
		Dizi Uzunoğlu	1
		Sadıkoğlu	1
		Manatoğlu	2
		Türkmenoğlu	1
		Üsük Kocaoğlu	1
		Köseoğlu	1
		Dalyanoğlu	1
		Hacıoğlu	1
		Kel Mehmedoğlu	1
		Bafraoğlu	1
		Çarıkoğlu	2
		Çolakoğlu	1
		Kara Cülleoğlu	1
		Deli Hasanoğlu	1
		Azık Alioğlu	1
		Kolaylıoğlu	1
9	Abdulgani	Gök Alioğlu	1
		Hacı İsmail Karındaşoğlu	1

		Köşgeroğlu	2
		Tokmakoğlu	1
		Soytarioğlu	1
		Çavuşoğlu	1
10	Sinezi	-	-
11	Gödelez	Bıyıkoğlu	1
		Göğde Hüseyinoğlu	1
		Kırgözoğlu	2
		Bancarcıoğlu	1
12	Harmanağlı	Ahmedceoğlu	1
		Sağır Kethüdaoğlu	1
		Hacı Alioğlu	1
		İmamoğlu	1
		Boşnakoğlu	1
13	Arucak	Mahmudoğlu	2
		Dayıoğlu	2
		Kürtoğlu	1
		Karadayıoğlu	1
		Körseneoğlu	1
		Baloğlu	1
		Göğsüköroğlu	1
		Velioğlu	1
		Caferoğlu	2
		Recepoğlu	1
		Doktoroğlu	1
		Oduncuoğlu	1
		Topal Velioğlu	1
		Gülcekoğlu	1
14	Eymür	Hudoğlu	1
		Kara Hüseyinoğlu	1
		Musaoğlu	1
		Sarı Osmanoğlu	1
		Memükoğlu	1
		Kuloğlu	1
		Kayıkçioğlu	3
		Eskioğlu	1
		Yeğenoğlu	1
Boyacı Bekiroğlu	1		
15	Bayırlı	Fakıoğlu	1
		Ömer Kethüdaoğlu	2
		İri Bekiroğlu	3
		İmamoğlu	4
		Hasan Kethüdaoğlu	3
		Kara Hüseyinoğlu	2
		Haliloğlu	1
		Boduroğlu	1
		Kabadağlıoğlu	2
		Çakıroğlu	1
		Hasan Kâhyaoğlu	1

		Timurcuoğlu	1
		Battaloğlu	1
		Ömeroğlu	2
		İbrahim Kethüdaoğlu	1
		Ahmed Kethüdaoğlu	1
		Hüseyin Kethüdaoğlu	1
		Kel İsmailoğlu	1
16	Lap	İsmailoğlu	2
		Mucukoğlu	3
		Ömeroğlu	1
		Hatiboğlu	1
		Yakalıoğlu	1
17	Değirmen Deresi	Koca Ömeroğlu	2
		Kara Kethüdaoğlu	1
		Ali Başoğlu	1
18	Kazanlı	Sekmanoğlu	1
		Makraslıoğlu	1
		Delioğlu	1
		Mutafoğlu	1
		Velioğlu	1
		Daldabanoğlu	1
		Kadiroğlu	1
		Çubukoğlu	1
		Topaloğlu	1
		Kadaklıoğlu	1
19	Hacı Bayram	Hadioğlu	2
		Mahmudoğlu	1
		Karagözoğlu	1
		Caferoğlu	1
		Cunabedoğlu	1
		Kara Ahmedoğlu	1
20	Cürlü	Odacioğlu	1
		Mahmudoğlu	1
		Deli Mahmudoğlu	1
		Çobanoğlu	1
		Hohalıoğlu	1
		Hasan Ağaoğlu	1
		Azizinoğlu	1
		Şeyhoğlu	1
		Keçelioğlu	1
		Öksüz Mehmedoğlu	2
		Ahmedoğlu	1
		Dikkulakoğlu	1
21	Deveci	Kürtoğlu	1
		Çolak Osmanoğlu	1
		Topaloğlu	1
		Ali Bazoğlu	1
		Kara Yılanoğlu	2
		Devecioğlu	1
		Kırıçoğlu	1

		Türkmenoğlu	1
		Hasanoğlu	1
		Kel Osmanoğlu	1
		Pepeoğlu	1
		Oğlanoğlu	1
22	Öyük	Mürseloğlu	1
		Kara Hasanoğlu	1
		Urlu Kocaoğlu	1
		Cılbakoğlu	1
23	Dere	Ayazoğlu	1
		Yesir Ömeroğlu	1
		Taşabadlıoğlu	1
		Sarıoğlu	2
		Abbasoğlu	1
		Köseoğlu	1
		Hacı ömeroğlu	1
		Dişdişoğlu	1
		Deli İbrahimioğlu	1
		İsmailoğlu	1
24	Kulu	Ömürcüoğlu	2
		Fakanam Bekiroğlu	1
		Fakıoğlu	1
		Çırakoğlu	1
		Kürtoğlu	2
		Kürt Hüseyinoğlu	1
		Korucuoğlu	1
		Kıçkıçoğlu	1
		Kürtoğlanoğlu	1
		Sazlı Ahmedoğlu	1
		Emrullahoğlu	1
		Kavakınoğlu	1
		Koca Ömeroğlu	1
		Mendebcioğlu	1
		Kel Bekiroğlu	1
25	Saluca	Ustaoğlu	1
		Topal Bekiroğlu	1
		Canıazoğlu	1
		Şehir Kethüdasıoğlu	1
		Koru Mehmed Kethüdaoğlu	1
		Kurdoğlu	1
		Boyacı Ömeroğlu	2
		Cilingiroğlu	1
		Kara Alioğlu	1
		Kurdkafaçoğlu	1
		Taşabadlı Mehmedinoğlu	1
		Saidoğlu	1
		Hatiboğlu	1
		Öksüzoğlu	1

		Kuduzoğlu	1
		Boyacı Osmanoğlu	2
		Karaoğlanoğlu	1
		Boşoğlu	1

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Hakala nahiyesi ve köylerinde en çok kullanılan lakap Kethüdaoğlu'dur. Bu durum, sıfatlar içerisinde en çok kethüda sıfatının kullanılması ile paralellik göstermektedir. Kethüdaoğlu lakabı 20 defa kullanılmıştır ve Hasan Kethüdaoğlu, Ömer Kethüdaoğlu, Abdullah Kethüdaoğlu gibi, önünde bir isimle birlikte yazılan lakaplarda sayıya dâhil edilmiştir.

Kethüdaoğlu'ndan sonra en çok kullanılan lakaplar Alioğlu ve Osmanoğlu'dur. Bu lakaplar 11'er defa kullanılmıştır. Mehmedoğlu ve Bekiroğlu'nun 10'ar defa, Hasanoğlu'nun 9 defa kullanıldığı görülmektedir. Hakala nahiyesi ve köylerinde kullanılan isimlerin dağılımı, kullanılan lakaplardaki isimlerin dağılımı ile benzerlikler göstermektedir. İsimler içerisinde en çok kullanılanın, Ali ismi olduğunu yukarıda belirtmiştik. Baba ismine binaen kullanılan Alioğlu lakabında, en çok kullanılan lakaplardan olduğu ve iki verinin birbirine uyumlu olduğu görülmektedir.

Hakala nahiyesinde ve bağlı 24 köyde, toplam 286 adet lakap kullanılmıştır. Bazı köylerde aynı lakap birkaç farklı hanede kullanılmıştır. Örneğin Bayırlı köyünde İmamoğlu lakabı 4 hanede, İri Bekiroğlu lakabı 3 hanede kullanılmıştır. Bu durum köydeki bazı hanelerin aynı sülaleden geldikleri yani akraba olduklarını düşündürmektedir.

Bazı lakaplar ise farklı köylerde kullanılmıştır. Örneğin Caferoğlu lakabı Arucak ve Hacıbayram köylerinde kullanılmıştır. Bu durum ise farklı köylerde de akraba olan hanelerin olabileceğini göstermektedir. Ancak bunu kesin bir bilgi olarak sunmak mümkün değildir.

Bayırlı köyüne ait 12977 numaralı defterdeki 15 nolu hanenin reisi "oğlu Hüseyin" ve Kazanlı köyüne ait 13001 numaralı defterdeki 9 nolu hanenin reisi de yine "oğlu Hüseyin" olarak kaydedilmiştir. Bu iki hanede de oğlu lakabından önce bir şey yazılmamış ve önceki veya sonraki haneye bir atıfta bulunulmamıştır. Dolayısıyla bu iki hane yukarıda belirttiğimiz lakaplar içerisinde zikredilmemiştir.

4.3.2.1. Fiziki Özellik Belirten Lakaplar

Bunlar Dikkulaoğlu, Bıyıkoğlu, Kel Osmanoğlu, Köseoğlu, Topal Velioglu vb. lakaplardır. Kulak, bıyık, saç, sakal özelliği veya kişinin vücudundaki herhangi bir organdaki eksiklik belirtilerek bu lakaplar temettuat defterlerine yazılmıştır. Bu şekilde kullanılan 71 farklı lakap incelendiğinde kişilerin fiziki özelliklerinin, hane reislerini belirtirken yazıldığı görülmektedir. Kara, sarı, köse, kel gibi sıfatlar ya tek başlarına ya da Kel Bekiroğlu, Köse İbrahimoglu şeklinde bir ismin önünde kullanılmıştır.

Fiziki özellik belirten lakaplar içerisinde en çok kullanılan *kara* lakabıdır. Bu durum, fiziki özellik belirten sıfatlar içerisinde en çok kara sıfatının kullanılması ile paralellik göstermektedir. Kara lakabı toplam 16 defa kullanılmıştır. Bu lakabı 13 defa kullanılan kel ve 5 defa kullanılan köse lakapları takip etmektedir.

Fiziki özellik belirten lakaplar, genellikle kişilerin dış görünüşlerindeki bir noksanlığa göre verilmiştir. Kel, köse, topal, çolak, kuru, pepe gibi lakaplar buna örnek olarak gösterilebilir. Aşağılayıcı ve tahkir edici gibi görünen bu durumun soyadının kullanılmadığı, düzgün bir nüfus sisteminin olmadığı dönemler için normal karşılanabileceği düşünülebilir. Günümüzde kimsenin kabullenmeyeceği bu tür ifadelerin, o günkü halk tarafından da benimsendiği görülmektedir.

Tablo 4. 9. Fiziki Özellik Belirten Lakaplar Tablosu.

Sıra No	Kullanılan Lakap	Kullanım Adeti	Kullanım Yüzdesi
1	Kara Hasanoğlu	3	%16
2	Kara Hüseyinoğlu	3	
3	Kara Alioğlu	2	
4	Kara Osmanoğlu	2	
5	Kara Ahmedoğlu	1	
6	Kara Cülleoğlu	1	
7	Kara Kethüdaoğlu	1	
8	Kara Yusufoglu	1	
9	Karadayıoğlu	1	
10	Karaoğlanoğlu	1	

11	Kel Hasanoğlu	4	13	%13
12	Kel Osmanoğlu	3		
13	Kel Alioğlu	1		
14	Kel Bekiroğlu	1		
15	Kel Hüseyinoğlu	1		
16	Kel İsmailoğlu	1		
17	Kel Mehmedoğlu	1		
18	Kel Muhammedoğlu	1		
19	Köseoğlu	2	5	%5
20	Köse Alioğlu	1		
21	Köse İbrahimioğlu	1		
22	Köse Mehmedoğlu	1		
23	Dikkulakoğlu	4		%4
24	Kartaloğlu	4		%4
25	Perigözoğlu	4		%4
26	Sarioğlu	2	4	%4
27	Sarı Ahmedoğlu	1		
28	Sarı Osmanoğlu	1		
29	Topaloğlu	2	4	%4
30	Topal Bekiroğlu	1		
31	Topal Velioğlu	1		
32	İri Bekiroğlu	3		%3
33	Karagözoğlu	2		%2
34	Kırgözoğlu	2		%2
35	Eski Haliloğlu	1	2	%2
36	Eskioğlu	1		
37	Çolak Osmanoğlu	1	2	%2
38	Çolakoğlu	1		
39	Ak Alioğlu	1		%1
40	Akayaoğlu	1		%1
41	Azmanoğlu	1		%1

42	Battaloğlu	1	% 1
43	Bıyıklıoğlu	1	% 1
44	Bıyıkıoğlu	1	% 1
45	Boduroğlu	1	% 1
46	Çakıroğlu	1	% 1
47	Daldabanoğlu	1	% 1
48	Dalyanoğlu	1	% 1
49	Dedeoğlu	1	% 1
50	Densizoğlu	1	% 1
51	Dişdişoğlu	1	% 1
52	Dizi Uzunoğlu	1	% 1
53	Dolakoğlu	1	% 1
54	Genç Alioğlu	1	% 1
55	Göğde Hüseyinoğlu	1	% 1
56	Göşüköroğlu	1	% 1
57	Gök Alioğlu	1	% 1
58	Gölcekoğlu	1	% 1
59	İnce Bekiroğlu	1	% 1
60	Keleşoğlu	1	% 1
61	Kıçkıçoğlu	1	% 1
62	Kırbıyıkıoğlu	1	% 1
63	Kırışoğlu	1	% 1
64	Kuduzoğlu	1	% 1
65	Kurdkafaoğlu	1	% 1
66	Kuru Hüseyinoğlu	1	% 1
67	Kuşkulakoğlu	1	% 1
68	Küçük Osmanoğlu	1	% 1
69	Pepeoğlu	1	% 1
70	Urlu Kocaoğlu	1	% 1
71	Uyuzoğlu	1	% 1

4.3.2.2. Meslek Belirten Lakaplar

Bunlar İmamoğlu, Çobanoğlu, Kethüdaoğlu, Çavuşoğlu vb. lakaplardır ve toplam 40 farklı lakap kullanılmıştır. Meslek belirten lakaplar içerisinde en çok kullanılan Kethüdaoğlu'dur. Bu lakap 20 defa kullanılmıştır. Bu sayıya, aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi, önünde bir isim veya sıfatla birlikte yazılanlarda dâhil edilmiştir.

Meslek belirten lakaplar incelendiğinde, yapılan mesleklerin yaklaşık yarısının tarım ve hayvancılıkla ilgili olduğu görülmektedir. Tabloda belirtilen 41 farklı lakabın 22'si, yani %48' i bu alana aittir. Burada bazı lakaplar birden fazla kullanıldığı için 22 sayısı ile yüzdelik oran arasında farklılık oluşmuştur. Örneğin Hasan Kethüdaoğlu 3 defa, Kethüdaoğlu 2 defa kullanılmıştır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, aynı lakabı kullanan ve aynı köyde oturanlar muhtemelen birbirleriyle akrabadır. Ancak bu değerlendirmeyi kesin hale getirmemizi sağlayacak bilgiler maalesef temettüat defterlerinde verilmemiştir.

Aşağıdaki tablo, yapılan meslekleri ve halkın geçim kaynaklarını göstermesi açısından önemlidir. Köşger, boyacı, çilingir, imam, usta gibi lakaplar, bu dönemde yapılan farklı meslekleri ve ekonomik yapıyı yansıtmaktadır.

Tablo 4. 10. Meslek Belirten Lakaplar Tablosu.

Sıra No	Kullanılan Lakap	Kullanım Adeti	Kullanım Yüzdesi
1	Hasan Kethüdaoğlu	3	%34
2	Kethüdaoğlu	2	
3	Ömer Kethüdaoğlu	2	
4	Bekir Kethüdaoğlu	2	
5	Abdullah Kethüdaoğlu	1	
6	Süleyman Kethüdaoğlu	1	

7	Musa Kethüdaoğlu	1		
8	Muhammed Kethüdaoğlu	1		
9	Sağır Kethüdaoğlu	1		
10	İbrahim Kethüdaoğlu	1		
11	Ahmed Kethüdaoğlu	1		
12	Hüseyin Kethüdaoğlu	1		
13	Kara Kethüdaoğlu	1		
14	Şehir Kethüdasıoğlu	1		
15	Koru Mehmed Kethüdaoğlu	1		
16	İmamoğlu	6		%10
17	Boyacı Ömeroğlu	2		
18	Boyacı Osmanoğlu	2	5	%8
19	Boyacı Bekiroğlu	1		
20	Kayıkcıoğlu	3		%5
21	Hatiboğlu	3		%5
22	Odçuoğlu	2		%3
23	Köşgeroğlu	2		%3
24	Fakıoğlu	2		%3
25	Çoban Hasanoğlu	1		
26	Çobanoğlu	1	2	%3
27	Kefencioğlu	1		%2
28	Somuncuoğlu	1		%2

29	Çadırcıoğlu	1	%2
30	Çavuşoğlu	1	%2
31	Bancarcıoğlu	1	%2
32	Doktoroğlu	1	%2
33	Hasan Kâhyaoğlu	1	%2
34	Mutafoğlu	1	%2
35	Odacıoğlu	1	%2
36	Devecioğlu	1	%2
37	Çırakoğlu	1	%2
38	Korucuoğlu	1	%2
39	Ustaoğlu	1	%2
40	Cilingiroğlu	1	%2

4.3.2.3. Sosyal Durum Belirten Lakaplar

Hacıoğlu, Mollaoğlu, Şeyhoğlu vb. lakaplar sosyal durum belirten lakaplardır. Bu lakapların bazıları tek başına, bazıları da Koca Mehmedoğlu, Lâdikli Sofioğlu, Üsük Kocaoğlu, Hasan Ağaoğlu vb. gibi önünde bir isim veya sıfatla birlikte kullanılmıştır. Hacı lakabı en çok kullanılan lakaptır. Bu durum, burada yaşayanların bir kısmının babaları veya dedelerinin hacca gitmiş olduğunu göstermektedir. Hacı lakabı 7 defa kullanılmıştır.

Büyük, ulu, yüce kişi anlamında kullanılan Koca lakabı, en fazla kullanılan ikinci lakaptır. Bu lakap 6 defa kullanılmıştır. Bu sayıya Uurlu Kocaoğlu ve Üsük Kocaoğlu gibi önünde bir sıfatla kullanılanlarda dâhildir.

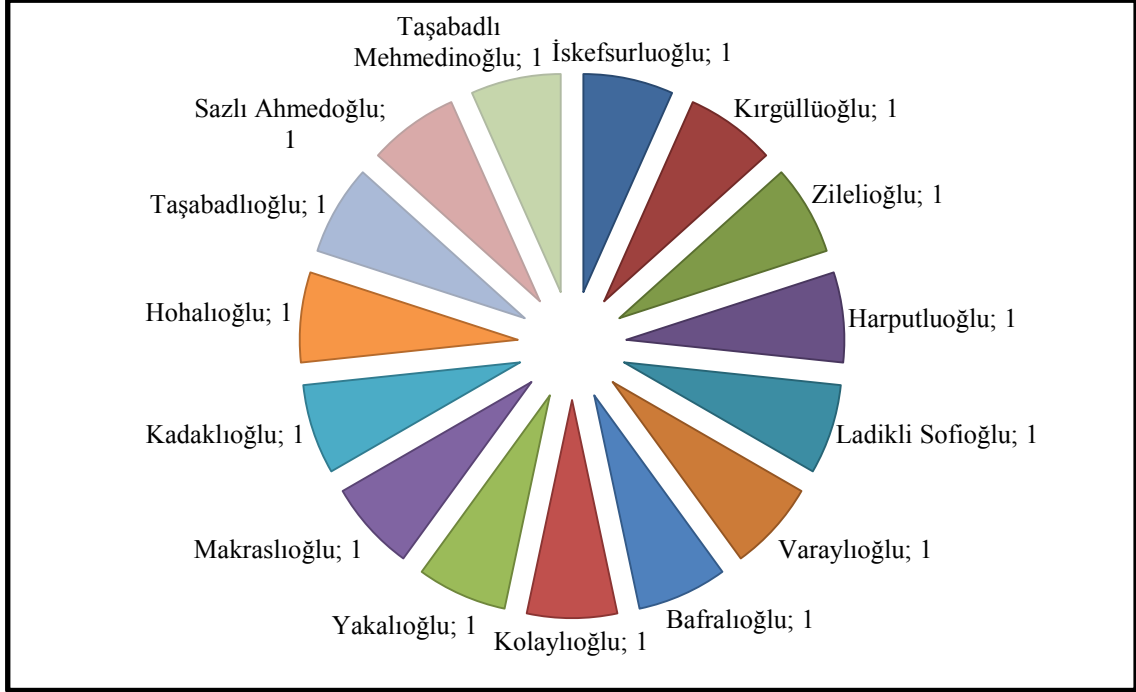
Tablo 4. 11. Sosyal Durum Belirten Lakaplar Tablosu.

Sıra No	Kullanılan Lakap	Kullanım Adeti	Kullanım Yüzdesi
1	Hacı İsmailoğlu	3	%35
2	Hacıoğlu	1	
3	Hacı İsmail Karındaşoğlu	1	
4	Hacı Alioğlu	1	
5	Hacı Ömeroğlu	1	
6	Koca Ömeroğlu	2	%30
7	Koca Mehmedoğlu	1	
8	Üsük Kocaoğlu	1	
9	Urlu Kocaoğlu	1	
10	Koca Ömeroğlu	1	
11	Emiroğlu	2	%10
12	Mollaoğlu	1	%5
13	Ladikli Sofioğlu	1	%5
14	Emiroğlu	1	%5
15	Hasan Ağaoğlu	1	%5
16	Şeyhoğlu	1	%5

4.3.2.4. Memleket Belirten Lakaplar

Bunlar Kolaylıoğlu, Bafralıoğlu, Zilelioğlu vb. lakaplardır. Belirtilen memleketler Hakala nahiyesinin köylerinden, Amasya sancağının başka bir kazası olan Taşabad'a, Zile'den Bafra'ya kadar, insanların geldikleri yerlerin kendilerine lakap olarak verildiğini göstermektedir.

Memleket belirten lakapların bazıları Hakala nahiyesinin köylerine, bazıları da başka yerleşim yerlerine göre verilmiştir. Taşabadlı lakabı dışındaki lakaplar birer defa kullanılmıştır.

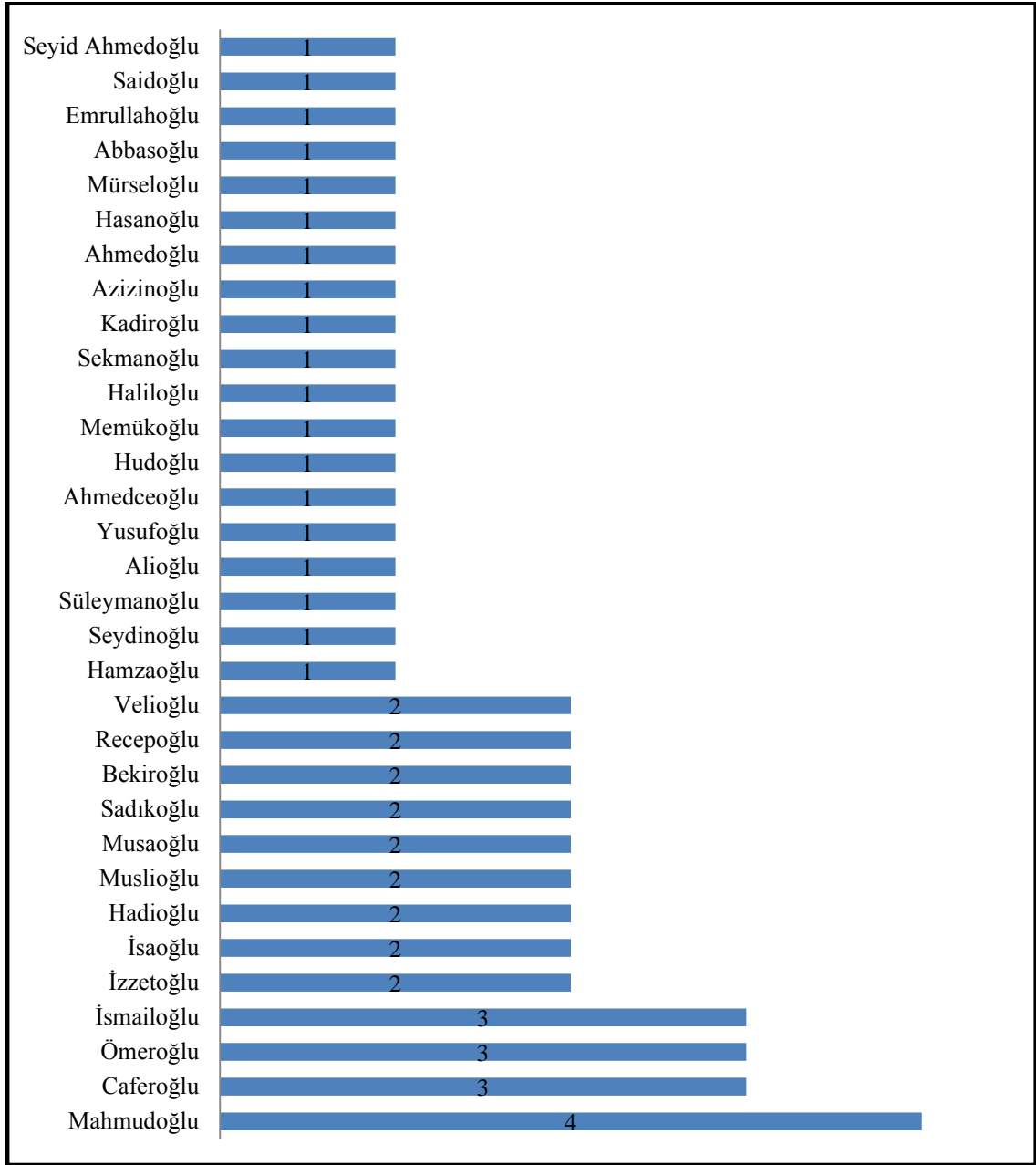

Şekil 4. 7. Memleket Belirten Lakaplar Grafiği.

4.3.2.5. Baba Adına Göre Verilen Lakaplar

Bunlar Bekiroğlu, Emrullahoğlu, Ahmedoğlu, Mürseloğlu, Ömeroğlu vb. lakaplardır. Bu lakaplar, önüne veya sonuna herhangi bir sıfat veya isim eklenmeden sadece hane reisinin baba adı belirtilerek yazılmıştır. İncelediğimiz defterlerde, toplam 32 farklı baba adına göre verilen lakap tespit edilmiştir.

Baba adına göre verilen lakaplar içerisinde en çok kullanılan Mahmudoğlu lakabıdır. Bu lakap 4 defa kullanılmıştır. Caferoğlu, Ömeroğlu ve İsmailoğlu lakapları 3'er defa kullanılmıştır. İzzetoğlu, İsaoğlu, Hadioğlu, Muslioğlu, Musaoğlu, Sadıkoğlu, Bekiroğlu, Recepoğlu ve Velioğlu lakapları 2'şer defa kullanılmıştır. Diğer lakaplar ise 1'er defa kullanılmıştır.

Şekil 4. 8. Baba Adına Göre Verilen Lakaplar Grafiği.

4.3.2.6. Diğer Lakaplar

Yukarıda belirttiğimiz tasniflere uymayan lakaplara da incelediğimiz defterlerde rastlanmıştır. Bunların bazıları Araboğlu, Türkmenoğlu, Boşnakoğlu gibi etnik köken belirten, bazıları da hiç rastlanmayan ve belirli bir anlamı olmayan Tutik Ahmedoğlu, Turıcıoğlu, Cındıkoğlu gibi lakaplardır.

Etnik köken belirten lakaplar içerisinde en çok kullanılan Kürtoğlu'dur. Bu lakap 8 defa kullanılmıştır. 12895 nolu defterin ait olduğu Alevi köyünde, 9 numaralı hanenin reisi olarak Tatar Abdullahoğlu Ahmed Kethüda ve 17 numaralı hanenin reisi olarak Tatar Alioğlu Mehmed Kethüda yazılmıştır. 12899 nolu defterin ait olduğu Uzunoba köyünde 3 numaralı hanenin reisi Türkmenoğlu Mustafa ve 12930 nolu defterin ait olduğu Hakala nahiyesinde ait 10 numaralı hanenin reisi Türkmenoğlu Halil olarak kaydedilmiştir. Burada görüldüğü gibi farklı köylerde de aynı lakabı kullanan aileler mevcuttur.

Tataroğlu, Boşnakoğlu, Türkmenoğlu gibi lakaplar ve Ahışhalı, Ahışha muhaciri gibi sıfatlar, yöreye çeşitli yerlerden göç edip yerleşenler olduğunu göstermesi açısından önemli bir veri olarak ortaya çıkmaktadır.

4.4. MESLEKLER

Osmanlı taşra yönetim hiyerarşisinin en altında yer alan köy ve nahiyelerin⁴¹ ekonomik ve sosyal özelliklerinin ortaya konması, imparatorluğun önemli bir kesiminin iktisadi ve sosyal yapısı hakkında faydalı bilgiler edinmemizi sağlayacaktır. Şüphesiz elde edilecek bilgilerin en önemlilerinden biri de yapılan meslekler ve bunların birey ve toplumun günlük hayatına yansımalarıyla ilgili olacaktır.

Meslek bireylerin geçimlerini sağlamak amacıyla yaptıkları, sosyal statülerini belirleyen, kendine özgü kanuni ve ahlaki kuralları olan izafi ve sürekliliği olan bir faaliyet alanıdır. Meslek, bireyin ve ailesinin sosyal statüsünü, yaşam tarzını ve gelir seviyesini doğrudan etkilemektedir. Birey veya aile hayatının devam ettirilmesi için gerekli olan barınma, beslenme, giyim, eğitim, sağlık, eğlence, haberleşme ve ulaşım olmak üzere sekiz bölüme ayrılan ihtiyaçlarının sağlanması, gelir seviyesi ile meslek ve eğitim durumuna göre farklı şekillerde karşılanır. Günümüzün modern toplumlarına ait meslek faktörü ile ilgili bu tür değerlendirmelerin, bir yüzyıl veya daha önceki toplumlar için geçerli olup olmayacağı, bu dönemlerin sosyo-ekonomik yapısı içinde ele alındığında tartışma götürür bir nitelik taşıyacağı muhakkaktır.⁴²

⁴¹İlber Ortaylı, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri(1840-1880)*, TTK. , Ankara, 2000, s. 99.

⁴²Said Öztürk, *Tanzimat Döneminde Bir Osmanlı Şehri Bilecik(Sosyo-Ekonomik Yapı)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1996, s.87.

Kent-köy ikileminde ekonomik açıdan görülen en önemli farklılık, kentlerde yaşayan yoğun nüfusa bağlı olarak oluşan ticari ve sınaî iş kollarındaki mesleki farklılaşma ve kaynaklar dengesinde tarımın azalan önemine karşılık, köy yerleşim birimlerinde tarım ve hayvancılığın ve bunların alt dallarının öneminin artmasıdır.⁴³

3 Kasım 1839 günü devlet ileri gelenlerinin, halkın, ruhani reislerin, yabancı diplomatların önünde okunan Tanzimat Fermanı, Osmanlı İmparatorluğu'nda yeni bir devri açmıştır.⁴⁴ Bu dönemde devletin adli, idari ve iktisadi kurumlarında çok önemli değişiklikler yapılmıştır. Ancak Osmanlı İmparatorluğu 19. yüzyılda halkının %80'i köylerde yaşayan ve ekonomisi tarıma dayanan bir yapıya sahiptir ve bu durumunda çok fazla bir değişme olmamıştır.⁴⁵ Dolayısıyla kırsalda özellikle taşra teşkilatının en küçük yerleşim birimleri olan köyler ve nahiyelerde icra edilen mesleklerin birçoğu tarım ve hayvancılığa dayalıdır.

Hakala nahiyesi ve köylerinde yapılan mesleklere ait aşağıdaki tabloda bu durumu bizlere net olarak göstermektedir. Yaptığı meslek belirtilen hane reisi sayısı toplam 452'dir. Bunların 441'i yani %95,6'sı tarım ve hayvancılıkla ilgili mesleklerdir. İmam, dülger, değirmenci, kizir, berber gibi meslekleri yapan hane reisleri ile alil, sabi, bil-a sanat, bil-a sınıf gibi mesleği belli olmayan hane reislerinin toplam sayısı 22'dir ve %4,4'lük bir oranı teşkil etmektedir.

İncelediğimiz defterlerde, en çok yapılan mesleğin ziraatçılık olduğu tespit edilmiştir. Hane reislerinden 205'nin mesleği ziraatçı, erbab-ı ziraat, ashab-ı ziraat gibi farklı şekillerde yazılmıştır. Aşağıdaki tabloya yazılırken aynı anlamı taşıyan tüm bu ifadeler ziraatçı şeklinde tek bir isim altında birleştirilmiştir. Bölgenin verimli ve sulak bir araziye sahip olması bu oranın ortaya çıkmasının en önemli sebebidir. Günümüzde de bölge, ekonomisi büyük oranda tarım ve hayvancılığa dayanan, Türkiye'nin en eski şeker fabrikalarından birinin kurulu olduğu bir yerleşim yeri olarak varlığını devam ettirmektedir. Mesleği ziraatçı olarak yazılan hane reislerinin mezru ve gayr-i mezru tarlalardan başka bağ ve bahçeleri olduğu ve koyun, keçi, sığır, öküz ve arı

⁴³Öztürk, a.g.e. , s.24

⁴⁴Ortaylı, a.g.e. , s. 15-16.

⁴⁵İsmail Arslan, *Osmanlı Dünyasında Köyler ve Köylüler: 19. Yüzyıl Balıkesir Örneği*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2014, s. 125.

yetiştirdikleri görülmektedir. Tüm bu sahip oldukları arazi ve hayvanlardan elde ettikleri gelirler ve bu gelirlerden alınan vergiler ayrıntılı bir şekilde yazılmıştır.

Nahiye ve köylerinde ziraatçılıktan sonra en çok yapılan meslek hizmetkârlıktır. Bu mesleğin toplam 105 hane reisi tarafından yapıldığı görülmektedir. Burada hizmetkâr ifadesinin çiftliklerde, bağ ve bahçelerde ücret karşılığı çalışan hane reisleri için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Hizmetkâr olarak kaydedilenlerin müsteciren yani ortakçı olarak işledikleri veya kendilerine ait arazileri ile sahip oldukları hayvanlar ve bunlara ait gelirler ve vergiler defterlere işlenmiştir. Birçoğunun da, hizmetkârlıktan elde ettikleri gelirler, her hanenin sonunda bulunan yıllık toplam temettüat bölümüne ayrıca yazılmıştır.

Bunları toplam 59 hane reisinin mesleği olarak kaydedildiğini tespit ettiğimiz rençberlik takip etmektedir. Rençberlik ile ziraatçılık mesleğinin aynı anlama geldiği ve kâtiplerden kaynaklanan farklarla bazı köylerde rençber bazı köylerde ziraatçı olarak yazıldığı görülmektedir.

En fazla yapılan meslekler arasında 4'nc sırayı çobanlık almaktadır. Toplam 40 hane reisinin mesleği çoban olarak yazılmıştır. Çoban hane reislerinin de arazileri, hayvanları ve bunlara ait gelirleri ile vergileri ayrıntıları ile yazılmış. Ayrıca çobanlıkla ilgili gelirleri varsa hizmetkâr hane reislerinin bazılarında olduğu gibi her hanenin sonundaki yıllık toplam temettüat bölümünde belirtilmiştir.

Srler halinde beslenen hayvanların meradan başka meraya gcmeleri veya yaylaktan kışlağa yürüyüşleri esnasında ekili arazilerin arasından gcmek mecburiyetinde kalmaları ve çok defa bu arazilere zarar vermeleri, çiftçi ile çobanı karşı karşıya getirmiştir. Osmanlıda hayvancılık ile uğraşan geniş bir kitle olması, ekilebilir araziye daraltmakla birlikte tarımı da sürekli tehdit ediyordu. Devlet hayvancılıkla uğraşanların, mera nedeniyle kendi aralarında çıkacak sorunları önlemek amacıyla, her grubun yaylak, kışlak ve yurtlarını, sürülerin buralara ulaşmak için takip edecekleri yolları belirlemiş olmasına rağmen sr ile ekinin, çiftçi ile çobanın mücadelesini engelleyememiştir.⁴⁶ Hakala temettüat defterlerinde konuyla ilgili herhangi bir bilgi

⁴⁶a.g.e. , s.102

olmamakla birlikte devletin genelinde var olan durumun, burası içinde geçerli olduğu ve çobanlar ile çiftçiler arasında bu türden sorunlarla karşılaşıldığı düşünülmektedir.

Bunlardan başka sığırcı, danacı gibi hayvancılıkla ilgili ve bağcevan, bakıcı gibi çiftçilikle ilgili mesleklerde kayıtlarda bulunmaktadır. Ayrıca yine hayvancılıkla ve tarımla ilgili çift isimli mesleklerde vardır. Bunlar buzağı çobanı, çiftlik kâhyası, çiftlik nazırı, çoban hizmetkâr, çoban kethüdası, çoban ve çiftçi, dana çobanı, hizmetkâr kethüdası, rençber hizmetkâr, sığır çobanı, ziraatçı hizmetkâr meslekleridir.

Çiftçilik ve hayvancılıkla ilgili olmayan çeşitli meslekler de mevcuttur. Bunlar imam, kızır, dülger, berber, karye kâhyası, karye kiziri ve değirmencidir. İncelediğimiz defterlerde toplam 5 adet mesleği imamlık olan hane reisine rastlanmıştır. Eraslan, Firuz, Bayırlı, Kazanlı ve Kulu köylerinde mesleği imam olarak yazılan birer hane reisi bulunmaktadır.

Osmanlı Devletinde imamlar, Müslüman topluma hizmet eden kadrolar içinde en geniş yeri kaplamakta ve hizmet ettiği alanlar itibariyle de en fazla çeşitliliği göstermektedir. Resmi kimlikleri içinde imamlar, padişah beratı ile göreve alınmaları itibariyle askeriden sayılmışlar ve görevleri süresince raiyyet rüsumu ve avâızdan muaf tutulmuşlardır. İmamlar halife, fakih veya molla sıfatlarıyla anılmış ve hizmet verdikleri cami ve mescitlerin diğer görevlileri gibi genelde bu kurumların vakıflarından maaş almışlardır. İmamlar içinde tımar sahibi olanlar da olabilmekte, bazılarında bir takım bağ, bahçe, mezra ve tarlalardan gelen gelirler tahsis edilmekte ve değişik kalemlerden maaşları karşılanabilmektedir. Ahalinin onayı ile beratsız olarak hizmet edenler de olabilmektedir. Bu tür imamlara, özellikle kırsal kesimde 19. yüzyılda da rastlanmaktadır. Vakıfların zamanla yalnızca kâğıt üzerinde görünür olması ve gerçek gelirlerini kaybetmeleri sonucunda vazifelerin maddi yükünün karşılanması için başka kaynaklar aranmaya başlanmış ve giderek merkezi idarenin bunlara değişik kaynaklardan maaş tahsisi zarureti doğmuştur.⁴⁷

Eraslan köyüne ait 12918 nolu defterde, 19 nolu hanenin reisi olarak kaydedilen Feyzullah Efendi'nin, karyede imam olduğu ve kendisinden tahsil edilen bir yıllık vergi belirtilmiş, kendisine ait bağ ve hayvanlardan sonra, bir yıllık geliri yazılmıştır. Firuz

⁴⁷Kemal Beydilli, *Osmanlı'da İmamlar ve Bir İmamın Günlüğü*, Yitik Hazine Yayınları, İzmir, 2013, s.11-14.

köyüne ait 12919 nolu defterde, 9 nolu hanenin reisi olarak kaydedilen Mehmed Efendi'nin köyde imam olduğu ve vergisi olmadığı belirtilmiş, kendisine ait hayvanlardan sonra, yıllık geliri yazılırken imamlık geliri ayrıca eklenmiştir. Bu iki köydeki farklı uygulama, bize yukarıdaki bilgilerin doğru olduğunu ve imamlara vazifelerinden dolayı verilen ücretlerin farklı şekillerde karşılandığını göstermektedir.

Hakala nahiyesine ait 12930 nolu defterde 27 nolu hanenin reisi Taşabadlı Feyzullah Efendi'nin mesleği karyede kizir, Kulu köyüne ait 13032 nolu defterde 21 nolu hanenin reisi Mendebcioğlu Ahmed'in mesleği karye kâhyası ve Saluca köyüne ait 13035 nolu defterde 11 nolu hanenin reisi Cilingeroğlu Salih'in mesleği karye kiziri olarak kaydedilmiştir. Klasik dönem Osmanlı köyünde, köylü ile devlet arasındaki irtibatı köy imamı veya köy kethüdası sağlıyordu.⁴⁸ Dolayısıyla köylerdeki bu kişilerin, resmi görevliler olduğu, halk ile devlet arasındaki işleri düzenlediği, özellikle Hakala nahiyesindeki Taşabadlı Feyzullah Efendi'nin nahiye ve 24 köyün bu yöndeki işlerinden sorumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Osmanlı imparatorluğunda köy ve nahiye gibi kırsal yerleşmelerin hiçbir yönetsel özerkliği olmadığı ve bu birimlerin vergi defterlerindeki mükellefiyet kayıtları dışında, devlet tarafından da idari bir birim olarak düşünülmediği görülmektedir. Köyün kendi içinde bir yöneticisi ve sadece o köyün sorumlusu olan bir yönetimi yoktur. Osmanlı yönetimi için köy değil köyler önemlidir. Taşra yönetimindeki idareciler, birkaç köyün veya köylerin bazı kısımlarının veya bir kaza ile beraber bazı köylerin güvenliğini sağlamak ve vergilerini toplamakla görevliydi. Her köy ve nahiyenin kendi başına bir yerleşme birimi ve idari varlık olarak düzenlenmesi, imparatorluğun 19. yüzyılına ait bir durumdur.⁴⁹ Hakala nahiyesi ve bağlı 24 köyde sadece 3 yöneticinin kayıtlı olması da bu anlayışın bir yansımasıdır.

Hakala nahiyesi ve köylerinde hizmet sektöründeki mesleklere ait üç adet kayıt bulunmaktadır. Cürlü köyüne ait 13004 nolu defterde, 10 nolu hane reisi Çırak Ali'nin mesleği dülger ustası, Dere köyüne ait 13031 nolu defterde, 2 nolu hane reisi Yesir Ömeroğlu Veli'nin mesleği berberlik, Saluca köyüne ait 13035 nolu defterde, 12 nolu hane reisi Kara Alioğlu Ali'nin mesleği değirmenci olarak kaydedilmiştir.

⁴⁸ Arslan, a.g.e. , s.185.

⁴⁹ Ortaylı, a.g.e. , s.98-99.

Osmanlıda mesleki örgütlenme ve mesleki yıllık gelir bakımından, kentler köylerden daha ileridir. Köylüler tarımsal ürünlerinin bir kısmını pazarlarda satarak elde ettikleri gelirle, temel ihtiyaçlarının sınırlı bir bölümünü karşılayarak hayatlarını devam ettirmişlerdir.⁵⁰ Şüphesiz bir mesleğin yapılabilmesi ancak o zanaat koluna ihtiyaç duyulması ve nüfusun o dalı besleyecek düzeye ulaşmış olmasına bağlıdır. Onun için de zanaatkârlar şehir ve kasabalarla, büyük köylerde toplanmışlardır.⁵¹ Dolayısıyla ticaret, zanaat ve hizmet sektörüne ait meslekler ve buna bağlı olarak mesleki örgütlenmeler köylerde çok fazla gelişmemiştir. Hakala nahiyesi ve köylerinde, belirtilen alanlarda sadece üç mesleğin olması da bu durumu açık olarak bizlere göstermektedir.

Mesleği yazılmayan fakat buğday, arpa, yulaf gibi elde ettiği ürünler ve sahip olduğu araziler gibi verilere bakarak, mesleğini çiftçi olarak yazdığımız hane reisleri bulunmaktadır. Bu duruma en çok Hakala köyünde rastlanmıştır. Örneğin 1 nolu hanenin reisi Bıyıklıoğlu Hacı Hüseyin'in mesleği belirtilmemiş ancak buğday, arpa ve yulaf yetiştirdiği, 30 dönüm ekili tarlası olduğu, koşu öküzü ve koşu camusu bulunduğu gibi bilgilerine dayanılarak, mesleği çiftçi olarak yazılmıştır. Ayrıca aynı köyde, Bıyıklıoğlu Hacı Hüseyin ile aynı emlak ve arazi ve temettüat bilgilerine sahip başka hane reislerini yazarken, kâtibin mesleklerini çiftçi olarak yazmış olması da böyle bir değerlendirme yapmamızda etkili olmuştur.

Hakala nahiyesi ve köylerinde mesleği belli olmayan 11 hane reisi bulunmaktadır. Mirahur köyünde 9 nolu hanenin reisi Hamzaoğlu Yusuf'un mesleği belirtilmemiş, alil(hasta) olduğu yazılmıştır. Mirahur'da 13 nolu hanenin reisi Kürtoğlu Abdullah'ın, Eraslan'da 57 nolu hanenin reisi Perigözoğlu Mustafa'nın meslekleri belirtilmemiş ve Saluca'da 6 nolu hanenin reisi Mehmed Bey'in kerimesi Fatma Kadın, bil-a zeker seyyibe kadın ve Deveci' de 10 nolu haneden sonraki hane, Kırış Mustafa'nın yetimleri olarak kaydedilmiştir. Bu dört hanenin mesleklerini tahmin etmemize imkân verecek herhangi bir bilgide verilmediğinden dolayı aşağıdaki tabloya mesleksiz olarak yazılmışlardır.

Eraslan'da 11 nolu hanenin reisi Sarı Ahmedoğlu Ahmed ve Mehmed' in, 37 nolu hanenin reisi Kartaloğlu Sabi Ali'nin, Abdulgani'de 7 nolu hanenin reisi

⁵⁰Zeynel Özlü, *Tanzimat Döneminde Anadolu'da Kır ve Kent Hayatı(Bolu- Göynük Örneği)*, Berikan Yayınları, Ankara, 2007, s. 130-134

⁵¹Kütükoğlu, a.g.e. , s. 148.

Tokmakoğlu Sabi Hüseyin'in ve Deveci' de 19 nolu hanenin reisi Oğlanoğlu Sabi Ahmed'in meslekleri belirtilmemiş, sabi(çocuk) oldukları yazılmıştır.

Lap köyünde 4 nolu hanenin reisi Mucukoğlu Abdullah bil-a sanat ve Öyük köyünde 9 nolu hanenin reisi Bekdaş bil-a sınıf olarak kaydedilmiş ve meslekleri yazılmamıştır.

Tablo 4.12. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Yapılan Meslekler Tablosu.

Sıra No	Yerleşim Yeri	Meslek	Sayı
1	Mirahur	Ziraatçı	18
		Çoban	2
		Alil	1
		Hizmetkâr	3
		Rençber	1
		Mesleksiz	1
2	Kolay	Ziraatçı	23
		Sığırçı	1
		Hizmetkâr	1
3	Alevi	Rençber	17
		Hizmetkâr	7
		Sığır Çobanı	1
4	Bozyeni	Rençber	6
		Çoban	2
		Hizmetkâr	4
		Sığır Çobanı	1
		Rençber hizmetkâr	1
5	Uzunoba	Rençber	3
		Sığır Çobanı	1
		Çiftlik Nazırı	1
		Hizmetkâr Kethüdası	1
6	Eraslan	Ziraatçı	39
		Hizmetkâr	17
		Çoban	4
		Sabi	2
		İmam	1
		Ziraatçı hizmetkâr	1
		Çoban kethüdası	1
		Sığır çobanı	2
		Çoban hizmetkâr	1
Mesleksiz	1		

7	Firuz	Ziraatçı	8
		Dana çobanı	1
		Hizmetkâr	1
		İmam	1
		Çoban	2
8	Hakala	Ziraatçı	14
		Hizmetkâr	14
		Çoban	1
		Kizir	1
		Bağcevan	1
9	Abdulgani	Rençber	7
		Hizmetkâr	1
		Sabi	1
10	Sinezi	-	-
11	Gödelez	Ziraatçı	4
		Sığircı	1
		Hizmetkâr	1
12	Harmanağılı	Çiftlik kâhyası	1
		Rençber	6
		Hizmetkâr	2
13	Arucak	Ziraatçı	12
		Hizmetkâr	7
		Çoban	2
		Buzağı çobanı	1
		Bağcevan	2
14	Eymür	Ziraatçı	9
		Hizmetkâr	6
		Çoban	5
15	Bayırlı	Ziraatçı	24
		Çoban	6
		Hizmetkâr	3
		İmam	1
16	Lap	Rençber	5
		Çoban	3
		Bil-a sanat	1
17	Değirmen Deresi	Bakıcı	1
		Çoban	6
		Ziraatçı	2
18	Kazanlı	Ziraatçı	10
		Sığircı	1
		İmam	1
		Hizmetkâr	3

19	Hacı Bayram	Ziraatçı	4
		Hizmetkâr	3
20	Cürlü	Ziraatçı	9
		Hizmetkâr	5
		Dülger	1
		Çoban	3
		Çoban ve çiftçi	1
		Çoban kethüdası	1
21	Deveci	Rençber	7
		Hizmetkâr	5
		Buzağı çobanı	1
		Sığır çobanı	1
		Sığircı	1
		Çoban kethüdası	1
		Çoban	2
		Sabi	1
		Mesleksiz	1
22	Öyük	Rençber	7
		Hizmetkâr	1
		Bil-a sınıf	1
23	Dere	Ziraatçı	10
		Berber	1
		Çoban	1
		Hizmetkâr	2
24	Kulu	Ziraatçı	11
		Hizmetkâr	10
		Çoban	1
		Karye kâhyası	1
		Dana çobanı	1
		İmam	1
25	Saluca	Hizmetkâr	9
		Ziraatçı	10
		Karye kiziri	1
		Değirmenci	1
		Danacı	1
		Sabi	1
		Mesleksiz	1

5. EKONOMİK YAPI

5.1. GELİR DAĞILIMI

Tarih boyunca yerleşim alanlarının oluşması ve gelişmesinde siyasi, sosyal ve ekonomik etkenlerle beraber, coğrafi konumda önemli bir yer teşkil etmiştir. Fiziki şartlar yerleşilecek alanın seçiminde ve buranın gelişmesinde son derece önemlidir. Ulaşım ve haberleşmenin, teknolojik yetersizlikler nedeniyle, son derece sınırlı kaldığı dönemler için coğrafya faktörünün bir bölgede yaşayan insanların, ekonomik ve sosyal yaşamları üzerinde çok büyük etkiler yapması kaçınılmazdır.⁵² Hakala nahiyesi ve köylerinin ekonomik yapısının oluşmasında da coğrafi konumunun önemli bir etkisi vardır. Bölgenin verimli arazilere ve geniş düzlüklere sahip olması, ikliminin uygunluğu gibi faktörler ekonomik yapıyı etkilemiştir.

Köyler ekonomik hayatın ihtisas kazanmadığı, buna çok fazla ihtiyaç da duyulmadığı, ilişkilerin şahsileştiği, üretimin geçimlik ve tüketimin az olduğu yerleşim birimleridir. Sanayinin gelişmediği ve belli bölgelerle sınırlı kaldığı Osmanlı Devleti'nde, tarımın ekonomik yapıdaki payı çok yüksektir.⁵³

Hakala nahiyesi ve köylerinin temel gelir kaynakları, bu dönemdeki Anadolu şehirlerinin genelinde olduğu gibi tarım, hayvancılık ve meslek(berberlik, değirmencilik vb.) gelirleridir. Hane bazında kayıt yapılan temettuat defterlerinde, her hanenin bilgilerinin sonuna, yıllık toplam geliri yazılmıştır. Burada tarım, hayvancılık, meslek ve ticaretle ilgili tüm gelirler birleştirilmiştir.

Gelir, bir ekonomide, üretime ayrılan sermaye malları aracılığıyla, genellikle bir yıl içerisinde gerçekleştirilen artı değer veya kişinin belirli bir süre içinde elde ettiği satın alma gücünün para ile ifadesidir.⁵⁴ Aşağıdaki tabloda, bir yıllık gelir üzerinden, hane ve köy bazında bir değerlendirme yapılarak, ortalama gelir ve bu gelir üzerinden karşılaştırmalar yapılmıştır.

⁵²Öztürk, a.g.e. , s.61.

⁵³a.g.e. , s.109.

⁵⁴a.g.e. , s.66.

Tablo 5. 1. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Gelir Dağılımı Tablosu.

Sıra No	Yerleşim Yeri	Hane Sayısı	Toplam Gelir(Kuruş)	Hane Başına Gelir(Kuruş)	Hane Başına Düşen Gelir Ortalamasına Göre
1	Mirahur	26	19261	740,80	Altında
2	Kolay	25	30167	1206,68	Üstünde
3	Alevi	25	17118	684,72	Altında
4	Bozyeni	14	9771	697,92	Altında
5	Uzunoba	6	2858	476,33	Altında
6	Eraslan	69	74425	1078,62	Üstünde
7	Firuz	13	16959	1304,53	Üstünde
8	Hakala	31	25475	821,77	Üstünde
9	Abdulgani	9	6787	754,11	Altında
10	Sinezi	-	-	-	-
11	Gödelez	6	6561	1093,50	Üstünde
12	Harmanağılı	9	3356,5	372,94	Altında
13	Arucak	24	23825	992,70	Üstünde
14	Eymür	20	21880,5	1094,02	Üstünde
15	Bayırlı	34	29197	858,73	Üstünde
16	Lap	9	4744	527,11	Altında
17	Değirmen Deresi	9	5976	664	Altında
18	Kazanlı	15	9738	649,2	Altında

19	Hacı Bayram	7	2878,5	411,21	Altında
20	Cürlü	20	15703,5	785,17	Altında
21	Deveci	20	16440,5	822,02	Üstünde
22	Öyük	9	5498,5	610,94	Altında
23	Dere	14	17912,5	1279,46	Üstünde
24	Kulu	25	21884	875,36	Üstünde
25	Saluca	24	33246	1385,25	Üstünde
Toplam	-	463	421662,5	807,48	-

19. yüzyıl Osmanlı köyü diğer yüzyıllardan biraz farklı bir görünümündedir. Bu yüzyılda imparatorluğun birçok bölgesinde köy üretimi az çok artmış, demiryolları ve buhar teknolojisi sayesinde, ülkenin ücra yerleri dışında birçok köy ve kasaba yavaş yavaş pazar ilişkilerine açılmaya başlamıştır.⁵⁵

Kişi başına düşen milli gelir, bir ülkenin refah seviyesini yansıtan en önemli göstergedir ve bu miktar ülkenin ekonomik yapısıyla direkt ilgilidir. Kullandığımız kaynaklar vergi mükellefinin gelirlerini verdiği için dolayı burada incelediğimiz kişiler vergi haneleridir.⁵⁶

Tablo 5. 1.'de görüldüğü gibi Hakala nahiyesi ve köylerinde, hane başına düşen yıllık gelir ortalaması 807,48 kuruştur. Buna göre Mirahur, Alevi, Bozyeni, Uzunoba, Abdugani, Harmanağılı, Lap, Değirmen Deresi, Kazanlı, Hacı Bayram, Cürlü ve Öyük köylerindeki gelir ortalaması genel ortalamanın altındadır. En yüksek ortalama 1385,25 kuruşla Saluca köyündedir. Bu köyü Firuz ve Dere köyleri takip etmektedir. En düşük ortalama Harmanağılı köyündedir. Bu köyü ise Hacı Bayram ve Uzunoba köyleri takip etmektedir.

⁵⁵Ortaylı, a.g.e. , s. 111.

⁵⁶Öztürk, a.g.e. , s. 115.

Hane başına düşen yıllık gelir, köy bazında farklılık göstermektedir. Nahiye ve köylerinde meydana gelen bu farklılığın oluşmasında birçok sebep sayılabilir. Bunlar arasında yerleşim yerlerinin coğrafi yapıları, toprakların verim kapasiteleri ve hayvancılığa uygunluğu, kalifiye insan unsuru, sanayi ve ticaretin gelişmişlik seviyeleri, sermayenin varlığı ve teşebbüs kabiliyeti gibi faktörler sıralanabilir. Köylerin bir kısmında gelir kaynağı büyük oranda tarıma dayalıyken bir kısmında hayvancılığın da önemli bir etken oluşturduğu görülmektedir.⁵⁷

Hane başına düşen yıllık gelir köy bazında farklılık gösterdiği gibi, aynı köy içerisindeki haneler arasında da farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar hane reisinin sahip olduğu arazi ve hayvan miktarı, yapmış olduğu ticaret veya meslek gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu durum aşağıdaki tabloda, köy bazında ayrıntılı bir şekilde gösterilmektedir.

Tablo 5. 2. Köy Bazında Gelir Dağılımı Tablosu.

Sıra No	Yerleşim Yerinin Adı	Hane Sayısı	Hane Başına Gelir	Köy Ortalamasının Altında Gelir Sahipleri	Köy Ortalamasının Üstünde Gelir Sahipleri	Genel Ortalamamın Altında Gelir Sahipleri	Genel Ortalamamın Üstünde Gelir Sahipleri	Toplam Gelir
1	Mirahur	26	740,80	13	13	17	9	19261
2	Kolay	25	1206,68	13	12	9	16	30167
3	Alevi	25	684,72	15	10	17	8	17118
4	Bozyeni	14	697,92	11	3	11	3	9771
5	Uzunoba	6	476,33	3	3	5	1	2858
6	Eraslan	69	1078,62	43	26	36	33	74425
7	Firuz	13	1304,53	7	6	6	7	16959
8	Hakala	31	821,77	21	10	21	10	25475
9	Abdulgani	9	754,11	6	3	6	3	6787

⁵⁷a.g.e. , s. 112.

10	Sinezi	-	-	-	-	-	-	-
11	Gödelez	6	1093,50	4	2	4	2	6561
12	Harmanağılı	9	372,94	5	4	9	0	3356,5
13	Arucak	24	992,70	13	11	12	12	23825
14	Eymür	20	1094,02	11	9	8	12	21880,5
15	Bayırlı	34	858,73	14	20	13	21	29197
16	Lap	9	527,11	5	4	5	4	4744
17	Değirmen Deresi	9	664	6	3	6	3	5976
18	Kazanlı	15	649,2	10	5	10	5	9738
19	Hacı Bayram	7	411,21	4	3	7	0	2878,5
20	Cürlü	20	785,17	14	6	14	6	15703,5
21	Deveci	20	822,02	12	8	12	8	16440,5
22	Öyük	9	610,94	3	6	5	4	5498,5
23	Dere	14	1279,46	7	7	6	8	17912,5
24	Kulu	25	875,36	18	7	18	7	21884
25	Saluca	24	1385,25	19	5	14	10	33246
Toplam	-	463	807,48	277	186	271	192	421662,5

Hakala nahiyesi ve köylerindeki toplam 463 haneden, 271'i yıllık genel ortalama gelir olan 807,48 kuruştan, daha az bir gelire sahiptir. 192 hanenin ise genel ortalamanın üstünde bir yıllık geliri vardır. Köy bazında, 277 hane köy ortalamasının altında, 186 hane köy ortalamasının üstünde bir yıllık gelire sahiptir.

Ekonomik yapı içerisinde, gelir dağılımında büyük farklılıkların görülmemesi idealize edilir. Bu aynı zamanda sosyal devlet anlayışının bir göstergesidir⁵⁸ ancak burada aynı köy içerisinde ikamet eden haneler arasında dahi çok büyük yıllık gelir farkları olduğu görülmektedir. Örneğin, en yüksek ortalama yıllık gelire sahip olan Saluca köyünde 20 nolu hanenin yıllık geliri 39 kuruş iken, 5 nolu hanenin yıllık geliri 4278 kuruştur.

Bir kişinin fert ve aile olarak elde edeceği gelir, onun birikmiş sermayesi veya gayr-ı menkulünün bulunup bulunmamasına bağlıdır. Gelir dağılımındaki eşitsizliğin büyük bir kısmı ise kişiler ve aileler arasındaki mülkiyet farklarından kaynaklanmaktadır. Kişilerin veya ailelerin sahip oldukları sermaye, arazi ve diğer kaynaklar açısından farklılıkların ortaya çıkması toplumların ve devletlerin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapı ve zihniyetiyle açıklanabilir. Gelir kaynaklarının dağılımında zirai yapının hâkim olduğu devre ve toplumlarda tarımdan elde edilen gelirler ilk sıradadır.⁵⁹

İncelediğimiz defterlerde, üretim yaptığı tarlası fazla olan hanelerin yıllık gelirinin de yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, yukarıda örnek olarak zikrettiğimiz Saluca köyünde ikamet eden 20 ve 5 nolu haneler arasında da açık bir şekilde görülmektedir. Saluca köyündeki 20 nolu hanenin 9 dönüm mezru tarlası ve buradan elde ettiği 39 kuruş yıllık geliri vardır. 5 nolu hanenin ise 80 dönüm mezru tarlası ve buradan elde ettiği 3828 kuruş yıllık geliri vardır. Bu durum ziraat faaliyetlerinin, hayvancılıktan çok daha fazla bir kazanç sağladığını da bizlere göstermektedir. Zira 5 nolu hanenin yıllık 4278 kuruşluk gelirinin 3828 kuruşu zirai faaliyetlerden elde edilmiştir.

Nahiye ve köylerinde meskûn hane reislerinin yıllık gelirlerinden başka, buralardan birinde arazisi veya hayvanı olup başka yerlerde ikamet eden kişilerin yıllık gelirleri de, incelediğimiz defterlere kaydedilmiştir. Bu kişilerin bir kısmının kendi arazileri mevcut olup buraları işlemektedir. Bir kısmı ise müsteciren yani ortakçı olarak kiraladıkları toprakları işlektedirler. Örneğin Saluca köyünde ikamet eden 24 haneden sonra, farklı yerlerde ikamet eden 12 kişiye ait emlak, arazi ve temettüat deftere

⁵⁸a.g.e. , s.68.

⁵⁹a.g.e. , s.66.

yazılmıştır. Bunların 10 tanesinin bu köyde arazisi vardır, iki tanesi ise kiraladıkları araziye ekip biçen kişilerdir. Bu 12 kişinin toplam geliri 5518 kuruştur ve bu gelir, diğer köylerde olduğu gibi köyün toplam yıllık geliri dışında değerlendirilmiştir. Böylece incelediğimiz yerlerin toplam gelirleri ve hane başına düşen ortalama gelirlerinin daha doğru hesaplanacağı düşünülmüştür. Hakala nahiyesi ve köylerinde, bu durumda olan kişilere ait yıllık toplam gelir ve kişi başına düşen gelir aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 5. 3. Nahiye ve Köylerinde İkamet Etmeyen Ancak Buralarda “Emlak, arazi ve temettüatı olan” Kişilere Ait Gelir Dağılımı Tablosu.

Sıra No	Yerleşim Yeri	Kişi Sayısı	Kişi Başına Düşen Gelir	Toplam Gelir
1	Mirahur	8	55,87	447
2	Kolay	7	218,57	1530
3	Alevi	8	233,12	1865
4	Bozyeni	8	344,50	2756
5	Uzunoba	3	923,33	2770
6	Eraslan	16	426,18	6819
7	Firuz	5	110,20	551
8	Hakala	14	114,89	1608,5
9	Abdulgani	8	259	2072
10	Sinezi	2	2277,50	4555
11	Gödelez	5	97,40	487
12	Harmanağılı	3	1211,33	3634
13	Arucak	9	274,77	2473
14	Eymür	4	77	308
15	Bayırlı	-	-	-
16	Lap	5	258,50	1292,5
17	Değirmen Deresi	5	189	945

18	Kazanlı	1	587	587
19	Hacı Bayram	2	782,50	1565
20	Cürlü	8	260,81	2086,5
21	Deveci	14	366,5	5131
22	Öyük	3	989,50	2968,5
23	Dere	9	56,55	509
24	Kulu	3	588,50	1765,5
25	Saluca	12	459,83	5518
Toplam	-	162	446,49	54243,5

Nahiye ve köylerinde, “Mahall-i sairede bulunan kesanın karye-i mezkûrda olan emlak ve arazi ve temettüatı” başlığıyla, her köyün sonuna eklenmiş bulunan bölümlerde, toplam 162 kişi kaydedilmiştir. Bu kişilerin yıllık gelirlerinin toplamı 54243,5 kuruştur. Kişi başına düşen ortalama gelir 446,49 kuruştur.

Burada yazılan, ancak Amasya merkez mahallelerinde veya Havza ve Lâdik’e bağlı köylerde ikamet edenler olduğu gibi Hakala nahiyesi ve köylerinden herhangi birinde ikamet eden ve nahiyeye dâhil başka bir köyde emlak, arazi ve temettüatı olanlarda mevcuttur. Örneğin, Saluca köyünde ikamet eden 24 haneye ait temettüat bilgilerinden sonra bu köyde ikamet etmeyen ancak burada emlak, arazi ve temettüatı olan 12 kişiye ait bilgiler yazılmıştır. Bunlardan, bu köydeki yıllık gelirinin 1405 kuruş olduğu kaydedilen Amasya’da Eski Kethüda mahallesinden Yeğenzade Ahmed Bey’in, bu mahalleye ait defterde de 1819,5 kuruşluk geliri olduğu yazılmıştır. Yeğenzade Ahmed Bey adlı kişinin iki farklı yerde emlak, arazi ve temettüatı olduğu ve toplam 3224,5 kuruş yıllık geliri olduğu anlaşılmaktadır. Yine bu 12 haneden birisi olan, Hakala nahiyesine bağlı Bayırlı köyünden Mustafa Kethüda’nın, 1330 kuruş yıllık geliri olduğu yazılmıştır. Bayırlı köyüne ait defterde de Mustafa Kethüda’nın 1101 kuruş yıllık geliri olduğu görülmektedir. Bu kişinin de toplam 2431 kuruş yıllık geliri bulunduğu anlaşılmaktadır.

Nahiye ve köylerinde ikamet edenlerle, başka yerlerde ikamet edip buralarda emlak, arazi ve temettüatı olanların, 1844 yılına ait toplam yıllık geliri 382514 kuruştur. Yukarıda belirttiğimiz gibi, daha doğru sonuçlara ulaşılacağını düşündüğümüzden dolayı bu veriler ayrı değerlendirilmiş ve tablolara yansıtılmıştır.

5.2. TOPRAK DAĞILIMI

5.2.1. Genel Toprak Dağılımı

Hakala nahiyesi ve köylerinde, ziraat amaçlı kaydedilen toprakların toplamı 6896 dönümdür. Bu toprakların 5423,5 dönümü(%78,64) ekili alanları, 1472,5 dönümü (%21,36) ise gayr-i mezru yani ekili olmayan toprakları oluşturmaktadır.

Hane başına düşen toplam toprak miktarı 14,89 dönümdür. Ekili alanlarda hane başına düşen toprak miktarı 11,71 dönüm, gayr-i mezru alanlarda hane başına düşen toprak miktarı ise 3,18 dönümdür. Said Öztürk, “Tanzimât Döneminde Bir Anadolu Şehri Bilecik” adlı eserinde, bu dönemde Bilecik’in köylerinde hane başına, toplam toprağın 16,89 dönüm, ekili toprağın 10,71 dönüm ve gayr-i mezru toprağın 6,17 dönüm olduğunu yazmıştır. Görüldüğü gibi Hakala nahiyesi ve köyleri ile Bilecik’in köyleri arasındaki toplam toprak, ekili toprak ve gayr-i mezru toprak oranları birbirine çok yakındır. Dolayısıyla elde ettiğimiz veriler bu dönemde Osmanlı Devleti’nde yaşayan bir köylünün sahip olduğu ortalama arazi miktarını göstermektedir.

Ekili toprak ve gayr-i mezru toprak oranının, hane başına en yüksek olduğu yerleşim yeri Firuz köyüdür. Bu köyde hane başına ekili toprak 28,76 dönüm, gayr-i mezru toprak ise 18,92 dönümdür. Hane başına ekili toprak oranının en düşük olduğu yerleşim yeri 0,16 dönüm ile Uzunoba köyüdür. Bazı köylerde gayr-i mezru toprak kaydı bulunmamaktadır. Bu köyler Bozyeni, Uzunoba, Gödelez, Harmanağılı, Deveci, Öyük ve Kulu’dur.

Tablo 5. 4. Toprak Dağılımı Tablosu.

Sıra No	Yerleşim Yeri	Hane Sayısı	Toplam Ekili Toprak (Dönüm)	Hane Başına Ortalama Ekili Toprak (Dönüm)	Toplam Gayr-i Mezru Tarla (Dönüm)	Hane Başına Ortalama Gayr-i Mezru Tarla (Dönüm)	Toplam Toprak (Dönüm)	Hane Başına Ortalama Toprak (Dönüm)	Mezru Toprak %	Gayr-i Mezru Toprak %
1	Mirahur	26	337	12,96	123	4,73	460	17,69	73,26	26,74
2	Kolay	25	431,5	17,26	184,5	7,38	616	24,64	70,05	29,95
3	Alevi	25	433,5	17,42	107	4,28	540,5	21,62	80,20	19,80
4	Bozyeni	14	28	2	0	0	28	2	100	0
5	Uzunoba	6	1	0,16	0	0	1	0,16	100	0
6	Eraslan	69	871	12,62	38,5	0,55	909,5	13,18	95,77	4,23
7	Firuz	13	374	28,76	246	18,92	620	47,69	60,32	39,68
8	Hakala	31	113,5	3,66	56	1,80	169,5	5,46	66,96	33,04
9	Abdulgani	9	79	8,77	50	5,55	129	14,33	61,24	28,76
10	Sinezi	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	Gödelez	6	162,5	27,08	0	0	162,5	27,08	100	0
12	Harmanağılı	9	5,5	0,61	0	0	5,5	0,61	100	0
13	Arucak	24	244,5	10,18	16,5	0,68	261	10,87	93,67	6,33
14	Eymür	20	464	23,20	33	1,65	497	24,85	93,36	6,64
15	Bayırlı	34	507	14,91	73	2,14	580	17,05	87,41	12,59
16	Lap	9	72	8	2	0,22	74	8,22	97,29	2,71
17	Değirmen Deresi	9	62	6,88	11	1,23	73	8,11	84,93	15,07

18	Kazanlı	15	131	8,73	66	4,40	197	13,13	66,50	33,50
19	Hacı Bayram	7	127	18,14	45	6,43	172	24,57	73,83	26,17
20	Cürlü	20	240	12	100	5	340	17	70,59	29,41
21	Deveci	20	51,5	2,57	0	0	51,5	2,57	100	0
22	Öyük	9	6	0,66	0	0	6	0,66	100	0
23	Dere	14	262,5	18,75	116	8,28	378,5	27,03	69,35	30,65
24	Kulu	25	19,5	0,78	0	0	19,5	0,78	100	0
25	Saluca	24	400	16,66	205	8,54	605	25,20	64	36
Toplam	-	463	5423,5	11,71	1472,5	3,18	6896	14,89	78,64	21,36

Yukarıda belirttiğimiz gibi Hakala nahiyesi ve köylerinde arazisi olan ancak başka yerlerde ikamet eden 162 kişi bulunmaktadır. Bunlara ait toplam toprak miktarı 15154,50 dönümdür. Bu toprakların 8152,50 dönümü(%53,79) ekili topraklardan, 7002 dönümü(%46,21) gayr-i mezru topraklardan oluşmaktadır. Kişi başına düşen ortalama toprak miktarı 93,54 dönümdür. Başka yerlerde ikamet edenlerin mezru toprak, gayr-i mezru toprak ve toplam toprak miktarı, nahiye ve köylerinde ikamet edenlerden fazladır.

Bayırlı köyüne ait defterde bu şekilde bir kayıt bulunmamaktadır. Sinezi köyüne ait defterde kayıtlı sadece iki kişi bulunmaktadır ve bunlar burada ikamet etmemektedir. Toplam toprak miktarının ve kişi başına düşen toprak miktarının, en fazla olduğu yerleşim yeri Eraslan köyüdür. Bu köyde ikamet etmeyen ancak burada emlak, arazi ve temettüatı olan kişi sayısı 16'dır. Bunların toplam ekili ve gayr-i mezru arazilerinin toplamı 3129,50 dönümdür ve kişi başına 195,59 dönüm toprak düşmektedir.

Bazı köylerde ikamet eden kişilere ait toprak miktarı başka yerlerde ikamet eden ve burada toprağı olanlardan daha azdır. Örneğin, Uzunoba köyüne ait defterde, burada ikamet eden 6 haneye ait bilgilerde, kayıtlı 1 dönüm ekili arazi olduğu ve hiçbir gayr-i

mezru arazi olmadığı görülmektedir. Ancak defterin sonuna yazılan ve burada ikamet etmeyen 3 kişiye ait, 300 dönüm ekili ve 300 dönüm de gayr-i mezru arazi bulunmaktadır.

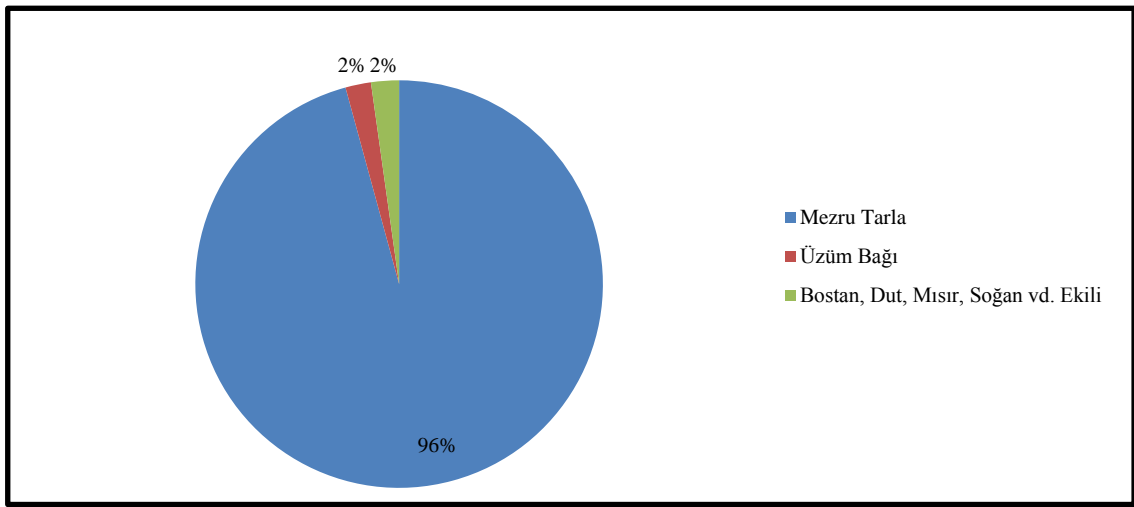
Tablo 5. 5. Nahiye Ve Köylerinde İkamet Etmeyen Ancak Buralarda “Emlak, arazi ve temettüatı olan” Kişilere Ait Toprak Dağılımı Tablosu.

Sıra No	Yerleşim Yeri	Hane Sayısı	Toplam Ekili Toprak (Dönüm)	Hane Başına Ortalama Ekili Toprak (Dönüm)	Toplam Gayr-i Mezru Tarla (Dönüm)	Hane Başına Ortalama Gayr-i Mezru Tarla (Dönüm)	Toplam Toprak (Dönüm)	Hane Başına Ortalama Toprak (Dönüm)	Mezru Toprak %	Gayr-i Mezru Toprak %
1	Mirahur	8	170	21,25	57	7,12	227	28,37	74,88	25,12
2	Kolay	7	200	28,57	40	5,71	240	34,28	83,33	16,67
3	Alevi	8	317	39,62	166	20,75	483	60,37	65,64	34,36
4	Bozyeni	8	480	60	425	53,12	905	113,12	53,04	46,96
5	Uzunoba	3	300	100	300	100	600	200	50	50
6	Eraslan	16	1666,5	104,16	1463	91,43	3129,5	195,59	51,76	48,24
7	Firuz	5	197	39,40	231	46,20	428	85,60	46,02	53,98
8	Hakala	14	351	25,07	339	24,21	690	49,28	50,87	49,13
9	Abdulgani	8	559	69,88	385	48,12	944	118	59,22	40,78
10	Sinezi	2	96	48	255	127,5	351	175,5	27,35	72,65

11	Gödelez	5	130	26	84	16,8	214	42,8	60,74	39,26
12	Harmanağılı	3	271	90,33	335	111,67	606	202	44,72	55,28
13	Arucak	9	272,5	30,28	104	11,55	376,5	41,83	72,38	27,62
14	Eymür	4	33	8,25	0	0	33	8,25	100	0
15	Bayırlı	-	-	-	-	-	-	-	-	-
16	Lap	5	37	5,4	0	0	37	5,4	100	0
17	Değirmen Deresi	5	67,5	13,5	0	0	67,5	13,5	100	0
18	Kazanlı	1	30	30	30	30	60	60	50	50
19	Hacı Bayram	2	102	56	107	57,50	209	104,50	48,80	51,20
20	Cürlü	8	398	49,75	225	28,12	623	77,87	63,88	36,12
21	Deveci	14	923	65,93	676	48,28	1599	114,21	57,72	42,28
22	Öyük	3	342	114	450	150	792	264	43,18	56,82
23	Dere	9	145	16,11	75	8,33	220	24,44	65,91	34,09
24	Kulu	3	300	100	450	150	750	250	40	60
25	Saluca	12	765	63,75	805	67,08	1570	130,83	48,76	51,24
Toplam	-	162	8152,5	50,32	7002	43,22	15154,5	93,54	53,79	46,21

5.2.2. Üretim Yapılan Toprakların Dağılımı

Nahiye ve köylerindeki ekili topraklarda yetiştirilen çeşitli ürünler olduğu görülmektedir. Yetiştirilen ürüne göre toprak dağılımında en fazla alanı mezru tarla olarak kaydedilen ve buğday, arpa, yulaf, çavdar gibi ürünlerin yetiştirildiği topraklar kaplamaktadır. Toplam 5193,5 dönüm olan bu topraklar, ekili toprakların %96'sını oluşturmaktadır. Bayırlı ve Hacı Bayram köylerindeki toprakların tamamı mezru tarla olarak kaydedilmiştir. Uzunoba, Harmanağılı, Öyük ve Kulu köylerinde ise mezru tarla olarak kaydedilen toprak yoktur.

Şekil 5. 1. Üretim Yapılan Toprak Dağılımı Grafiği.

Ekili topraklar içerisinde mezru tarladan sonra en geniş alan, üzüm bağlarından oluşmaktadır. Toplam 134,5 dönüm üzüm bağı bulunmaktadır ve bu ekili toprakların %2'sini teşkil etmektedir. Üzüm yetiştiriciliğinin ticari bir amaçla değil daha çok hanelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapıldığı anlaşılmaktadır.

Ekili topraklar içerisinde üçüncü sırayı bostan, dut, mısır, soğan gibi ürünlerin yetiştirildiği araziler almaktadır. Bu toprakların toplamı 85,5 dönümdür ve tüm ekili toprakların %2'sini oluşturmaktadır.

Dut yetiştiriciliği yapıldığı kaydedilen köylerde, ipek(harir) üretildiği görülmektedir. Hakala, Abdulgani, Arucak, Lap, Değirmen Deresi ve Cürlü köylerinde, bazı hanelerde dut bahçesi kayıtları vardır ve bu bahçe sahiplerinden öşr-i harir isminde bir vergi alınmaktadır. Örneğin, Hakala nahiyesine ait defterdeki 7 nolu hanenin, 2 dönüm dutluk bağı ve buraya ait 90 kuruş temettüatı ve 10 kuruşda öşr-i harir vergisi

bulunduğu kaydedilmiştir. Bu altı köyde ipek böceği yetiştiriciliği ve ipek üretimi yapıldığı anlaşılmakla birlikte ipek dokuması yapıldığıyla ilgili bir sonuca ulaşılamamaktadır.

Soğan tarlası, mısır tarlası, sebze bahçesi ismi altında kaydedilen ekili topraklardan başka bostan tarla şeklinde kayıtlar bulunmaktadır. Bostan tarlası olarak yazılan topraklarda sebze yetiştirildiği veya buraların Anadolu'da karpuz bostan denmesinden dolayı karpuz tarlası olabileceği düşünülmektedir. Bütün bu kayıtlar Hakala nahiyesi ve köylerindeki ekili topraklarda, belli bir ürün çeşitliliğinin olduğunu göstermektedir.

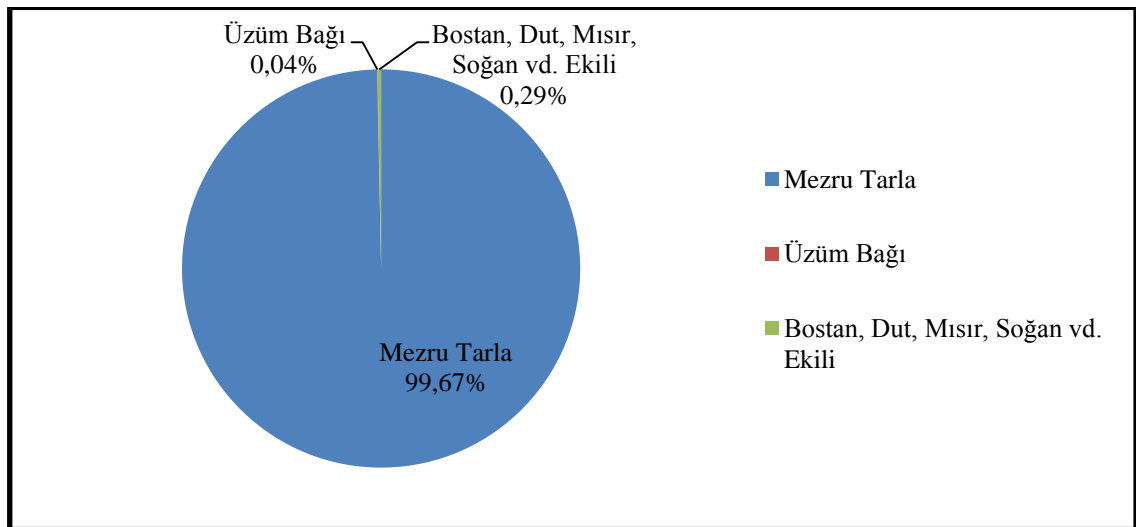
Tablo 5. 6. Üretim Yapılan Toprak Dağılımı Tablosu.

Sıra No	Yerleşim Yeri	Hane Sayısı	Mezru Tarla Dönüm	zm Bağı Dönüm	Bostan, Dut, Mısır, Soğan vd. Ekili Dönüm	Toplam
1	Mirahur	26	332	5	-	337
2	Kolay	25	419	12,5	-	431,5
3	Alevi	25	419	3,5	11	433,5
4	Bozyeni	14	25	-	3	28
5	Uzunoba	6	-	-	1	1
6	Eraslan	69	822,5	47,5	1	871
7	Firuz	13	366	-	8	374
8	Hakala	31	89	24,5	-	113,5
9	Abdulgani	9	73	1	5	79
10	Sinezi	-	-	-	-	-
11	Gödelez	6	157	5,5	-	162,5
12	Harmanağılı	9	-	-	5,5	5,5
13	Arucak	24	227,5	17	-	244,5
14	Eymür	20	452	-	12	464
15	Bayırlı	34	507	-	-	507
16	Lap	9	67	-	5	72

17	Değirmen Deresi	9	54	3,5	4,5	62
18	Kazanlı	15	130,5	-	0,5	131
19	Hacı Bayram	7	127	-	-	127
20	Cürlü	20	235	-	5	240
21	Deveci	20	49	1	1,5	51,5
22	Öyük	9	-	-	6	6
23	Dere	14	247	13,5	2	262,5
24	Kulu	25	-	-	19,5	19,5
25	Saluca	24	395	-	5	400
Toplam	-	463	5193,5	134,5	95,5	5423,5

Hakala nahiyesi ve köylerinde ikamet etmeyen ancak buralarda emlak, arazi ve temettüatı olan kişilere ait toplam 8152,5 dönüm ekili toprak bulunmaktadır. Bu toprakların 8126 dönümü (%99,67) mezru tarla, 3 dönümü (%0,04) üzüm bağı ve 23,5 dönümü (%0,29) dutluk bağı, bostan vd. ekili topraklardır.

Ekili topraklar içerisinde en geniş yeri mezru topraklar kaplamaktadır. İkinci sırada ise dut bahçeleri gelmektedir. Bu bölümde toplam 22 dönüm dutluk bahçesi kaydı bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kişilerden bazılarının ipekböceği yetiştiriciliği ve ipek üretimi yaptıkları anlaşılmaktadır.

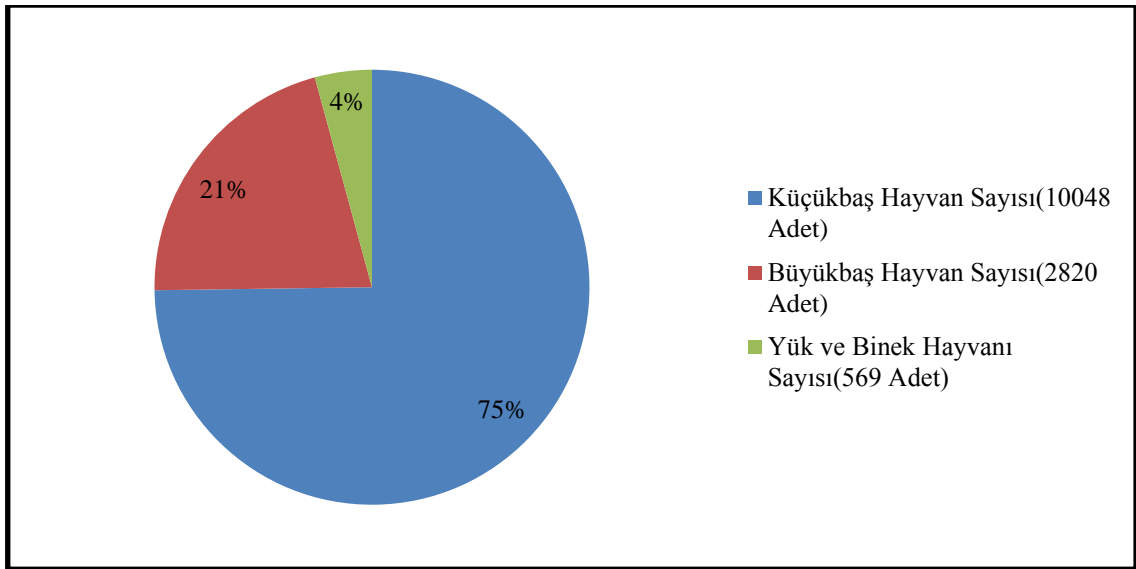
Şekil 5.2. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde İkamet Etmeyen Ancak Buralarda “Emlak, arazi ve temettüatı olan” Kişilere Ait Üretim Yapılan Toprak Dağılımı Grafiği.

5.3. HAYVANCILIK

5.3.1. Genel Dağılım

Sanayi öncesi ekonomilerde tarım temel ekonomik faaliyet alanıdır ve hayvan varlığı bir çeşit birikmiş servet durumundadır. Hakala nahiyesi ve köylerinde ziraattan sonra, en önemli gelir kaynağı hayvancılıktır. Elde ettiğimiz sonuçlara bakıldığında hayvancılığın, kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapıldığı herhangi bir ticaret amacı güdülmediği görülmektedir. Hayvan yetiştiriciliği, çekim ve yük taşımada güçlerinden yararlanmak, gübre ihtiyacını karşılamak, yağ, süt, deri, peynir, yün vb. ürünlerinden faydalanmak ve bu ürünleri piyasaya satmak gibi amaçlarla yapılmaktadır. Tarımsal faaliyetleri temel alan aileler hayvanları üretimde yardımcı araçlar olarak kullanılmaktadırlar. Burada hayvanlar gübre sağlamakta taşıma, çift sürme, harman dövme işlerini görmekte ve hayvansal ürün ihtiyacını karşılamaktadır.⁶⁰

İncelediğimiz defterlerde, nahiye ve köylerinde toplam 10048 adet(%75) küçükbaş, 2820 adet(%21) büyükbaş ve 569 adet(%4) yük ve binek hayvanı olduğu tespit edilmiştir. Hane başına düşen ortalama küçükbaş hayvan sayısı 21,70 adet, büyükbaş hayvan sayısı 6,09 adet ve yük ve binek hayvanı sayısı 1,22 adettir.

Şekil 5. 3. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Yetiştirilen Hayvan Dağılımı Grafliği.

⁶⁰Tevfik Güran, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.100.

Hane başına en yüksek küçükbaş hayvan ortalaması 75,91 adetle Bayırlı köyündedir. Sinezi, Harmanağılı, Kazanlı ve Öyük köylerinde küçükbaş hayvan kaydı bulunmamaktadır. En yüksek büyükbaş hayvan ortalaması 11,38 adetle Firuz köyündedir. En yüksek yük ve binek hayvanı ortalaması ise hane başına 2,16 adetle Uzunoba köyündedir.

Tablo 5. 7. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Yetiştirilen Hayvan Dağılımı Tablosu.

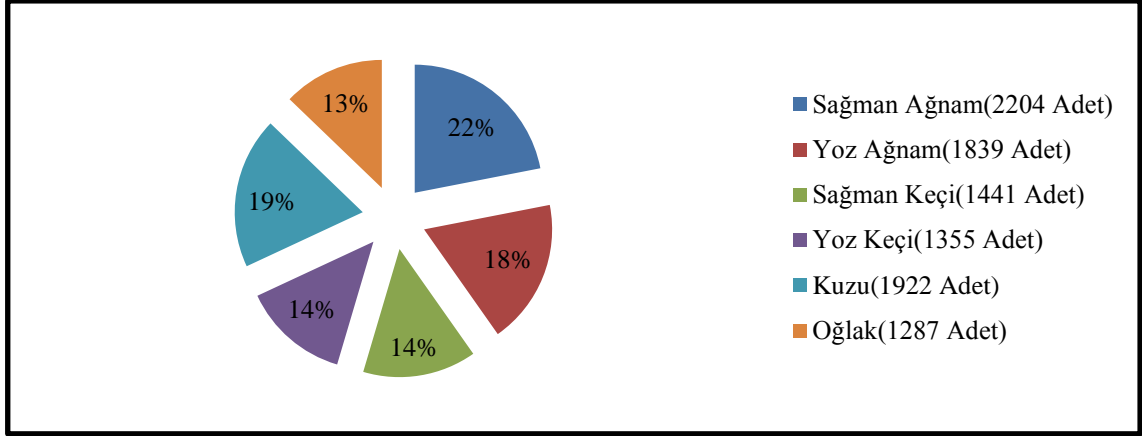
Sıra No	Yerleşim Yeri	Hane Sayısı	Küçükbaş Hayvan Sayısı(Adet)	Ortalama Küçükbaş Hayvan Sayısı(Adet)	Büyükbaş Hayvan Sayısı(Adet)	Ortalama Büyükbaş Hayvan Sayısı(Adet)	Yük ve Binek Hayvan Sayısı(Adet)	Ortalama Yük ve Binek Hayvan Sayısı(Adet)
1	Mirahur	26	353	13,57	96	3,69	31	1,19
2	Kolay	25	497	19,88	63	2,52	31	1,19
3	Alevi	25	105	4,20	159	6,36	48	1,92
4	Bozyeni	14	796	56,85	107	7,64	9	0,64
5	Uzunoba	6	14	2,33	45	7,50	13	2,16
6	Eraslan	69	1805	26,15	430	6,23	84	1,21
7	Firuz	13	86	6,61	148	11,38	24	1,84
8	Hakala	31	240	7,74	166	5,35	33	1,06
9	Abdulgani	9	259	28,77	92	10,22	8	0,88
10	Sinezi	-	-	-	-	-	-	-
11	Gödelez	6	210	35	43	7,16	7	1,16
12	Harmanağılı	9	-	-	57	6,33	6	0,66
13	Arucak	24	376	15,66	111	4,62	28	1,16
14	Eymür	20	400	20	81	4,05	35	1,75

15	Bayırlı	34	2581	75,91	207	6,08	40	1,17
16	Lap	9	216	24	31	3,44	8	0,88
17	Değirmen Deresi	9	288	32	41	4,55	8	0,88
18	Kazanlı	15	-	-	81	5,40	18	1,20
19	Hacı Bayram	7	15	2,14	36	5,14	6	0,85
20	Cürlü	20	907	45,35	158	7,90	15	0,75
21	Deveci	20	535	26,85	163	8,15	25	1,25
22	Öyük	9	-	-	83	9,22	16	1,77
23	Dere	14	144	10,28	92	6,57	28	2
24	Kulu	25	40	1,6	174	6,96	24	0,96
25	Saluca	24	181	7,54	156	6,50	26	1,08
Toplam	-	463	10048	21,70	2820	6,09	569	1,22

5.3.2. Küçükbaş Hayvan Dağılımı

Küçükbaş hayvan kelimesi koyun ve keçi için kullanılmaktadır. Hakala nahiyesi ve köylerinde toplam 2204 adet sağman yani süt veren koyun, 1839 adet yoz yani süt vermeyen kısır koyun ve 1922 adet kuzu olduğu görülmektedir. Hane başına 4,76 adet sağman koyun, 3,97 adet yoz koyun ve 4,15 adet kuzu düşmektedir. Toplamda ise 5965 adet koyun ve kuzu bulunmaktadır.

Keçi sayısı, koyun sayısından daha azdır. Toplam 1441 adet sağman keçi, 1355 adet yoz keçi ve 1287 adet oğlak bulunmaktadır. Hane başına 3,11 adet sağman keçi, 2,92 adet yoz keçi ve 2,77 adet oğlak düşmektedir. Bunların genel toplamı ise 4083 adettir. Küçükbaş hayvanların %59'u koyunlardan, %41 ise keçilerden oluşmaktadır.

Şekil 5. 4. Küçükbaş Hayvan Dağılımı Grafiği

Küçükbaş hayvanlardan elde edilen toplam yıllık hâsılat 23460 kuruştur. İncelediğimiz defterlerde yıllık hâsılat hesaplanırken sağman koyun sayısı 5 kuruşla, yoz koyun sayısı 2,5 kuruşla, sağman keçi sayısı 4 kuruşla ve yoz keçi sayısı 2 kuruşla çarpılmıştır. Kuzu ve oğlaklara ise herhangi bir gelir yazılmamıştır. Hane başına düşen yıllık ortalama gelir 50,66 kuruştur. Mirahur, Kolay, Alevi, Uzunoba, Firuz, Hakala, Sinezi, Harmanağılı, Arucak, Eymür, Kazanlı, Hacı Bayram, Öyük, Dere, Kulu ve Saluca köylerinde, küçükbaş hayvanlardan elde edilen yıllık ortalama gelir genel ortalamanın altındadır. Bozyeni, Eraslan, Abdulgani, Gödelez, Bayırlı, Lap, Değirmen Deresi, Cürlü ve Deveci köylerinde ise yıllık ortalama gelir genel ortalamanın üstündedir. Hane başına düşen en yüksek ortalama gelir 163,01 kuruşla Bayırlı köyündedir.

Tablo 5. 8. Küçükbaş Hayvan Dağılımı Tablosu.

Yerleşim Yeri	Hane Sayısı	Sağman Ağnam(Adet)	Yoz Ağnam(Adet)	Sağman Keçi(Adet)	Yoz Keçi(Adet)	Kuzu(Adet)	Oğlak(Adet)	Toplam Gelir(Kuruş)	Ortalama Gelir(Kuruş)
Mirahur	26	75	65	55	34	55	69	803	30,88
Kolay	25	79	57	114	97	63	87	1208	48,32
Alevi	25	26	13	16	32	7	11	280,5	11,22
Bozyeni	14	216	172	72	57	216	63	1935	56,85

Uzunoba	6	-	14	-	-	-	-	35	5,83
Eraslan	69	529	286	244	133	380	233	4293,5	62,22
Firuz	13	30	20	7	7	20	2	229,5	17,65
Hakala	31	53	29	54	26	53	25	638,5	20,59
Abdulgani	9	75	50	17	25	75	17	588	65,33
Sinezi	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gödelez	6	5	9	72	59	5	60	449,5	74,91
Harmanağlı	9	-	-	-	-	-	-	-	-
Arucak	24	56	21	109	43	52	95	776	32,33
Eymür	20	99	100	53	58	52	38	986,5	49,32
Bayırlı	34	412	478	396	511	407	377	5705,5	163,01
Lap	9	40	28	35	44	32	37	498	55,33
Değirmen Deresi	9	97	61	14	11	94	11	715,5	79,50
Kazanlı	15	-	-	-	-	-	-	-	-
Hacı Bayram	7	-	-	10	5	-	-	50	7,14
Cürlü	20	196	251	81	110	196	73	2151,5	107,57
Deveci	20	135	140	35	55	135	35	1275	63,75
Öyük	9	-	-	-	-	-	-	-	-
Dere	14	25	19	29	21	24	26	330,5	23,60
Kulu	25	10	4	5	6	10	5	92	3,68

Saluca	24	46	22	23	21	46	23	419	17,45
Toplam	463	2204	1839	1441	1355	1922	1287	23460	50,66

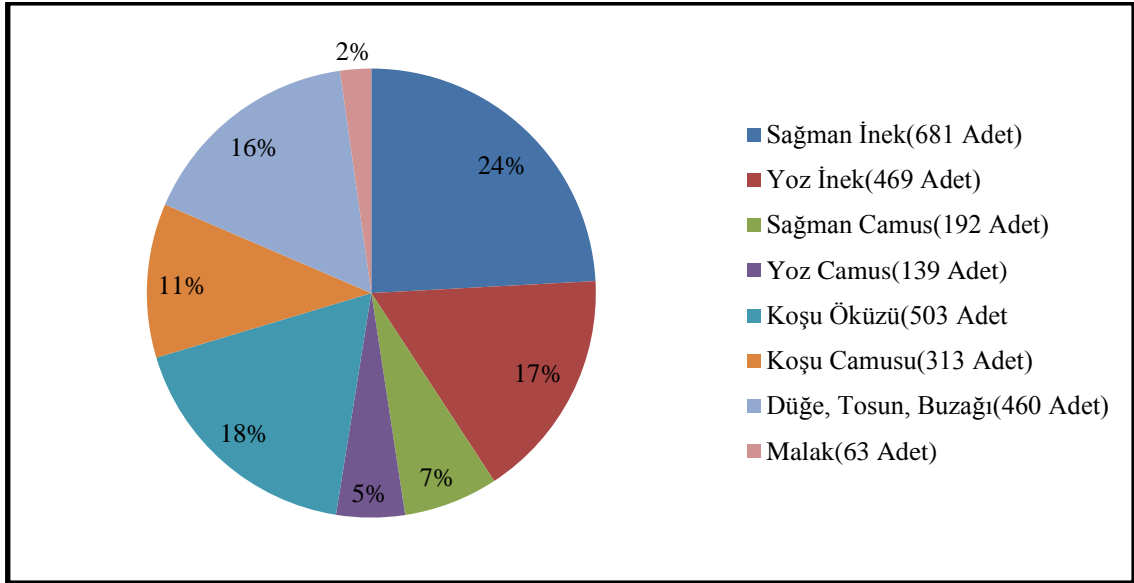
5.3.3. Büyükbaş Hayvan Dağılımı

Hakala nahiyesi ve köylerine ait defterlerde büyükbaş hayvan olarak inek, camus ve bunların yavruları kaydedilmiştir. Toplam sağman inek sayısı 681 adet, yoz inek sayısı 469 adet ve bunların yavruları olan buzağı, düğe ve tosunların sayısı ise 460 adettir. Hane başına 1,47 adet sağman inek, 1,01 adet yoz inek ve 0,99 adet buzağı düşmektedir. Nahiye genelindeki toplam sağman inek, yoz inek ve buzağı sayısı ise 1610 adettir.

Etinden, sütünden, derisinden vb. özelliklerinden faydalanılmak üzere beslenen diğer bir büyükbaş hayvan çeşidi ise camustur. Toplam 192 adet sağman camus, 139 adet yoz camus ve 63 adet camus yavrusu yani malak kaydedilmiştir. Hane başına 0,41 adet sağman camus, 0,30 adet yoz camus ve 0,13 adet malak düşmektedir. Bunların genel toplamı ise 394 adettir.

Bunlardan başka çift sürme amaçlı kullanılan ve tarım işletmelerinin temel öğelerinden olan koşu camusu ve koşu öküzü bulunmaktadır. Toplam 503 adet koşu öküzü ve 313 adet koşu camusu kaydedilmiştir. Hane başına 1,08 adet koşu öküzü ve 0,67 adet koşu camusu düşmektedir. Nahiye genelindeki koşu öküzü ve koşu camusu toplamı 816 adettir.

Nahiye ve köylerinde toplam 5423,5 dönüm ekili toprak bulunmaktadır. Koşu öküzü ve koşu camusu toplamına bu rakamı böldüğümüzde, bir çift koşum hayvanına 6,64 dönüm toprak düşmektedir. .

Şekil 5. 5. Büyükbaş Hayvan Dağılımı Grafiği

Büyükbaş hayvanlardan elde edilen yıllık hâsılat hesaplanırken sağman inek sayısı 20 kuruşla, sağman camus sayısı 40 kuruşla çarpılmıştır. Yoz inek, yoz camus, koşu öküzü, koşu camusu, buzağı, malak, düğe ve tosunlara herhangi bir gelir yazılmamıştır. Toplam bunlardan elde edilen yıllık hâsılat 21260 kuruştur. Hane başına ortalama yıllık hâsılat 45,91 kuruştur. Mirahur, Kolay, Eraslan, Hakala, Sinezi, Gödelez, Arucak, Eymür, Bayırlı, Lap, Değirmen Deresi, Hacı Bayram köylerinde büyükbaş hayvanlardan hane başına düşen ortalama yıllık hâsılat genel ortalamanın altındadır. Alevi, Bozyeni, Uzunoba, Firuz, Abdulgani, Harmanağılı, Kazanlı, Cürlü, Deveci, Öyük, Dere, Kulu ve Saluca köylerinde büyükbaş hayvanlardan hane başına düşen ortalama yıllık hâsılat genel ortalamanın üstündedir. Hane başına düşen en yüksek ortalama yıllık hâsılat 113,84 kuruşla Firuz köyündedir.

Bir sağman koyundan yıllık 5 kuruş hâsılat elde edilirken, bir sağman inekten bunun 4 katı olan yıllık 20 kuruş ve bir sağman camustan 8 katı olan 40 kuruş hâsılat elde edilmektedir. Buna rağmen küçükbaş hayvan sayısı büyükbaş hayvan sayısından daha fazladır. Bunun sebebinin ise küçükbaş hayvanların piyasada kolayca satılıp paraya dönüştürülmesi, yününün aileler için olan önemi, et ihtiyacını karşılamadaki kolaylığı gibi unsurlar olduğu görülmektedir.

Tablo 5. 9. Büyükbaş Hayvan Dağılımı Tablosu.

Yerleşim Yeri	Hane Sayısı	Sağman İnek(Adet)	Yoz İnek(Adet)	Sağman Camus(Adet)	Yoz Camus(Adet)	Koşu Öküzü(Adet)	Koşu Camusu(Adet)	Düğe, Tosun, Buzacağı(Adet)	Malak(Adet)	Toplam Gelir(Kuruş)	Ortalama Gelir(Kuruş)
Mirahur	26	32	45	11	7	-	-	1	-	1080	41,53
Kolay	25	31	16	1	-	-	-	15	-	660	26,40
Alevi	25	46	28	14	3	24	14	29	1	1480	59,20
Bozyeni	14	18	15	14	7	18	10	19	6	920	65,71
Uzunoba	6	9	3	6	4	6	4	9	4	420	70
Eraslan	69	73	67	24	24	93	66	69	14	2420	35,07
Firuz	13	46	18	14	12	19	14	19	6	1480	113,84
Hakala	31	41	46	12	10	25	18	13	1	1300	41,93
Abdulgani	9	16	14	3	4	24	6	20	5	440	48,88
Sinezi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gödelez	6	6	9	2	3	10	8	3	2	200	33,33
Harmanağılı	9	17	5	3	8	14	6	4	-	460	51,11
Arucak	24	17	15	-	-	45	22	12	-	340	14,16
Eymür	20	22	21	11	4	-	-	21	2	880	44

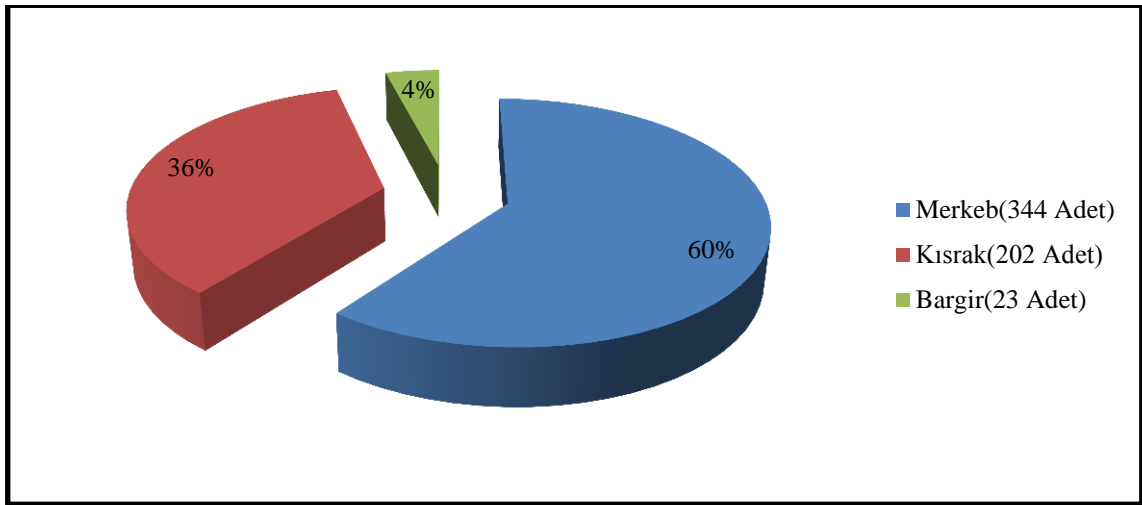
Bayırlı	34	48	36	5	14	37	40	27	-	1160	34,11
Lap	9	9	4	-	-	-	-	18	-	180	20
Değirmen Deresi	9	11	6	3	-	-	-	19	2	340	37,77
Kazanlı	15	22	2	5	2	24	6	15	5	640	46,66
Hacı Bayram	7	8	3	2	2	10	4	6	1	200	28,57
Cürlü	20	33	19	16	10	28	22	27	3	1300	65
Deveci	20	34	21	9	13	34	16	32	4	1040	52
Öyük	9	21	9	2	2	18	10	21	-	500	55,55
Dere	14	26	28	4	2	18	10	4	-	680	48,57
Kulu	25	47	14	23	4	24	17	41	4	1860	74,40
Saluca	24	48	25	8	4	32	20	16	3	1280	53,33
Toplam	463	681	469	192	139	503	313	460	63	21260	45,91

5.3.4. Yük Ve Binek Hayvanı Dağılımı

İncelediğimiz defterlerde yük ve binek hayvanı olarak merkeb, kısırak ve bargir kaydedilmiştir. Bunlar içerisinde sayısı en fazla olan 344 adetle merkeb ve sayısı en az olan da 23 adetle bargirdir. Kısırak sayısı ise 202 adettir. Toplam yük ve binek hayvanı sayısı 569 adettir.

Hane başına düşen ortalama sayı 1,22 adettir. Mirahur, Bozyeni, Eraslan, Hakala, Abdulgani, Sinezi, Gödelez, Harmanağılı, Arucak, Bayırlı, Lap, Değirmen

Deresi, Kazanlı, Hacı Bayram, Cürlü, Deveci, Kulu ve Saluca köylerindeki ortalama, hane başına düşen ortalama yük ve binek hayvanı sayısının altındadır. Kolay, Alevi, Uzunoba, Firuz, Eymür, Öyük ve Dere köyleri ise ortalamanın üstündedir. Hane başına düşen en yüksek yük ve binek hayvanı sayısı 2,16 adetle Uzunoba köyündedir. Hakala nahiyesi ve köylerinde, bir başka yük ve binek hayvanı olan katıra rastlanmamaktadır. Bunun sebebinin bölgenin düz bir arazi yapısına sahip olması, katırın ise daha çok engebeli ve ulaşımın zor olduğu yerlerde tercih edilen bir hayvan olması olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 5. 6. Yük ve Binek Hayvanı Dağılımı Grafiği.

Yük ve binek hayvanlarından elde edilen yıllık toplam hâsılat 8640 kuruştur. Hane başına düşen ortalama yıllık hâsılat ise 18,66 kuruştur. Buna göre Mirahur, Eraslan, Hakala, Abdulgani, Sinezi, Gödelez, Harmanağılı, Arucak, Lap, Değirmen Deresi, Hacı Bayram, Cürlü, Deveci, Kulu ve Saluca köyleri ortalamanın altındadır. Kolay, Alevi, Bozyeni, Uzunoba, Firuz, Eymür, Bayırlı, Kazanlı, Öyük ve Dere köyleri genel ortalama ve onun üstünde gelire sahiptir. Hane başına düşen ortalama gelir 39,16 kuruşla Uzunoba köyündedir.

Yıllık hâsılat hesaplanırken merkeb sayısı 15 kuruşla, kısırak sayısı 20 kuruşla çarpılmıştır. Bargirlere ise herhangi bir gelir yazılmamıştır. Kısırakların küçük bir kısmı yoz kısırak olarak kaydedilmiş ve bunlara da herhangi bir gelir yazılmamıştır. Aşağıdaki tabloda yoz kısıraklar, kısırak sayısına dâhil edilmiş ancak hâsılat hesabına dâhil edilmemiştir.

Tablo 5.10. Yük ve Binek Hayvanı Dağılımı Tablosu.

Sıra No	Yerleşim Yeri	Hane Sayısı	Merkeb(Adet)	Kısrak(Adet)	Bargir(Adet)	Toplam Sayı(Adet)	Ortalama Sayı(Adet)	Toplam Gelir(Kuruş)	Ortalama Gelir(Kuruş)
1	Mirahur	26	29	2	-	31	1,19	475	18,26
2	Kolay	25	21	10	-	31	1,24	515	20,60
3	Alevi	25	22	25	-	47	1,88	750	30
4	Bozyeni	14	-	6	4	10	0,71	120	20
5	Uzunoba	6	5	8	-	13	2,16	235	39,16
6	Eraslan	69	54	24	4	82	1,18	1250	18,11
7	Firuz	13	8	16	-	24	1,84	320	24,61
8	Hakala	31	28	5	1	34	1,09	440	14,19
9	Abdulgani	9	2	5	1	8	0,88	90	9
10	Sinezi	-	-	-	-	-	-	-	-
11	Gödelez	6	6	1	-	7	1,16	110	18,33
12	Harmanağılı	9	4	1	1	6	0,66	80	8,88
13	Arucak	24	27	1	-	28	1,16	425	17,70
14	Eymür	20	13	20	2	35	1,75	635	31,75
15	Bayırlı	34	22	16	2	40	1,17	650	19,11
16	Lap	9	3	3	2	8	0,88	105	11,66
17	Değirmen Deresi	9	5	-	3	8	0,88	75	8,88
18	Kazanlı	15	12	5	-	17	1,13	280	18,66
19	Hacı Bayram	7	5	1	-	6	0,85	75	10,71

20	Cürlü	20	8	7	-	15	0,75	260	13
21	Deveci	20	17	5	2	24	1,20	315	15,75
22	Öyük	9	11	4	-	15	1,66	205	22,77
23	Dere	14	13	16	1	30	2,14	415	29,64
24	Kulu	25	10	14	-	24	0,96	390	15,60
25	Saluca	24	19	7	-	26	1,08	425	17,70
Toplam	-	463	344	202	23	569	1,22	8640	18,66

5.3.5. Arıcılık

Arıcılıkta diğer hayvancılık faaliyetleri gibi piyasaya ürün satmaktan daha çok ailelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmaktadır. Bu durumun tek istisnası Dere köyündeki 10 nolu hanedir. Bu haneye ait 66 adet arı kovanı ve bunlardan elde edilen 1188 kuruş yıllık hâsılat kaydedilmiştir. Bu durum 10 nolu hanede arıcılığın piyasaya ürün satmak amacıyla yapıldığını göstermektedir.

Yıllık hâsılat hesaplanırken kovana sayısı 20 kuruşla çarpılmıştır. Bunun %10'u yani 2 kuruşu öşr-i minha olarak ayrılmıştır. Dolayısıyla arı kovana sayısı 18 kuruşla çarpılarak yıllık hâsılat hesaplanmıştır. Arıcılıktan elde edilen toplam yıllık hâsılat 4788 kuruştur. Hane başına ortalama hâsılat ise 10,34 kuruştur. Bozyeni, Arucak, Eraslan, Sinezi, Gödelez ve Lap köylerinde arıcılıkla ilgili hiçbir kayıt yoktur. En fazla arı kovana ve en yüksek hane başına yıllık hâsılat Dere köyündedir.

Tablo 5.11. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Bulunan Arı Kovana Dağılımı Tablosu.

Sıra No	Yerleşim Yeri	Hane Sayısı	Arı Kovana(Adet)	Toplam Gelir(Kuruş)	Ortalama Gelir(Kuruş)
1	Mirahur	26	16	288	11,07
2	Kolay	25	16	288	11,52
3	Alevi	25	20	360	14,40

4	Bozyeni	14	-	-	-
5	Uzunoba	6	8	144	24
6	Eraslan	69	-	-	-
7	Firuz	13	1	18	1,38
8	Hakala	31	8	144	4,64
9	Abdulgani	9	3	54	6
10	Sinezi	-	-	-	-
11	Gödelez	6	-	-	-
12	Harmanağılı	9	8	144	16
13	Arucak	24	-	-	-
14	Eymür	20	9	162	8,10
15	Bayırlı	34	1	18	0,52
16	Lap	9	-	-	-
17	Değirmen Deresi	9	8	144	16
18	Kazanlı	15	10	180	12
19	Hacı Bayram	7	7	126	18
20	Cürlü	20	9	162	8,10
21	Deveci	20	17	306	15,30
22	Öyük	9	12	216	24
23	Dere	14	71	1278	91,28
24	Kulu	25	28	504	20,16
25	Saluca	24	14	252	10,50
Toplam	-	463	266	4788	10,34

Hakala nahiyesi ve köylerinde emlak, arazi ve temettüatı olan ancak burada ikamet etmeyenlere ait büyükbaş hayvan olarak, 72 adet sağman inek, 68 adet yoz inek, 32 adet sağman camus, 40 adet yoz camus, 60 adet buzağı, 28 adet malak, 48 adet koşu camusu ve 50 adet koşu öküzü kaydedilmiştir. Bunlardan toplam 2720 kuruş yıllık hâsılat elde edilmiştir.

Küçükbaş hayvan olarak, 989 adet sağman ağnam, 928 adet yoz ağnam, 314 adet sağman keçi, 224 adet yoz keçi, 740 adet kuzu ve 219 adet oğlak kaydedilmiştir. Bunlardan da toplam 8969 kuruş yıllık hâsılat elde edilmiştir.

Yük ve binek hayvanı olarak, 66 adet kısarak, 3 adet merkeb ve 1 adet bargir kaydedilmiştir ve bunlardan toplam 940 kuruş yıllık hâsılat elde edilmiştir. Ayrıca 21 adet arı kovanı ve bunlardan elde edilen 378 kuruş yıllık hâsılat kaydı bulunmaktadır. Nahiye ve köylerinde ikamet etmeyenlere ait küçükbaş, büyükbaş, yük ve binek hayvanları ile arıcılıktan elde edilen toplam yıllık hâsılat 13007 kuruştur.

6.VERGİ

Devletlerin, kamu faaliyetlerini yürütmek amacıyla ekonomik kaynaklardan siyasi kararlarla belirli bir fon alması anlamına gelen vergi, tarımın egemen olduğu sanayi öncesi toplumlarda gelir dağılımının temel öğelerinden birini teşkil etmektedir. Tarımın hâkim olduğu toplumlarda vergilendirme ve vergi toplamayla ilgili karşılaşılan sorunlar Osmanlı devleti içinde geçerli olmuş ancak devlet yöneticileri yeni durumları ve karşılaşılan güçlükleri tecrübe ve birikimlerini kullanarak aşmışlardır.⁶¹

Ele aldığımız dönem olan Tanzimat yönetiminin mali reformlarının en önemli parçası vergi alanındaki düzenlemelerdir. Aslında mali alandaki reform çalışmaları Tanzimat öncesinde başlamıştır. Bu dönemde yapılan en önemli değişiklik, tarh ve tahakkuk şekli karışık ve tesadüfî bir şekil almış olan örfî verginin tamamen kaldırılarak yerine herkesin ödeme gücüne göre alınacak tek bir verginin konmasıdır. Daha sonra yayınlanan Tanzimat fermanında da “halkın emlak ve kudretine göre münasip bir verginin tayin edileceği” yazılmıştır.⁶²

Bu dönemde, vergi ile ilgili yapılan yeniliklerin, kırsal kesimde önemli yansımaları olmuştur. Zira vergileme kırsal kesimin yaşama koşullarını, yiyecek miktarını, yatırım yapma gücünü ve ekonomik gelişmelere cevap verme şeklini doğrudan etkilemektedir. Zirai fazlanın tarım dışı alanlara aktarılmasını sağlayan vergi köylü için zorunlu, kaçınılmaz ve hemen yapılması gereken ödemelerdir.⁶³

Gayrimüslim bir hane kaydı olmayan Hakala nahiyesi ve köylerine ait temettüat defterlerinde, bunlardan alınan cizye vergisine ait bir veri de bulunmamaktadır. Dolayısıyla burada alınan iki çeşit vergi vardır. Bunlar vergi-yi mahsusa ile aşar vergisidir.

Vergi-yi mahsusa, devlet tarafından bir kazadan istenen toplam verginin, kaza tarafından kendisine bağlı köylere dağıtılması ve buradaki köylülere ödeme güçlerine göre paylaşılması ile toplanan vergidir. Muhassılların ayrıntılı bir şekilde yaptıkları sayımlar çerçevesinde, köy veya mahalle muhtarları, kocabaşı, imam veya papazlar bu vergileri hane reislerinden tahsil ederlerdi. Bu vergi 1845(1261) yılına kadar “ruz-ı

⁶¹Öztürk, a.g.e. , s.173.

⁶²Güran, “19. Yüzyıl Temettüat Tahrirleri”, s.75-76.

⁶³Güran, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, s.199.

hızır” ve “ruz-ı kasım” olmak üzere iki taksitte toplanmıştır. Fakat tahsil dönemleri uygun olmadığından dolayı bu tarihten sonra çiftçilerden hasat döneminden sene sonuna kadar, tüccar ve esnaftan sene içinde taksitler halinde alınmaya başlanmıştır. Bu vergi 20 yıl süreyle(1256-1275) toplandıktan sonra 1860 yılında kaldırılmıştır.⁶⁴

Aşar vergisi, köylünün ürettiği üründen doğrudan doğruya tahsil edilen vergidir. Bu vergi buğday arpa, yulaf gibi üretilen hububattan onda bir oranında aynı olarak alınan ve bağ, bahçe, bostan, arı kovanı ve küçükbaş hayvanlardan da maktu olarak alınan vergiler olmak üzere ikiye ayrılırdı.⁶⁵ Onda bir anlamına gelen aşar(öşür) İslam toprak hukukuna göre halkı isteyerek Müslüman olan yerler ile fethedilip gaziler arasında paylaştırılan topraklar üzerinde yetiştirilen ürünlerden 1/10 ve 1/20 oranında alınan bir arazi vergisidir. Aşar vergisi ibadet niteliğinde olup, arazinin zekâtı olarak kabul edilmekte ve yalnız Müslümanlardan ve mülk arazilerden alınmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar devam eden bu vergi 17 Şubat 1925 yılında kaldırılmıştır.⁶⁶

Tablo 6. 1. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Vergi Dağılımı Tablosu.

Sıra No	Yerleşim Yeri	Hane Sayısı	Vergi-yi Mahsusa	Aşar Vergisi	Toplam Vergi	Hane Başına Düşen Ortalama Vergi
1	Mirahur	26	3160	1537	4697	180,65
2	Kolay	25	2739	2604	5343	213,72
3	Alevi	25	1875	1789	3664	146,56
4	Bozyeni	14	682	685	1367	97,64
5	Uzunoba	6	210	156	366	61
6	Eraslan	69	5414,5	8228	13642,5	197,71
7	Firuz	13	1050	1723,5	2773,5	213,34
8	Hakala	31	1830	2766,5	4596,5	148,27
9	Abdulgani	9	320	963,5	1283,5	142,61
10	Sinezi	-	-	-	-	-

⁶⁴Öztürk, a.g.e. , s.174-175-176.

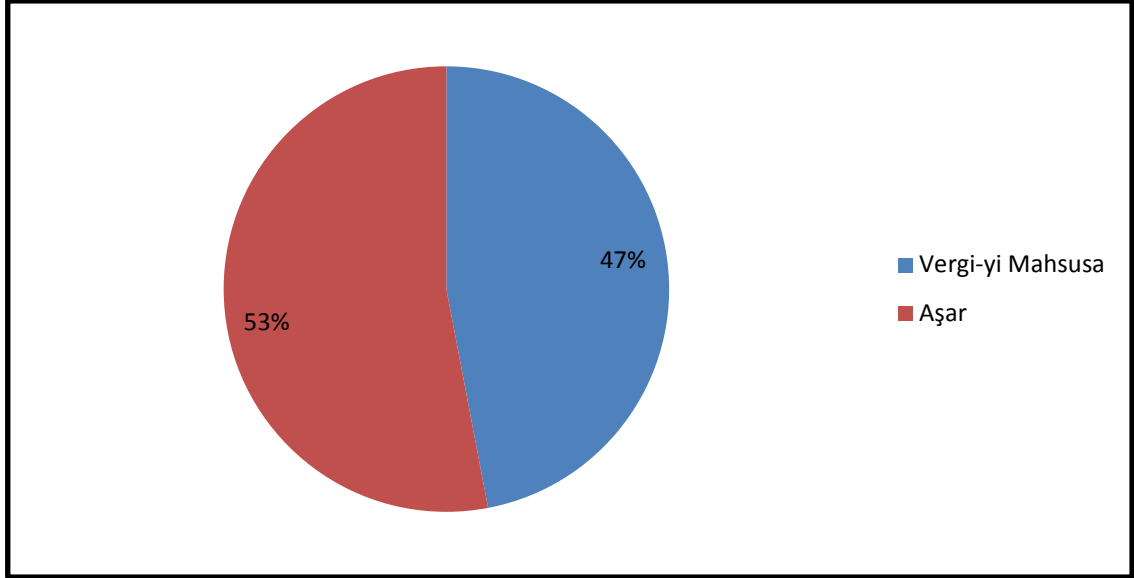
⁶⁵Güran, a.g.e. , s. 199-200.

⁶⁶Öztürk, a.g.e. , s.184-185.

11	Gödelez	6	460	648	1108	184,66
12	Harmanağılı	9	999	351	1350	150
13	Arucak	24	1171,5	3072,5	4244	176,83
14	Eymür	20	1414	2015,5	3429,5	171,47
15	Bayırlı	34	4049	1282,5	5331,5	156,80
16	Lap	9	480	266,5	746,5	82,94
17	Değirmen Deresi	9	480	401	881	97,88
18	Kazanlı	15	880	877,5	1757,5	117,83
19	Hacı Bayram	7	445	132	577	82,42
20	Cürlü	20	1080	1413,5	2493,5	124,67
21	Deveci	20	1340	1672	3012	150,60
22	Öyük	9	250	895,5	1145,5	127,27
23	Dere	14	1550	1424	2974	212,42
24	Kulu	25	1976	2180	4156	166,24
25	Saluca	24	1402	2773	4175	173,95
Toplam	-	463	35257	39857	75114	162,23

Hakala nahiyesi ve köylerinde yıllık toplam 35257 kuruş vergi-yi mahsusa tahsil edilmiştir. Hane başına düşen yıllık ortalama vergi-yi mahsusa miktarı ise 76,14 kuruştur. Hane başına en yüksek yıllık ortalama vergi-yi mahsusa düşen köy 121,53 kuruşla Mirahur köyüdür. En düşük ortalama ise 27,77 kuruşla Öyük köyündedir.

Bir yıl içinde tahsil edilen toplam aşar vergisi 39857 kuruştur. Hane başına düşen yıllık ortalama aşar vergisi ise 86,08 kuruştur. Hane başına en yüksek aşar vergisi düşen köy 132,57 kuruşla Firuz köyüdür. En düşük ortalama ise 18,85 kuruşla Hacı Bayram köyündedir.

Şekil 6. 1. Hakala Nahiyesi ve Köylerinde Vergi Dağılımı Grafiği.

Tahsil edilen vergi-yi mahsusa ile aşar vergisinin toplamı 75114 kuruştur. Hane başına düşen yıllık ortalama vergi miktarı 162,23 kuruştur. Buna göre Alevi, Bozyeni, Uzunoba, Hakala, Abdulgani, Sinezi, Harmanağılı, Bayırlı, Lap, Değirmen Deresi, Kazanlı, Hacı Bayram, Cürlü, Deveci ve Öyük köylerindeki hane başına düşen yıllık ortalama vergi miktarı genel ortalamanın altındadır. Mirahur, Kolay Eraslan, Firuz, Gödelez, Arucak, Eymür, Dere, Kulu ve Saluca köylerindeki hane başına düşen yıllık ortalama vergi miktarı ise genel ortalamanın üstündedir.

7.SONUÇ

Tanzimat Döneminde mali alanda değişiklikler yapan Osmanlı idaresi vergi adaletini sağlamak için harekete geçmiştir. Öncelikle ahalinin mağdur olmasına sebep olan iltizam usulü kaldırılarak yerine muhassıllar tayin edilmiştir. Ardından oluşturulan muhassıllık meclisleriyle ahali bir parça da olsa yönetimde yer almaya başlamıştır. Ancak muhassıllık uygulaması istenilen sonucu vermeyince iltizam usulüne geri dönmüştür. Babıâli, bu süreçte ahalinin kazancına göre vergi ödemesi projesinden geri adım atmayacağını köy köy, mahalle mahalle dolaşarak gelirlerin tespit edilmesine çalıştığı temettüat sayımlarını yaparak göstermiştir.

Temettüat defterleri kaynaklı olarak, Hakala nahiyesi ve köyleri üzerinde yaptığımız bu çalışma, Osmanlı İmparatorluğu içerisinde küçük bir yerleşim yerinin, 19. yüzyıl ortalarındaki sosyal ve ekonomik durumunu açıklamayı amaçlamıştır.

Hakala nahiyesi ve köylerinde toplam 463 hane ve buralarda yaşayan yaklaşık 2315 kişi bulunmaktadır. En kalabalık köy 69 haneli Eraslan köyüdür. Nahiye ve köylerine ait temettüat defterlerinde, buralarda ikamet eden herhangi bir gayrimüslim hane kaydı yoktur. Hane reislerinden sadece 4 tanesi bayan diğerleri erkektir. Erkek hane reislerinin en çok kullandığı isim Ali'dir. Bu ismi Mehmed ve Hüseyin isimleri takip etmektedir.

Hane reisleri temettüat defterlerine çeşitli sıfatlar ve lakaplarla kaydedilmiştir. Kullanılan sıfatlar fiziki özellik, sosyal durum, meslek ve memleket belirten sıfatlar olarak gruplara ayrılmıştır. Lakaplar da fiziki özellik, sosyal durum, meslek, memleket ve baba adına göre verilen lakaplar şeklinde gruplara ayrılmıştır. Tarıma dayalı bir ekonomisi olan bölgede bunun bir yansıması olarak en çok kullanılan sıfat kethüda ve en çok kullanılan lakapta kethüdaoğlu olmuştur.

Nahiye ve köylerinde yaşayan hane reislerinin %95,6'sı tarım ve hayvancılığa dayalı meslekler yapmaktadır. Çiftçi, rençber, ziraatçı, çoban vb. meslekler bu dönemde Osmanlı Devleti'nin tüm kırsal bölgelerinde olduğu gibi burada da en yaygın mesleklerdir. Hane reislerinin %4,4'ü ise imam, berber, değirmenci, kizir vb. mesleklerle uğraşmaktadır. Nahiye merkezi olan Hakala'da dâhil olmak üzere buradaki köylerin küçük yerleşim yerleri olması bu oranın oluşmasını sağlayan başlıca unsurdur.

Hane başına düşen ortalama yıllık gelir 807,48 kuruş ve 1844 yılına ait genel toplam gelir 421662,5 kuruştur. Tarım gelirleri hayvancılık gelirlerinden fazladır dolayısıyla üretim yapılan tarım arazisi fazla olan hanelerin yıllık gelirleri yüksektir. Nahiye ve köylerinde toplam 5423,5 dönüm ekili toprak ve 1792,5 dönüm ekili olmayan yani gayr-i mezru toprak bulunmaktadır. Üretim yapılan toprakların %96'sında buğday, arpa, yulaf gibi hububat ürünleri, %4'ünde ise üzüm, dut ve sebze yetiştirildiği görülmektedir.

Tarımdan sonra en önemli geçim kaynağı hayvancılıktır. Hayvancılık küçükbaş, büyükbaş, yük ve binek hayvanları ile arıcılık olmak üzere dört bölüme ayrılarak incelenmiştir. Toplam hayvan sayısı 13437 adettir. Bunların %75'ini küçükbaş hayvanlar, %21'ini büyükbaş hayvanlar ve %4'ünü yük ve binek hayvanları oluşturmaktadır. Ayrıca 266 adet arı kovanı vardır. Bunlardan 1844(1260) yılında toplam 58148 kuruş yıllık hâsılat elde edilmiştir.

Nahiye ve köylerinde 1844(1260) senesinde 75114 kuruş toplam vergi tahsil edilmiştir. Bunun %53'ü aşar vergisi, % 47'si vergi-yi mahsusadır.

KAYNAKLAR

A.ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Osmanlı Arşivi(BOA.), Maliye Varidât Muhasebesi Temettuat Defterleri(MLD. VRD. TMT. d.) genel koduyla kayıtlı, Hakala Nahiyesi'ne ait 12893, 12894, 12895, 12897, 12899, 12918, 12919, 12930, 12948, 12949, 12950, 12969, 12975,12976, 12977, 12985, 12991, 13001, 13003, 13004, 13005, 13011, 13031, 13032, 13035 defterler.

B.KİTAP VE MAKALELER

Abdurrahman Vefik, *Tekâlif Kavaidi*, Dersaadet Matbaası, İstanbul, 1910.

ADIYEKE, Nuri, “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, *OTAM.* , S.11, 2000.

AKYILDIZ, Ali, “Tanzimat” , *DİA.* , C.40, 2011.

ARSLAN, İsmail, “XIX. Yüzyıl Osmanlı Tarihinde Temettuat Defterleri'nin Yeri: İğdiç (Selimağa Köyü) Temettuat Defteri Örneği”, *B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 8, C. 5, 2002.

ARSLAN, İsmail, *Osmanlı Dünyasında Köyler ve Köylüler: 19. Yüzyıl Balıkesir Örneği*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2014.

ARSLAN, Ömer Faruk, *Temettuat Defterlerine Göre(1844-1845) Havza'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

BARKAN, Ömer Lûtfi, “Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi”, *Türkiyat Mecmuası*, C.10, İstanbul, 1953.

BEYDİLLİ, Kemal, *Osmanlı'da İmamlar ve Bir İmamın Günlüğü*, Yitik Hazine Yayınları, İzmir, 2013.

BOZKURT, Nebi, “Lakap”, *DİA.* , C.7, 1991.

CANATAR, Mehmet, “Kethüda”, *DİA.* , C.25, 1991.

- CEZAR, Yavuz, *Osmanlı Maliyesinde Bunalım ve Değişim Dönemi: 18. yüzyıldan Tanzimat'a Mali Tarih*, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1986.
- ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK, Ankara, 1997.
- ÇAKIR, Coşkun, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, Küre Yayınları, İstanbul, 2001.
- EFE, Ayla, *Muhassıllık Teşkilatı*, Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
- EFE, Ayla, "Tanzimat'ın Eyalet Reformları 1840-64: Silistre Örneği", *Karadeniz Araştırmaları*, C.6, S. 22, 2009.
- EKİCİ, Cevat(Ed.), *Tarihten Geleceğe Suluova*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü- T.C. Suluova Kaymakamlığı, Ankara, 2010.
- GÜRAN, Tevfik, "19. Yüzyıl Temettuât Tahrirleri", *Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik*, Ankara, 2000.
- GÜRAN, Tevfik, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- GÜRAN, Tevfik, "Ondokuzuncu Yüzyıl Ortalarında Ödemiş Kasabası'nın Sosyo-Ekonomik Özellikleri", *İÜİFM.* , Ord. Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan'a Armağan Özel Sayısı, İstanbul, 1985.
- GÜRBÜZ, Adnan, "Osmanlı Klasik Döneminde Amasya", *Amasya İl Yıllığı* (Ed. Yavuz Bayram), T.C. Amasya Valiliği, Ankara, 2007.
- KAHRAMAN, Salih-Fevzi Gür, *Amasya Nüfus Defterleri 1840*, Amasya Belediyesi Kültür-Sanat Yayınları, İstanbul, 2012.
- KARAL, E. Ziya, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu, C.V, Ankara, 1999.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S, "Osmanlı Sosyal ve İktisâdî Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri", *Belleten*, C.LIX, S.225, Ankara, 1995.

- KÜTÜKOĞLU, Mübahat S. , *Menteşe Sancağı 1830(Nüfus ve Toplum Yapısı)*, TTK. , Ankara, 2000.
- ORTAYLI, İlber, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri(1840-1880)*, TTK. , Ankara, 2000.
- ÖZÇELİK, Selahattin, “Tanzimat Öncesinde Girne Kazası(Temettuat Defterlerine Göre)”, *AÜ-DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.XXII, S.34, Ankara, 2003.
- ÖZDEMİR KIZILKAN, Ayşe, “Osmanlı Vergi Düzeninde Temettuat Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.20, 2008.
- ÖZLÜ, Zeynel, *Tanzimat Döneminde Anadolu’da Kır ve Kent Hayatı(Bolu- Göynük Örneği)*, Berikan Yayınları, Ankara, 2007.
- ÖZTÜRK, Said, ”Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.1,S.1, 2003.
- ÖZTÜRK, Said, *Tanzimat Döneminde Bir Osmanlı Şehri Bilecik(Sosyo-Ekonomik Yapı)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1996.
- ÖZTÜRK, Said, “Temettuat Tahrirleri”, *Akademik Araştırmalar Dergisi Osmanlı Özel Sayısı*, İstanbul, 2000.
- PAKALIN, M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yayınları, İstanbul, 1993.
- SAYDAM, Abdullah, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi*, Kemal Ofset Matbaacılık, Trabzon, 1995.
- ŞAHİN, İlhan- Feridun Emecen, “Amasya”, *DİA.* , C.3, 1991.
- Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türki*, Çağrı Matbaası, 7.Baskı, İstanbul, 1999.
- UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 10. Baskı, C.1, Ankara, 2011.

YASAR, A.Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, Yayına Hazırlayan: Doç. Dr. Mesut AYDIN, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, C.1, Amasya, 2007.

ZEYREK, Yunus, “Amasya’nın Türkler Tarafından Fethi ve Türk Yönetiminin Kurulması”, *Amasya İl Yıllığı* (Ed. Yavuz Bayram), T.C. Amasya Valiliği, Ankara, 2007.

C. ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Büyük Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr.

EKLER

Ek-1, HAKALA NAHİYESİNE BAĞLI UZUNOBA KÖYÜNE AİT BOA.
MLD. VRD. TMT. d. KODLU VE 12899 NOLU TEMETTÜAT DEFTERİ.

T.C. BAŞKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) *

TARİH :/...../2007

DEFTER BİLGİ FORMU (BDA-17-FR-10)				
KOD :	SIRA NU :	ORJİNAL NU :		
ML.VRD.TMT.d	12899			
TEMETTUAT DEFTERİ				
BAŞLANGIÇ TARİHİ :		BİTİŞ TARİHİ :		
ŞEKLİ :		EBADI :		
Ciltli	Ciltsiz	Ebrulu	Ebrusuz	
	X		X	
NUMARALAMA USULÜ :		TOPLAM SAYFA SAYISI :		
Varak		Sayfa	Numaralı : 8	
		X		
Numaralı boş sayfalar : 5-8				
Mükerrer sayfa numaraları :				
Ekler :				
Numarasız boş sayfalar (başta) :				
Numarasız boş sayfalar (sonda) :				
AÇIKLAMALAR :				
Çekimin Yapıldığı Kamera : Sayısal A2-1			Operatör : Osman KURT	

— 1 —

در این تاریخ در تاریخ عقد...

T. C.
BAŞVEKÂLET
ARŞİV DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
6

Sıra
Sıra

5

قوله من اراد ان يمشى في الدنيا...

ما يدركه بل في كل يوم...

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله

ايها فانما يدركه من اعطاه الله...

منه من الله... من الله...

منه من الله... من الله...

بسم الله الرحمن الرحيم

ايها فانما يدركه الله...

منه من الله... من الله...

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

Ek-2, HAKALA NAHİYESİNE BAĞLI UZUNOBA KÖYÜNE AİT BOA. MLD. VRD. TMT. d. KODLU VE 12899 NOLU TEMETTÜAT DEFTERİNİN TRANSKRİPSİYONU.

Karye-i Uzunoba der nahiye-i Hakala tabi-i liva-i Amasya.

Sivas eyaletinin havi olduğu kazalardan Amasya Kaymakamlığı dâhilinde kain Hakala Nahiyesi'ne tabi Uzunoba karyesinde mukim Ahali-yi İslam'ın emlak ve arazi ve temettüatlarını mübeyyen defteridir.

Hane Numro
1 1

Karye-i mezbur sakinlerinden Kethüda Kara Mehmed Efendi'nin emlak ve arazi ve temettüatı

Merkum rençber

Vergisi

80 kuruş

Aşar rüsumu

Hınta

5 kile

30 kuruş

Şair

10 kile

40 kuruş

Alef

3 kile

6 kuruş

Yekûn

Kuruş

76

10 öşr-i bostan

8 öşr-i kovan

94

Müsteciren ziraatı

Hasılat-ı senevisi

Kuruş

760

76 öşr-i minha

684

116 tarla-yı icar-ı minha

568 60

550 61 ma öşr

0

Bostan

Tarla

1

Hasılat-ı senevisi

Kuruş

100

10 öşr-i minha

90 60

0 61

0

Arıkovanı

Adet

4

Hasılat-ı senevisi

Kuruş

80

8 öşr-i minha

72 60

80 61

0

Sağman inek	Sağman camus	Kısrak
Res	Res	Res
1	2	1
Hasılat-1 senevisi	Hasılat-1 senevisi	Hasılat-1 senevisi
Kuruş	Kuruş	Kuruş
20 60	40 60	20 60
<u>20</u> 61	<u>40</u> 61	<u>20</u> 61
0	0	0

Yoz camus	Malak	Buzağı	Kısrak	Koşu camus
Res	Res	Res	Res	Res
3	2	1	1	2

Koşu öküz
Res
2

Mecmuundan bir sene de temettüatı

Kuruş
810

Hane Numro
2 2

Karye-i mezbur sakinlerinden Ali oğlu Süleyman'ın emlak ve arazi ve temettüatı
Merkum rençber

Vergisi

50 kuruş

Aşar rüsumu

Hinta

2 kile

12 kuruş

Şair

1 kile

4 kuruş

Kartol

0,5 kile

2 kuruş

Alef

2,5 kile

5 kuruş

Yekûn

Kuruş

23

Hizmetkarlığın
Hasılat-1 senevisi
Kuruş
230
23 öşr-i minha
207 60
420 61 ma öşr
0

Sağman inek
Res
3
Hasılat-1 senevisi
Kuruş
60 60
60 61
0

Sağman camus
Res
2
Hasılat-1 senevisi
Kuruş
80 60
80 61
0

Kısrak
Res
3
Hasılat-1 senevisi
Kuruş
60 60
60 61
0

Merkeb
Res
2
Hasılat-1 senevisi
Kuruş
30 60
30 61
0

Yoz camus
Res
1

Yoz inek
Res
1

Buzağı
Res
1

Camus malağı
Res
1

Koşu camus
Res
2

Koşu öküz
Res
2

Mecmuundan bir senede temettüatı

Kuruş
417

Hane Numro
3 3

Türkmenoğlu Mustafa'nın emlak ve arazi ve temettüatı
Sığır çobanı
Vergi
20 kuruş

Sağman inek	Merkeb	Yoz inek	Buzağı
Res	Res	Res	Res
2	1	1	2
Hasılat-1 senevisi	Hasılat-1 senevisi		
Kuruş	Kuruş		
40 60	15 60		
<u>40</u> 61	<u>15</u> 61		
0	0		

Mecmuundan bir sene de temettüatı

Kuruş
55
456 ticaret-i saireden
511

<u>Hane</u>	<u>Numro</u>
4	4

Hacı Esad ağanın çiftlik nazırı Hüseyin ağanın emlak ve arazi ve temettüatı
Merkum çiftlik nazırı
Vergi
20 kuruş
Aşar rüsumu
Hinta
5 kile
30 kuruş

	Yekûn	
Para	Kuruş	
0	30	
<u>16</u>	<u>1</u>	Rüsumu ağnam
16	31	

Nezaretine mukabil	Sağman inek	Yoz ağnam
Hasılat-1 senevisi	Res	Res
Kuruş	1	14
300	Hasılat-1 senevisi	Hasılat-1 senevisi
<u>30</u> öşr-i minha	Kuruş	Kuruş
270 60	20 60	35 60
<u>450</u> 61 ma öşr	<u>20</u> 61	<u>35</u> 61
0	0	0

Kısrak	Buzağı
Res	Res
2	2
Hasılat- senevisi	
Kuruş	
40 60	
<u>40</u> 61	
0	

Mecmuundan bir senede temettüatı

Kuruş
365

<u>Hane</u>	<u>Numro</u>
5	5

Kara Yusuf oğlu Ali kethüda'nın emlak ve arazi ve temettüatı
Merkum rençber

Vergisi
Kuruş
40

Öşr-i kovan
Kuruş
8

Sağman inek
Res
2
Hasılat-1 senevisi
Kuruş
40 60
<u>40</u> 61
0

Sağman camus
Res
2
Hasılat-1 senevisi
Kuruş
80 60
<u>80</u> 61
0

Arı kovanı
Adet
4
Hasılat-1 senevisi
Kuruş
80
<u>8</u> öşr-i minha
72 60
<u>80</u> 61
0

Kısrak	Merkeb	Yoz inek	Buzağı
Res	Res	Res	Res
2	1	1	2
Hasılat-1 senevisi	Hasılat-1 senevisi		
Kuruş	Kuruş		
40 60	15 60		
<u>40</u> 61	<u>15</u> 61		
0	0		

Malak	Koşu öküzü
Res	Res
2	2

Mecmuundan bir senede temettüatı

Kuruş
247
476 oğlunun temettüatı
723

Hane Numro
6 6

Dolak oğlu Deli Mehmed'in emlak ve arazi ve temettüatı
Merkum çiftlik kethüdası
Vergisi
Kuruş
0

Merkumun emlak ve araziye dair bir şeyi olmayub çiftlik kethüdalığından bir senede
Temettüatı
Kuruş
432

Mahalli saireden olub karye-i mezkur arazisinde emlakı bulunan kesianların miktarına mübeyyen mahallidir.

Nahiye-i mezkura tabi nefsi Hakala karyesi sakinlerinden Bafralı oğlu Hüseyi'nin emlakı.

Hizmetkarlığın
Hasılat-ı senevisi
Kuruş
470
47 öşr-i minha
423 60
0 61
0

Bir senede temettüatı
Kuruş
423

Amasya hanedanlarından Hacı Esad Ağazade Abdullah Bey ve karındaşı Hasan Bey'in iştiraken emlakı

Mezru tarla
Dönüm
150
Hasılat-ı senevisi
Kuruş
1000
100 öşr-i minha
900 60
500 61 ma öşr
0

Gayr-i mezru tarla
Dönüm
150

Sağman ağnam
Res
35
Hasılat-ı senevisi
Kuruş
175 60
175 61
0

Sağman keçi
Res
30
Hasılat-ı senevisi
Kuruş
120 60
120 61
0

Yoz ağnam
Res
40
Hasılat-ı senevisi
Kuruş
100 60
100 61
0

Yoz keçi
Res
41
Hasılat-ı senevisi
Kuruş
82 60
82 61
0

Sağman inek	Sağman camus	Kısrak
Res	Res	Res
5	3	7
Hasılat-ı senevisi	Hasılat-ı senevisi	Hasılat-ı senevisi
Kuruş	Kuruş	Kuruş
100 60	120 60	140 60
<u>100</u> 61	<u>120</u> 61	<u>140</u> 61
0	0	0

Arıkovanı	Kuzu	Oğlak	Yoz camus	Yoz inek
Adet	Res	Res	Res	Res
15	35	30	3	7
Hasılat-ı senevisi				
Kuruş				
300				
<u>30</u> öşr-i minha				
270 60				
<u>300</u> 61				
0				

Buzağı	Malak	Koşu camus	Koşu öküz
Res	Res	Res	Res
5	3	4	4

Mecmuundan bir sene de temettüatı

Kuruş
2007

Amasya hanedanlarından Lütfullah Bey Efendi'nin emlak ve temettüatı

Mezru tarla	Gayr-i mezru tarla	Sağman camus
Dönüm	Dönüm	Res
150	150	2
Hasılat-ı senevisi		Hasılat-ı senevisi
Kuruş		Kuruş
200		80 60
<u>20</u> öşr-i minha		<u>80</u> 61
180 60		0
<u>100</u> 61 ma öşr		
0		

Sağman inek Res 3 Hasılat-1 senevisi Kuruş 60 60 <u>60</u> 61 0	Kısrak Res 1 Hasılat-1 senevisi Kuruş 20 60 <u>20</u> 61 0	Yoz kısrak R es 3	Yoz camus Res 8
--	---	-------------------------	-----------------------

Yoz inek Res 6	Buzağı Res 3	Malak Res 2	Koşu camus Res 2	Koşu öküz Res 2
----------------------	--------------------	-------------------	------------------------	-----------------------

Mecmuundan bir senede temettüatı

Kuruş
340

Yekün

Vergi
210

Temettüat
5628

İmam-ı Karye-i
Uzunoba
1251

Muhtar-ı Evvel
Karye-i Uzunoba
1251

Muhtar-ı Sani
Karye-i Uzunoba
1251

ÖZGEÇMİŞ

22.09.1975 tarihinde Amasya'nın Suluova ilçesinde, işçi bir baba ile ev hanımı bir annenin üçüncü ve en son çocuğu olarak doğdum. İlk, orta ve lise öğrenimimi Suluova'da tamamladım. 19.06.1998 tarihinde Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Tarih Öğretmenliği Programından mezun oldum. On üç yıl Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı çeşitli okullarda öğretmenlik, müdür yardımcılığı ve müdürlük yaptım. 23.07.2011 tarihinde kurumlar arası geçiş ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sekreterliği'ne atandım. Halen Amasya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Sekreteri kadrosunda bulunup, Sağlık Yüksekokulu Sekreterliği'ne vekâlet etmekteyim. Evli ve üç çocuk babasıyım.